AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Senet 3, Cilt: VIII, Sayı: 129

Rüzgarlı Sok. Ovehan
Kat: 3, Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı: 60 Kuruş

*

Neşriyat Müşaviri :

Metin TOKER

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ûl Müdür :
Yusuf Ziya ÂDEMHAN

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU

*

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :
Doğan Klişe ATELYESİ

*

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

*

Abone Sartları :

8 aylık	**(12 nüsha) :**	**6 lira**
3 aylık	**(26 nüsha) :**	**12 lira**
1 senelik	**(52 nüsha) :**	**24 lira**

*

İlân Şartları

3 renkli arka kapak (Tam Sayfa): 350 lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih: 25.10.1956

Kapak resmimiz :

Fuad Arna

Ateşli politikacı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Demirperde gerisindeki bir memlekette Polonyada; Polonyanın isyan çıkmış bir şehrinde, Poznanda; hem de halkı bilfiil ayaklandırmış bulunanlar; hem de bunu tabanca ve tüfekle yapıp polis karakollarını basanlar muhakeme ediliyorlar. Nasıl? Açık kapıların arkasında.. Üstelik sadece Polonyalılara ve Polonyalı basın mensuplarına açık tutulan kapılar değil, batılı müşahidlere, hukukçulara, gazetecilere açık kapılar arkasında.. Sanıklar vardır, gizli polisin karargâhına ateş açmıştır; sanıklar vardır, ordunun bir tankını ele geçirmiştir.

• Savcı sanıkların çok sert şekilde cezalandırılmasını istiyor. 1946'da çıkarılmış bir kanun yürürlüktedir; gayesi rejimi himayedir ve rejimin aleyhine işlenmiş suçların failleri hakkında ağır hükümler olarak gösteriyorlar. Bu müdafaaları gazeteler yazıyor ve Varşova radyosu aynen yayınlıyor. Büküm günü geliyor; hakimler heyeti kararını tefhim ediyor; sanıklar sadece bir kaç sene hapse mahkûm olunmuşlardır. Mahkeme, savcının 1946 kanununu tatbik talebini reddetmiş, isyanı grevle alakalı görmüştür. Böylece devrilen, savcının iddianamesi olduğu kadar hükümetin Poznan hadiseleri hakkındaki resmî görüşüdür de ihtiva etmektedir. Asilere o tatbik olunmalıdır. İsyanın, ona tekaüdüm eden grevle bir alâkası yoktur. Grev işçi sınıfının memnuniyetsizlik İşaretidir, isyan ise bir takım serserilerin marifetidir. Zaten bu, Poznan hadiseleri hakkında hükümetin resmi görüşüdür. Bu bakımdan serseriler merhamete lâyık değildir.

Duruşma uzun sürüyor, sanıklar açık kanılar arkasında müdafaalarını yapıyorlar. Avukatları memleketin en iyi avukatlarıdır. Müdafaalar sırasında rejimin bir çok noktası merhametsizce tenkid olumıyor; asiler ayaklanmalarının sebebini hükümetin berbat idaresi
zetecisi şöyle diyor:
mumî efkâr korkusu. Fransız ga-
hükümetten ve idari makamlardan korkmakta devam etmişlerdir. Fakat kalplerinde başka bir korkunun yer aklığı görülmüştür: U-

Bunun sebebini, muhakemeyi yerinde takip eden Fransız gazetecisi Philippe Ben meşhur Le Monde'da çıkan makalesinde anlatıyor. Hakimler muhakeme esnasında leketinde ilk defa olarak batı hukuk anlayışı iltifat görüyor, "tereddüt" sanıkların lehinde bir husus addediliyor.

Bunun sebebi nedir?
iki sanık, suçlulukları savcı tarafından ispat edilemediğinden, aleyhlerinde kâfi delil bulunmadığından ademi takip kararı alıyor. Bir Demirperde gerisi mem-

"— Halen hakimler bir çıkmazın içindedirler. Umumî efkârın nefretini üzerlerine celbetmemek için ağır cezalar vermek istememekte dirler, zira umumi efkâr sanıklara tarafındadır. Fakat çok da hafif cezalar verirlerse, parti ileri gelenlerini ve gizli polisi kızdıracakları endişesi mevcuttur. Şimdi umumi efkar korkusunun idare adamları korkusunu bastırdığı anlaşılmaktadır. Hakimler birinciden gelecek belânın, ikinciden gelecek belâdan ağır olacağını, hissetmişlerdir".

Gerçi gazeteciye göre verilen cezalar âdildir; ' dünyanın hiç bir yerinde ordunun tanklarını ele geçiren sanıklara bir kaç şene hapis cezası verilmesi çok görülmez. Ama Polonya adliyesinin bu hesaplı kitaplı iğrenç hakimleri karşısında şerefli bir insanın mide bulantısı duymamasına imkan, var mıdır? Ya o savcılar!.

Buna mukabil, takdir edilecek olan Polonya umumî efkârıdır. Düşününüz, memleketin adı Polonya.. İşgal ordusu kumandanı mevkiindeki Rus mareşali Rokossovkski Varşovanın iki adım ötesindeki bir sayfiye mahallesinde oturuyor; Rus pençesi Polonya ordusuna hakim bulunuyor; gizli polis amansızdır. Bir rejim değişikliği ihtimali pek cılızdır. Buna rağmen, umumi efkâr, kendi korkusunu, vicdansız hakimlerin yüreğine düşürmüştür. İhtimal ki bugün elindeki ekmekten olmamak için parti ileri gelenlerine kölelik eden, onların arzularını işgal ettikleri kürsüden "hukuki karar" diye tefhimi kabullenen Polonyalı hakimler masumları tecziye etmenin cezasını çok daha. vahim şekilde çekeceklerini görmektedirler. Hakikaten dünyanın her yerinde bu neviden mahlûklar umumi efkârın öyle sillesini yemişlerdir ki,' gün gelmiş öylesine darbeye marna bırakılmışlardır ki "ekmeğini kaybetmek" tehlikesi hiç mesabesinde kalmıştır. Polonyalı hakimlerin de o aklbete bir gün uğrayacaklarından şüphe etmemek lâzımdır. Umumî efkâr korkusunun, bir değişiklik ihtimali az olduğu halde hakimlerin yüreğine serpilmiş olması bunun en güzel delilidir. Ya değişiklik zor bir isyandan beklenilmeyip, seçim sandıklarının kaderine bağlı bulunsaydı.. Ya seçimlere kısa bir zaman kalmış olsaydı.. O umumî efkârda Polonyalı hakimler, dünyanın en dürüst hakimleri olurlardı.

Hürriyete aşık bir milletin umumi efkârı toptan da, tüfekten de, tanktan da kuvvetli oluyor.

Saygılarımızla

AKİS

Bir taktik hatası

Bu haftanın başından itibaren iktidar partisinin muhtelif çevrelerinde, derin bir hayret hüküm sürüyordu. Hayreti, çok zaman ademi tasvip takip ediyordu. Birincisinin sebebi Genel Başkanın kendisinden hiç beklenilmeyen bir taktik hatası yapmış olmasıydı. Ademi tasvip ise, bunun neticesi oluyordu. Bası kimseler "Bunu Adnan Menderes yapsın?.. Na sıl olur?. Allah, Allah!." demekten kendilerini alamıyorlardı. Zira Genel Başkan, her şeyden fazla iyi bir partizan taktikçi olarak biliniyordu ve zaman zaman hakikaten müşkül vaziyetlerden kurtulması bu şöhretini arttırıyordu. Demokrat çevrelere yavaş yavaş "Adnan bey, bir çaresini mutlaka bulur" kanaati yerleşip gitmişti. Ama işte aym m Adnan Menderes, Ege seyahati ile parti bakımından son derece yıpratıcı bir vesileye meydan vermişti. Ayrık halde bulunan muhalif partileri birbirine itmiş, daha da tehlikelisi büyük halk kütlelerini memleketin içinde bulunduğu rejim bakımından üzüntüye sevketmişti. Acaba Genel Başkanın partizan taktikçilik va sıfları da, tıpkı D.P. iktidarı sibi bir dönüm noktasına mı gelmişti? İşte, bu haftanın başında pek çok Demokratın Kendi kendisine sorduğu sual buydu.

İDEAL ARKADAŞLARI

Neden yapılanları inkâr suretiyle memleketi zayıf göstermek isterler? Kendilerine akıl öğretmek haddim değil ama, ben onların yerinde olsaydım, şunlar yapılmıştır, bunlar yapılmıştır, fakat daha çoğu, daha güzeli ve iyisi yapılabilirdi, daha ileri hizmet görülebilirdi, daha süratli çalışılabilirdi der ve bunun nasıl yapılabileceğini söylerdim. Tenkitlerle vatanı ve Türk Milletini yükseltmeğe çalşmanın yolu vardır. Muhalefet olarak memlekete hizmet etmenin doğru yolu budur.

Adnan Menderes

(Turgutluda nutuk)
20 Ekim 1956

Muhalefet sadece, girişilen işlerin yarattığı sıkıntıları dile dolamakla yetiniyor.

Başlanan eserler meydana çıkıp faaliyete geçtikçe, aradaki sıkıntılar çabuk unutulur. Bundan dolayı, vatandaş kitlelerinin gönlünü çelme yarışında muhalefetin silâhı eksiktir. Kanaatimizce başka bir usûl tatbik edilmeliydi. Neden daha fazla fabrika, daha çok santral, baraj, liman, yol yapmıyorsunuz, denmeliydi. İktidarın ele almadığı işler belirtilmeliydi. Niçin bu kadar çok fabrika, santral vesaire yapıyorsunuz demek, verimli bir propaganda tarzı sayılamaz.

Nihad Erim

(Yeni Sabah'ta başmakale)
30 Eylül 1956

İzmirden bağlayan Odisse

Geçen haftanın sonunda bir akşam üstü, İzmirde rıhtımın kenarındaki Cumhuriyet meydanının dolu manzarasına bakanlar şöyle düşünüyorlardı: "Bırakınız memleketi, bırakınız Eğeyi, bırakınız İzmiri.. Şu meydanda şimdi bir secim yapılsa, acaba kim kazanır?" Sualin cevabı son derece basitti: Her halde D.P. keybeder! Nitekim sadece altı buçuk yıl evvel, İstanbuldaki Taksim meydanında toplanan bundan defalarca büyük bir kalabalık içinde seçim yapılsaydı "İşte İstanbul!" denen kalabalık C.H.P. nin aleyhinde rey verirdi. Nitekim o zaman vermişti de.. Bu sefer de, hiç kimse şüphe etmesin verecekti Tâ ki, D.P. hürriyet ve demokrasi mevzuunda 1950 D.P. si olduğunu fiillerile ispat etsin. Fakat Genel Başkan o istikamette görünmüyordu.

O gün İzmire gelecek olan misafir Adnan Menderesti. Adnan Menderes'in, bundan evvel İzmire gelişinde kendisini karşılayanların azlığı karşısında konuşmak istemeyişi gazetelerde yazılmıştı. Bu defa vilâyet, belediye ve D.P. büyük gayretler sarfelmişlerdi. Valilik hemen bütün resmi dâirelere "memurlarla birlikte", yapılacak karşılama töreninde bulunulması lüzumunu tebliğ etmişti. Bu yazıların bir çok sureti C.H.P. ve Hür. P. merkezlerinde mevcuttu; zira tebliği alanların içinde muhalifler boldu. Ama hepsi, meydanı dolduran kalabalığa katılmak zorunda bırakılmışlardı. Kalabalığın asıl ekseriyetini işçiler teşkil ediyordu. Hatta bunlar ellerihe, hangi müesseseye mensup olduklarını gösteren bandlar almışlardı. Bilhassa ESHOT işçileri kendilerini belli ediyorlardı. O gün fabrikalar erken tatil edilmiş, fakat ücretler tam olarak verilmişti. D.P. teşkilâtı da şehirde kâfi miktarda eleman bulamayacağı endişesiyle civar kaza, hatta vilâyetlerden taraftar celbetmişti. Üstelik valilik resmi bayram günüymüş gibi bayrak asılmasını tamun: etmişti. Her şey bir fevkalâdelik olduğunu gösteriyordu. İzmirin Demokrat Belediye Başkanı bir gün evvel bütün radyolarda okunan bir batta, toplantısı yapmış ve Adnan Menderesin gelişiyle şehrin imarına başlanacağım söylemiş, ilk kazmayı Adnan Menderesin vuracağını bildirmişti. Konuşmada İzmir halkının karşılama, törenine katılması lüzumu da dikkatle hatırlatılıyordu. İşte meydandaki manzara bu vasıtalarla bundan evvelki manzaradan oldukça. değişik bir şekle sokulmuştu. Ertesi gün bermutad rakkam tahminleri yapılacaktı. D.P. liderine bağlılığı su götürmeyen Milliyet gazetesine göre "Demokratlar 20 bin, tarafsızlar 8 bin, muhalifler bir kaç bin" diyorlardı. Ama bu, süperdemokratları tanımamaktı. Hakikaten o gün Zafer 100 binden bahsediyordu.

Resmi - Gayrıresmî

Hazırlıklar pek çok İzmirliyi şaşırtmıştı. Kanunları iyi bilmeyenler bu hazırlıkların meşhur Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalif olup olmadığını düşündüler. Öyle ya, değil tebliğlerle adam toplamak, kendiliklerinden toplanan adam lar dağıtılmıyor muydu ve bunun için polisler bazan cop kullanmıyorlar mıydı? Bir. politikacı el sıktığından dolayı mahkûm edilmemiş miydi ve bir eski Başbakan Kimsenin başını derde sokmamak için aynı rıhtımda vapurdan en son inmemiş miydi? Şimdi ise halk toplanmaya, alkışlamaya, "heyecanlı ve candan tezahürat" yapmaya zorlanıyordu.

Ama cereyan eden hadise, kanuna tamamile uygundu. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu resmi teşekküllerin hareketlerini şümulü içine almıyordu. Refakatinde Yırcalı ve Zorlu bulunan Adnan Menderes D.P. Genel Başkanı olduğu kadar hükümet başkanıydı da ve kendisi o sıfatla karşılanıyordu. Nitekim toplanıldı, Adnan Menderes vapurdan indikten sonra meydana kadar gösteri- yürüyüşü yapıldı, -bu sırada polisler yolu açıyorlardı-, kürsüye çıkıldı, halka hitap olundu, hatta konuşmaya güneş battıktan sonra da -kanunun sarih hükmüne rağmen- devam edildi.. Bazı iktidar çevrelerine göre, yapıldıktan sonra olmayacak bir şey yoktu. Elbette! Kim mani olacaktı ki?. Yalnız, yapılan bir çok şeyin aslında olmadığı sonradan ortaya çıkıyordu. Hakikaten İzmirde başlayıp Eğenin içine doğru devam eden bu tertipli "coşkun tezahürat" D.P. için propagandaların en zararlısı yerine geçti.

Lütuf ve kahır

Bu bölgede, sadece bir kaç gün evvel, bir muhalefet ileri geleni, eski Başbakan Şemseddin Günaltay dolaşmıştı. Şemseddin Günaltayı görmek, dinlemek, alkışlamak isteyen-

ler çoktu. Fakat bunların hiç birinin, arzularını yerine getirmelerine müsaade edilmemişti. Şemseddin Günaltayın hazır bulunduğu parti kongrelerinde kapılar, pencereler, delikler kapatılmış, içerisi hamam haline sokulmuş, boğulacak hale gelenler olmuştu. Verilen yemeklerde sivil, hatta resmi polislerin mevcudiyeti müşahede edilmişti. Yalnız eski Başbakanla değil, halen milletvekili olan ve D.P. kabinelerinde bakanlık yapmış şahıslarla vatandaşların görüşmeleri tahditle uğramıştı. O kadar ki pek çok kimse Hür. P. kurucularına:

"— Bu nasıl şey, diye sormuşlarım. Siz D.P. deyken sizinle rahatça konuşuyorduk; Siz D.P. den ayrıldınız, sisinle konuşmak yasak edildi".

Simdi ise Adnan Menderesin dolaşması sırasında halkın yollara çıkması temin ediliyor, memurlar karşılama törenine katılmak üzere sevkediliyor. alkışlar ve "candan tezahürat" resmen arzulanıyor, bayraklar asılıyor, kurbanlar kestiriliyordu. Bu halin büyük kütlelerin yüreğini ezeceği düşünülmemiş miydi?

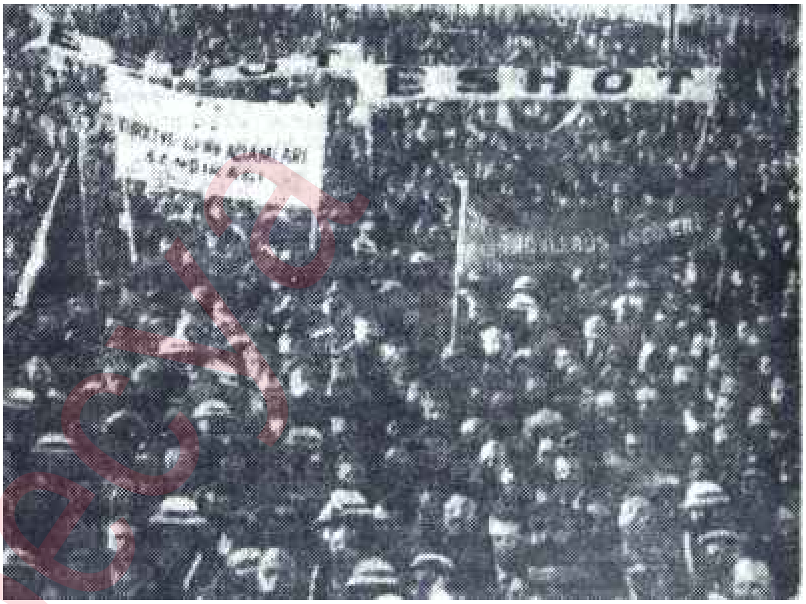
Merkezdeki bazı Demokrat çevrelerin "büyük taktik hatası" dediği, işte buydu. Azıcık psikoloji bilgisi, o kütlelerin nasıl ruh haletine düşeceklerini anlamaya yeterdi. Buna ne lüzum vardı? Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu rejimle alâkalı kanunlar içinde büyük kütleye intikal eden tek kanundu. Onun tatbikatı hakkında böylesine bir fikir vermek hata olmuştu. Kanun çıkarken denmişti ki "secime daha çok var, halkın işinden gücünden edilmesine göz yummayacağız" Ama işte, Adnan Menderesin ziyareti vesilesiyle bizzat idare âmirleri • halkı işinden gücünden ediyorlardı.

Hakikaten bu değişik muamele, bu farklı davranış Egede D.P. nin aleyhinde zaten mevcut havayı büsbütün arttırdı. Francala yiyen insanlara karşı kara ekmek yiyenler nasıl hasedle bakarlarsa, hatta içlerinde hiddet duyarlarsa Muhalefet partilerinin ileri gelenleri bahis mevzuu olduğu zaman toplanmaktan, alkışlamaktan, hatta konuşmaktan men edilen bir çok Egeli D.P. için aynı şeyleri düşündü. Halbuki iyi bir taktikci bu hataya düşmez, bu ihtiyatsızlıktan çekinirdi. Kaldı ki Adnan Menderes bütün konuşmalarını Muhalefete karşı çok ağır hücumlara hasretti. Bunların büyük ekseriyeti, şahıslara' hücumlardı. Muhalefet aleyhindeki en sert sözlerin meydanlarde, mitinglerde, resmî makam sahiplerinin yanında söylenmesi, böyle konuşanların her türlü yardımdan faydalanmaları aklıselim sahibi Egeliler nezdinde hiç de iyi karşılanmadı. D.P. Genel Başkanının gezip dolaştığı yerlerde, dudakların ucuna bir tek sual geliyordu: "Vay, rejim ne halde imiş!" Hiç bir şey Muhalefetin şikâyetlerine, bundan fazla hak verdiremezdi. Durup dururken buna yol açmakta ne mana vardı? İşte bu haftanın başında Genel Başkanlarını tenkid eden Demokratların hayal sukutuna uğrama sebeplerinden biri buydu.

Muhalefeti uyandırma

Fakat hayal sukutunun ikinci bir sebebi vardı. Muhalefet partileri kendi beceriksizlikleri yüzünden birbirlerine girmişlerdi ve topyekûn Muhalefet umumî efkâr önünde son derece kötü bir not almıştı. Dünyanın bütün nutukları, dünyanın bütün hücumları İktidar için bundan büyük fayda sağlayamazdı. Ağızlara sakız edilen İşbirliği hikâyesinden gına gelmişti, hele partiler ileri gelenlerinden bazılarının başka muhaliflerin şahısları aleyhinde bulunmaya başlamaları, dün dostça konuşanların bugün neredeyse, selâm sabahı kesecek hale dönmeleri Muhalefetin prestijini çok kırmıştı. Bu vaziyet karşısında İktidar partisinin Genel Başkasin o sözlerinden sonra Hür. P. içinde aklı selimin sesi duyulmaya başladı. Hürriyetçiler -ihtimal ki "D.P. bence C H P. den iyidir" diyen Hasan Kangal bile..- hatalarını anlamışlardı. İşbirliğinin lüzumlu olduğunu, akademik mülâhazaların fayda sağlamadığını görüyorlardı. İnönünün yapamadığını Menderes yapmıştı.. Böylece D.P. Genel Başkam bir defa daha C.H.P. Genel Başkanının yardımına koşmuştu. İşte bu, Demokrat çevrelerde büyük hayret uyandırdı. Bir profesyonel taktikçi böyle hataya nasıl düşebilirdi? Fakat D.P. Genel Başkanının C H P. Genel Başkanına yardımı bundan ibaret kalmadı.

Adnan Menderes, suni olduğu aşikâr bir taktikle İzmirde Muhalefetin siyasethanesinde cereyan edenlerden hiç haberdar olmadığını söylemiş, bilgisinin kulaktan dolma bulunduğunu ileri sürmüş, kendisine has tavırla ellerini açarak:

Menderes İzmir'de karşılanıyor

Ya.. ya.. şa.. şa.. ESHOT çok yaşa!

"— Belki hata, benim sevgili İzmirlilerim.. Ama ne yapayım, hiç vakit'bulamıyorum" demişti.

Sonra da o siyasethanede cereyan edenleri nasıl büyük alâkayla takip ettiğini ortaya koyan konuşmalar yapmıştı. Üstelik, Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun mükemmel şekilde hemen o gün belirttiği gibi, herkes biliyordu ki Muhalefetin İşbirliği meselesi D.P. siyasethanesinde üzerinde en fazla durulan meselelerden biridir. Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu bu yüzden Adnan Menderesin kaç geceler uykusunun kaçtığını iddia etti. Adnan Menderesin uykusu kaçıyor muydu, elbette ki bilinmez. Ama İzmirden içerlere doğru gidildiğinde görüldü ki D.P. Genel Başkanı Muhalefetin her sözünü, her hareketini dikkâtle

nına düşen, hadiselerin üstünde kalmak, Muhalefetin haline iğneleyici bir kaç kelimeyle dokunup geçmek, onlarla hiç meşgul olmamak,onları düştükleri nisyan kuyusunda bırakmak ve yoluna devam edip gitmekti. Fakat D.P. Genel Başkam, sinirlerine maalesef hakim olamadı ve taktik hatalarının en büyüğünü böylece işledi.

Evvelâ, İzmirde Cumhuriyet meydanını dolduranlar Adnan Menderesin ağzından Muhalefete karşı sert hücumlar duymuşlardı, İşin daha garibi, bu hücumlar Hür. P. ne müteveccihti. Halbuki Hür. P. İşbirliğini acaip tutumuyla, komplekslerile sekteye uğratan partiydi. Onlara hücum, onları otomatik şekilde öteki muhalif partilere itecekti. Nitekim Mendere-

KİME ŞİKAYET EDELİM ?

Okuyucularımız geçen sayımızın 9. sayfasında, sütunların arasına yanlışlıkla karışmış gibi duran acaip bir yazıya rastlamış olacaklardır. Kolaylıkla tahmin etmişlerdir ki bu, yürürlükteki Basın Kanununun bize yüklediği bir vecibenin yerine getirilmesi idi. Hakikaten yazı, Ankara savcılığı vasıtasıyla, neşredildiği şekilde gönderilmişti. İzmirde çıkan bir gazete çok resmi ilan alıp az sattığının yazılmasından hiddet duymuş, "ben çok satarım" diye tekzip yollamış. Yalnız, "çok satarım" diyor da, tirajının ne olduğunu söylemiyor. Halbuki çok satıp satmaman n mükemmel bir ölçüsü vardır: Tiraj! Üstadlar -iki senede aldıkları resmî ilan tutarı yarım milyon lira kadardır- acaba tirajlarını lütfedebilirler mi? Fakat kanun, gelen tekziplerin "hiç bir mülâhaza ve işaret katılmaksızın" neşrini emrediyordu. Neşrettik.

Yalnız, bizi bu tekzibi neşre mecbur eden Ankara Savcılığını, Büyük Millet Meclisi tarafından kendisine verilen takdir hakkını yanlış kullandığından dolayı nereye şikâyet edeceğiz, lütfen alâkalılar bir makam gösterirler mi? Zira Ankara Savcılığı, kendisini ikaz etmemize rağmen tekzibin olduğu gibi neşri husustındaki gayrıkanunî kararında ısrar etmiştir ve kanun "Cumhuriyet Müddeiumumisinin kararı kati olup yerine getirilmesi mecburidir" dediğinden bu gayrıkanunî kararı yerine getirmek zorunda bırakılmışızdır. Şimdi savcılığı kime şikayet edeceğiz, hakkımızı nasıl arayacağız?

Tekzip elimize geçtiğinde, dizdirttik. 21 santim tuttu. Tekzip edilen yazının tekzip edene taallûk eden kısmını ölçtük. 6 santim geldi. 5680 sayılı kanunu tadil eden 8133 sayılı kanunun tekzip hakkıyla alâkalı maddesine baktık: "Cevap veya tekzip taallûk ettiği yazıya Ur misli ilâvesiyle baliğ olacak miktar ve hacmi geçemez" deniyordu. Durumu savcılığa bildirdik, dizilen yazıların provalarını ekledik, kanunun bizi sadece 12 santimlik tekzip neşrine mecbur kıldığını hatırlattık ve metnin hangi kısmım neşretmemiz gerektiğini öğrenmek istedik. Gelen cevapta aynen şöyle deniliyordu:

Tekzibi istenilen Bekleyiş başlıklı yazının devamı 10 ncu sahifededir. Devam ettiğinden neşri istenilen yazı 2 mislini geçmemekle aynen neşri icap eder, gereği rica olunur.

Hakkımızda bir dâva daha açılmasını arzu etmediğimizden, boyun eğdik.

*

Tekzip olunan yazının çıktığı 124. sayımızın 9. sayfasını açınız. "Bekleyiş" başlıklı yazıyı tetkik ediniz. Sadece ilk altı santiminin tekzibi yollayan gazeteye taallûk ettiğini göreceksiniz. Yazının geri kalan kısmının o gazeteyle uzaktan yakından hiç bir alâkası yoktur. Sonra T.BM.M. Zabıt Ceridesinin 73. İnikata ait 6.VI. 1956 tarihli nüshasının 191. sayfasını okuyunuz. Bir hatip -Turgut Göle- Basın Kanununun tekziple alâkalı maddesi görüşülürken diyor ki:

"— Meselâ 5 sütun devam eden uzun Ur haber veya yazıda Ur şahıstan 10 satırlık bir cümle ile bahsedilmişse o 10 satırlık elimle için tekzip mektubu gönderecek şahıs mektubunu 10 satır Uzunluğunda değil, 20 satır uzunluğunda değil, bütün yazının iki misli uzunluğunda yazma hakkına sahip olacaktır".

İktidar sıralarından sesler yükseliyor: "Öyle değil". Bunun üzerine bir milletvekili -Ziyad Ebüzziya- tadil takriri veriyor. Takrir şudur:

"Cevap veya' tekzip taallûk ettiği yazının cevap verenle ilgili miktarına bir misli ilâvesiyle baliğ olacak miktar ve hacmi geçemez".

Takririn müzakeresine sıra geldiğinde Komisyon sözcüsü olan milletvekili kalkıyor ve diyar ki:

"— Muhterem arkadaşlar, "taallûk ettiği" kelimesi "kendisine ait olan" mânasını ihtiva eder. Zapta böyle geçmesi maksadı temin eder sanırım. Bunun için takririn geri alınması yerinde olur kanaatindeyim".

Başkan takrir sahibine soruyor:

"— Takriri geri alıyor musunuz, efendim?"

Ziyad Ebüzziya, takriri geri alıyor.

Evet, bu konuşmalar Meclis zabıtlarına geçmiştir. Ama işte Ankara Savcısı, ihtimal ki Akis okumaktan Meclis zabıtlarını okumaya vakit bulamadığından Komisyon sözcüsünün "maksadı temin eder sanırım" demesine rağmen gayrıkanunî bir kararla bizi bu kararına uymaya mecbur ediyor. Biz de uymaya mecbur oluyoruz.

Kime şikâyet edeceğiz, hakkımızı nasıl arayacağız? Allah lillah aşkına bir yol gösteriniz. Acaba o komisyonun sözcüsü olan milletvekilinden -Nusret Kirişçioğlu- meseleyi bir sözlü soruyla Meclise getirmesini istesek?.. Öyle ya kendileri -kanunun mükemmeliyetini savunmuşlardıbizim de milletvekilimiz değil midirler?

takip etmektedir. Hakikaten seyahatin o merhalesi, eski Başbakan Şemseddin Günaltayın her sözüne cevap yetiştirmekle geçti.

Adnan Menderes o konuşmalarını yaparken Demokrat Partinin bazı çevrelerinde hareketleri gittikçe artan Ur hayretle karşılanıyordu. Bu sırada Muhalefeti tekrar "martyre" mevkiine düşürmekte DP. için nasıl bir fayda mülâhaza edilebilirdi? İki politikacı arasında -Menderes ve Günaltay bir söz düellosu başlamıştı. Bundan C.H.P. nin kaybedecek hiç bir şeyi yoktu, ama D.P. çok kaybediyordu. Yaratılan "İmar" havası bir ümid havasıydı; şimdi onu bırakıp sonu gelmez münakaşalara girişmek bütün Muhalefetin arayıp da bulamadığı şeydi. Muhalefetin siyasethanesinde neler olup bittiğini takip etmediğini söyleyen Adnan Menderesin, Günaltay tarafından yapılan be-

Şemseddin Günaltay
Canlanan kaplan

yanatlara o beyanatın gazetelerde intişar ettiği gün cevap verdiği gittikçe artan şaşkınlık içinde görüldü. Üstelik D.P. Genel Başkanının bütün tenkidi, eski Başbakanın yeni iktidarın icraatını kabul etmemesiydi. Bunda kızacak Ur taraf bulmak son derece müşküldü. Bizzat D.P. Genel Başkam da C.H.P. iktidarının hiç, ama hiç bir şey yapmamış bulunduğunu, memleketi onlardan bir harabe halinde devraldıklarını mütemadiyen ileri sürmüyor muydu ? Millet biliyordu ki CHP. de bir çok şey yapmıştır, D.P. de bir çok şey yapmaktadır. Hele Adnan Menderesin Aydında söylediği şu sözleri anlamak hakikaten imkânsızdı. D.P. Genel Başkam kendi icraatının inkâr edilmesinin zararını şöyle anlatıyordu:

"Filhakika, sevgili hemşehrilerim bir an için bu sözlerin doğru olduğunu düşününüz. Buna herkes ve ecnebiler ne der? Ne düşünür? Böyle konuşan bir eski Başvekildir. O böyle söylediğine göre, Türkiye'nin ahvalinde bir bozukluk vardır, diye düşünebilirler. Dünyanın görülmemiş bir hızla ilerlediği bugünkü devirde, Türkiye eğer 6-7 senedir yerinde sayıyorsa, bu düşmanlarımızın iştihasını tahrik edecektir. Bizimle beraber yürümek isteyen dost ve müttefiklerimizi de meyus etmekten başka birşeye yaramıyacaktır. Muarızlarımızın memleketimizi göstermek istedikleri şekilde bir Türkiye, 6-7 senedir yerinde sayan, bir de borçlara müstağrak olan bir Türkiye, dostları ve müttefikleri için ancak bir tehlike teşkil edebilir. Dostlarımız ve müttefiklerimiz böyle diyebilirler ve bize el uzatmayabilirler."

Böyle şey nasıl olabilirdi? Hic ecnebiler bir adamın sözlerine kulak mı verirlerdi? Hele Demokratik rejimleri bilen ecnebiler!. İşte İngilterede iktidar Muhalefeti, Muhalefet İktidarı millî menfaatlere alenen hıyanet etmekle suçlandırıyordu ve Amerikada Stevensonun Cumhuriyetçiler Hakkında söyledikleri Günaltayın D.P. hakkında söylediklerinden bin kat daha ağırdı. Ne oluyordu? Hiç! Amerikalıların bizim Muhalefetin teranelerine göre hareket edeceklerini belirtmekle Adnan Menderes bizzat kendi iktidarını küçümsemiyor muydu?

Adnan Menderes kendisine Hücum ettikçe, uyuklamaktan olan Şemseddin Günaltayın kaplan kesildiği görülüyordu. Üstelik mücadelenin eş silahlarla yapılmaması umumi efkârı kendiliğinden eski Başbakanın tarafına çekiyordu. Sonra unutulmamalıydı ki Şemseddin Günaltay memlekette iyi şöhreti bulunan bir politikacıydı ve böylelerini yıpratmak kolay değildi.

Hatadan dönüş

Bu hal, haftanın ortasına kadar devam etti. D.P. Genel Başkanı sinirlerine hakim olamaması yüzünden giriştiği polemiğin hem kendisine, hem de D.P. ye olan zararım ancak Aydında farketti. Ama orada da sözlerim kesemedi, hatta Aydında "bunlara bir de Denizlide cevap verecek, sonra işime bakacağım" dedi. Hakikaten Denizlide de aynı şeyleri tekrarladı. Şemseddin Günaltayı "acemi politikacı" olarak tasvir ediyordu. Politikada acemiliğin bir delili diye de C.H.P. nin 1950 seçimlerinde kaybetmesini gösteriyordu. Fakat paratoner şimşekleri çekmeye başlamıştı. Menderese İsmail Rüştü Aksal da cevap verdi ve cevabı çok beğenildi. Seçimleri kaybetmek, bir Demokraside seçimleri kazanmak kadar tabiydi. O halde D.P. Genel Başkanı C.H.P. nin seçimleri kaybetmesine niçin "can verme" diyordu? İktidardan düşmeyi "can verme" addeden bir zihniyet, Demokratik olamazdı.

Yırcalı - Zorlu
Refakat milletvekilleri

Adnan Menderes Denizlide hatasından dönme yolunu tutmuştu ama, D. P. o zamana kadar hakikaten çok zarara uğramıştı. Muhalefet partileri iktidardan gelen hücumlar karşısında tesanüdü muhafaza zorunda olduklarını ve bunun için de fedakârlığı sadece C.H.P. den beklemenin hatasını, herkesin kendisine düşeni yapması gerektiğini anlamış görünüyorlardı. Umumî efkâr D.P. Genel Başkanının tenkidlerini kuvvetli bulmamıştı. Nihayet büyük kütleler Muhalefete ve İktidara karşı muamelenin değişik olduğunu gözlerile gördüklerinden rejim bahsinin ehemmiyetini elle tutulur şekilde farketmişlerdi. Halbuki bunlara hiç lüzum yoktu. Adnan Menderes İzmire ayak bastığında partisi içinde bugünden çok daha kuvvetliydi ve Muhalefetin o tarihte gösterdiği perişan manzara D.P. milletvekillerinin içine muvakkaten su serpmişti.

Partiye karşı gösteri

Zira Ankarada bir çok siyasî şahsiyet, Adnan Menderesin son seyahatini D.P. içindeki durumunu Meclisin açılması arefesinde kuvvetlendirmek maksadına bağlıyordu.. Genel Başkan her gittiği yerde "hükümet işlerinin iyi gitmekte olduğundan haberdar bulunduğunuz içindir ki bizleri bu derece büyük heyecanla karşılamaktasınız", "şu muazzam kalabalığın heybeti bizi tasvip ettiğinizin delilidir" veya "gözlerinizden bize imanla bağlı olduğunuzu anlıyorum" gibi cümlelerle konuşmalarını süslemişti. Validen yazılı tebliğ aldığı için meydana gelen bir memurun veya müessesesi tarafından oraya gönderilen bir işçinin bu sözlerin muhatabı olmadığı ortadaydı. D.P. Genel Başkam radyolarda okunan bu cümlelerle asıl başka yerlerdeki ve bilhassa D.P. grubundaki taraftarlarına hitap ediyordu.

Fakat açık taktik hataları Demokrat bazı çevreleri hakikaten üzmüştü. D.P. nin seçimleri kazanmak için bir şeyler yapması lüzumuna ve bunda geç kalındığı takdirde yaya kalınacağı hakikatine bu çevreler inanıyordu. Memlekette partinin durumunun gösterilmek istendiği gibi toz pembe olmadığı aşikârdı. Muhalif parti kadrolarının dışında umumî bir Muhalefet havasını vatanın sathında hissetmemek imkânsızdı. D.P. için asıl tehlikeli olan oydu. Şimdi Genel Başkanın seyahatinin yarattığı hava bunu arttırmaktan başka işe yaramayacaktı. Acaba Adnan Menderes, taraftarlarının ağızlarından eksik etmedikleri politik taktikçilik hassalarını artık kayıp mı etmişti? Muhalefeti niçin tesanüde sevketmişti, büyük kütlelere bu memlekette Muhalefete ve İktidara karşı değişik muamele edildiğini neden ayakla/rina kadar giderek hissettirmişti? İnsanları haksız, gayrımüsavi muameleden daha fazla rencide eden, onların hislerini perçinleyen bir şey var mıydı? Pek çok şeye tahammül mümkündü, ama bilhassa Türk milleti bir kimseye karşı haksız muamele edildiğini görünce kendiliğinden onun tarafım tutardı.

Bu haftanın başında bazı Demokratlar kendi kendilerine soruyorlardı:

"— Bizim Genel Başkan eski iktidarı Türk milletinin kudretini hiç takdir etmemiş olmakla suçlandırıyor. Ama acaba biz, onun hislerini takdir edebiliyor muyuz, onun gönlünü kazanmanın yolunu iyi seçiyor muyuz?"

Bu sualin cevabı, pek çok kimse için "hayır"dı.

Parti tesanüdü

Belki de parti içinde değişik düşüncelere sahip kimselerin çokluğudur ki geçen haftanın son günü Lâlelideki "Lâle düğün salonu"nda iskemlelerin havada uçmasına yol açmıştı.

O gün salonun civarında polis ve polis görevlilerin köşe başlarında bekledigini görenler, salonda muhalefet partilerinden birine ait bir toplantı olduğunu sandılar.

Halbuki içerde, bir müddetten beri devam eden D.P. Ocak kongrelerinden birisi, Kumkapı Nişancası ocağının kongresi yapılıyor ve partililerden başkası, hattâ gazeteciler dâhi alınmıyordu.

Nitekim, o gün civardaki polisleri görerek salona girmek isteyen bir gazeteciye önce Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunundan ve içerde tamamen hususi bir toplantının yapıldığından bahisle güçlük çıkarılmak istenmiş, fakat tam bu sırada başlayan gürültüler, kapıdakileri de salona çektiğinden gazeteci toplantıya girebilmişti. Dışarıdaki polisler önceden bizzat D.P. yüksek kademeleri tarafından, çıkabilecek muhtemel hadiselere karşı çağrılmıştı. Esasen iktidar partisinin ocak kongrelerinde İstanbul teşkilatındaki Sarolcular ile

Köprülü grubu mücadelesinin çekişmeleri başlıca mevzuu teşkil etmekteydi.

Kongre, başkanlık seçimi dolayısıyla hararetliydi. Köprülü grubuna mensup olan Eminönü ilçe başkası, başkanlık için kalkan elleri defalarca saydı ve Sarolcuların adayının kaybettiğini bildirdi. Köprülü grubuna mensup kongre başkam kürsüye gelince ise, alkışları karşılayan protesto gösterileri duyuldu. Tam o sırada delegeler arasında başlayan münakaşa yumruk kavgasına döndü. Polis düdükleri, havada uçan şişe ve sandalya seslerine karışıyor, kadınların çığlıkları arasında salondaki aynaların kırılmasından çıkan şangırtı duyuluyordu. "Partiyi batırdınız", "Hayır siz batırdınız" sesleri arasında iki tarafın birleştiği tek husus "partinin battığı" idi. Kusur diğer gruba yüklenmek isteniyordu. Bir ara, defterlerin kaçırıldığı ihbar edildi ve delegeler arasında koşmakta olan kahverengi elbiseli, çekik gözlü bir şahsın elinden defterler alındı. Üç kişi karakola götürüldü. Karakola gidenler bir müddet sonra İl İdare Kurulu üyeleri ile birlikte otomobillere binerlerken gülümsüyorlardı. Haklarında her hangi bir kovuşturma yapılmasına lüzum görülmemişti.

Geçen yıl da, D.P. teşkilatındaki Köprülü - Sarol mücadelesi Eminönü kongrelerinden kopmuş ve süratle bütün ilçelere sirayet etmişti. Şimdi, Köprülü grubuna mensup olanlar, bu haftanın son günü Sultanahmette bir gazinoda toplantıya çağrılmış olan Alemdar ocağının kongresini bekliyorlardı. Zira, Profesör Köprülü bu ocağın kurucusu ve 1 numaralı üyesiydi.

B. M. M.

Açılışa hazırlık

Bu haftanın başında Ankarada hemen bütün devlet dairelerinde hummalı bir faaliyet göze çarpıyordu. Böyle bir hal, umumiyetle canlılıktan mahrum odalara bir hayatiyet kazandırıyordu. Bilhassa bakanlıkların istatistik işlerile uğraşan kısımları rakkam peşindeydiler. Rakkamların cazipleri seçiliyordu. Esas başlangıç noktası her zaman olduğu gibi 1950 idi. Ondan evvele ait malûmat, sadece mukayese bakımından faydalı olacaktı. Bunlar, Cumhurbaşkanının senelik "Meclisi açış nutku" malzemesiydi.

Celâl Bayar nutkunu önümüzdeki haftanın sonunda, perşembe günü söyleyecekti. O gün saat 15'de Meclis en yaşlı başkan vekilinin -52 yaşındaki İhsan Baç- başkanlığında toplanacak ve yoklama yapılıp ta ekseriyetin bulunduğu anlaşıldığında söz Cumhurbaşkanına bırakılacaktı. Cumhurbaşkanı nutkunu başkanlık kürsüsünden söyleyecekti. Müteakiben Başkanlık divanı seçimlerine geçilecek ve yeni başkan ile yeni başkan vekilleri ve idareci üyeler, kâtipler seçilecekti. Fakat bu seçimlerin neticesi D.P. Grubunun bir gün evvel yapacağı toplantıda belli olacaktı. Zira D.P. Grubunun seçeceği şahsiyetler, Meclisin teşekkül tarzı bakımından tek "şanslı aday"lar sayılıyordu. Zaten Muhalefet aday dahi göstermeyecekti.

Meclisin, bu seneki açılış celsesindeki manzarası da değişiklik arzetmeyecekti. Hür. P. nin kurulmasından önce Cumhurbaşkanı salona girdiğinde C.H,P. liler sessizce ayağa kalkarlar, D.P. liler ise oturdukları yerde alkışlarlardı. Bu sene Hür. P. mensupları oturdukları yerde sessiz kalacaklardı. Nitekim geçen sene, henüz Hür. P. mensubu olarak değil, 19'lar ismi altında öyle vaziyet almışlardı.

Demokrasi ve Cumhurbaşkanı

Ankaranın siyasî çevrelerinde bu haftanın içinde, Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın Meclisin bu Üçüncü toplantı devresini açış nutkunun ilk iki devreyi açış nutkundan esas itibarile farklı olmayacağı mütaleası ileri sürülüyordu. AKİS geçen şene 5 Kasım 1955 tarihini taşıyan nüshasında 1 Kasım günü Mecliste geçenleri anlatırken nutku dinleyenlerden bahisle şöyle diyordu: "Hiç bir tereddüde mahal bırakmayacak şekilde anlamışlardı ki Cumhurbaşkanı Celâl Bayar Başbakan Adnan Menderesin Demokrasi yolundaki gidişini tamamile tasvip etmektedir ve kendisile yüzde yüz beraberdir". Bu yıl da nutuktan aynı intihaların edinilmesi ihtimali çok , kuvvetliydi. Gecen sene Cumhurbaşkanı 1954 seçimlerini mütekip çıkarılan Kırşehir Kanunu, Seçim Kanunu ve Emeklilik Kanunu, gibi kanunların müsbet tesirlerinden bir defa daha bahsetmişti. , Bu yıl Celâl Bayarın, Toplantı ve Gösteriş Yürüyüşleri hakkındaki kanun, yeni Basın Kanunu gibi kanunların da tatbikatta memleket içi son derece hayırlı neticeler yerdiğini ilâve etmesini bekleyenler Ankarada çoktu. Bunlara göre Cumhurbaşkanı bu kanunları yürekten tasvip ediyordu ve bilhassa Basın Kanununun lüzumuna şiddetle ihtiyaç duyulduğu kanaatindeydi. Zaten Devlet ve hükümet başkanlarının Demokrasi rejimi mevzuunda tamamile eş prensiplere sahip bulundukları artık hiç kimsenin meçhulü değildi.

Fakat iyi haber alan çevreler Cumhurbaşkanının nutkunda bu mevzuun kısa olacağı, esas ağırlığın Kalkınma ve İktisadî İstiklâl Savaşı bahislerine verileceğini belirtiyorlardı. Her bakanlıktan etraflı malumat istenilmesi bu sebebe bağlanıyordu. Malûmat peyderpey alâkalı makama takdim olunmuştu. Nutukta Dış politika gelişmeleri hakkında da iyimser mütalâalara rastlanılması ve bilhassa hükümetin paktlar mevzuundaki görüşünün desteklenmesini beklemek gerekiyordu. İmar meselesi ise, şüphe yok ki nutkun bu sene esasını teşkil edecekti.

Başkanlık divanı muamması

Buna mukabil, bu haftanın ortalarına kadar üzerinde müsbet bir sey söylenilemeyen mesele Meclis başkanlık divanı seçimleriydi. Ankaranın D. P. çevrelerinde Prof. Fuad Köprülünün Dış işleri bakanlığından ayrılmasından bu yâna ilk defa olarak Meclis çalışmalarına 1 Kasım günü katılacağı söyleniyordu. Fuad Köprülü ile Nedim Ökmenden birinin, aralarında anlaşma yapılmak suretile Meclis başkanlığına, namzetliğini koyması bir çok - Demokratı memnun edecekti. O takdirde D. P. Genel başkanlığı namzedinin Refik Koraltan olmıyacağı muhakkaktı. Üzerinde durulan isim ise, Sıtkı Yırcalı idi. Refik Koraltanın iki eski bakandan biri karşısındaki seçilme şansı zayıftı. Buna mukabil Sıtkı Yırcalı, kuvvetinin bir kısmını hâlâ muhafaza ediyordu. Fakat Köprülü ve Ökmen adaylıklarını koymadıkları takdirde Refik Koraltanın Meclis başkanlığı tabii görülüyordu. Böylece bu haftanın başında pek çok şey iki müstafi bakanın hareketine bağlı kalıyordu. Meclis başkanlığı meselesi D.P. içindeki kuvvetler muvazenesini ortaya çıkaracak . mühim Ur hadise halini alıyordu. Bu haftanın başında Ankaradaki kanaate göre. muvazeneyi şöyle ifade etmek kabildi: Köprülü veya Ökmene karşı Genel Başkanlık adayı olarak Koraltan çıkarılırsa birinciler kazanır, fakat Genel başkanlık adaylığım Yırcalı kabul ederse birinciler yüz küsur rey alabilirler. Bu, aslında çok mühim mana taşıyan bir hareket olur ve Demokrasiyi D. P. grubu içinde mesul hükümet adamlarından başka türlü anlayanların kısa istikbaldeki şansını çok arttırır.

Fakat bir mesele, o zümrenin mensuplarını düşündürüyordu: Köprülü veya Ökmen böyle bir hareketin lideri olacak çapta mıdırlar? Zira bu neviden seçimlerin seçim günü kazanılmadığı herkes tarafından biliniyordu. Çok müsait havalarda dahi bir takım tereddütler yüzünden kulis faaliyetinin ihmal edilmiş olması evvelce bazı fiyaskolara yol açmıştı. Köprülü de, Ökmen de hükümetten ayrılmalarına mühim prensip anlaşmazlıkları sebebiyet verdiği halde kendi görüşlerini açıklamaktan çekinmişlerdi. Sonra, mesele mutlaka Meclis başkanlık divanını kazanmak değildi. Adaylığı kabul ettiği takdirde - henüz katiyyet kesbetmiş bir şey yoktu - meselâ D. P. Genel Başkanlığı tarafından desteklendiği bilinen Sıtkı Yırcalıya karşı -ki ona verilmiş reyler, asıl D. P. Genel Başkanına verilmiş sayılacaktı - alınacak reylerin miktarı belki de Başkanlık divanını kazanmaktan da ileri bir mana taşıyacaktı. Ama, liderlik namzetleri bunu anlayacaklar mıydı ve asıl' mühimi acaba bu zevatın içindeki . kıvılcım çoktan sönmemiş miydi? Bu sırada Nedim Ökmen uzun ayrılıktan sonra

tekrar kalabalık arasında görünüyordu. Pazar günü at yarışları Tarım Kupası koşusunu seyre gitmiş, galibin, şerefine şampanya kadehi kaldırmıştı. Fuad Köprülü ise Ankaraya bu haftanın başında dönmüştü. Soranlara, adaylığını koymayı düşünmediğini söylemekle iktifa ediyordu. Belki D.P. Grubuna ve Meclisin açılış merasimine bite gitmeyecekti. Cumhuriyet bayramı günü de tebrikâta katılmayacaktı.

Bu hafta başında, taraf tuttukları bilinen bir çok Demokrat, böyle söyleyenlere karşı gülüyorlar ve diyorlardı ki:

"- Onların içinde zaten kıvılcım, filân yoktu ki.. Kıvılcım, sizin uydurmanızdı".

Hür P.

Başka telden çalanlar

Bu haftanın, başında bir gün, memleketin kuzeyinde Hür. P. nin Genel Sekreteri Dr. İbrahim Öktem Muhalefetin işbirliği mevzuunda diyordu ki:

"— C.H.P. nin cevabı muğlaktı. Biz, oturup görüşmekten kaçmadık. Ne görüşeceğimizi söyleselerdi, müzakereler kesilmezdi. Görüşmeğe daima hazırız".

Aynı esnada memleketin batısında Hür. P. Meclis Grubu Başkan Vekili Prof. Fethi Çelikbaş şunları söylüyordu:

"— Artık İşbirliği filân yok. Öküz öldü, ortaklık ayrıldı".

Bir kaç gün sonra memleketin doğusunda Hür. P. Genel Başkam Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun sesi yükseliyordu:

"— Muhalefet partileri beraber çalışmalıdırlar. Her şey düzelecektir".

Manzaranın garip tür manzara olduğunda zerrece şüphe yoktu. Hür. P. nin görüşü neydi, anlamak mümkün değildi. Bu yüzdendir ki partinin Muhlis» Ete, Muzaffer Timur, Enver Güreli, Feridun Ergin, Behçet Kayaalp, Selahattin Toker, hatta Emrullah Nutku gibi ileri gelenleri üzüntü içindeydiler. Parti, dağınık bir mania ra gösteriyordu. Her kafadan ayrı bir -ses çıktısını görmemek imkânsızdı. Gerçi 19'lar "şahıs hakimiyeti"ne isyan ederek D.P. den ayrılmışlardı. Fakat bu, herkesin her aklına geleni partiyi ilzam ederek söylemesi demek olamazdı. Partilerin görüşlerinin tesbitine lüzum vardı. Hür. P. nin beğenmediği C.M.P. de bile birlik, daha fazlaydı; C.M.P. li liderler daha ciddiydi. İşte, İşbirliği mevzuunda konuşmamak karart vermişlerdi, konuşmuyorlardı.

Hür. P. ndeki hava, C H P. cevabının reddinden bu yana hayli değişmişti. Bunda D.P. Genel Başkanı Adnan Menderesin son seyahatinin ve son nutuklarının hissesi küçük değildi; ama aklı başında insanlardan müteşekkil Hür. P. attığı adımın hatalı olduğunu görmüştü. Bilhassa dolaşan Hür. P. li milletvekilleri milletin İşbirliğini arzuladığını anlamışlardı ve büyük kütlenin "oturup konuşalım" cevabının niçin menfi cevap sayıldığına akıl erdiremediğine şahid olmuşlardı. Hakikaten vatandaşlar şunu soruyorlardı:

"— C.H.P. sizin tekliflerinizi red mi etti?. Hayır! Ne dedi? Hareketinizi tasvip ediyoruz, İşbirliğini daha ileri bir safhaya götürmeliyiz, prensiplerde mutabıkız, oturup konuşalım dedi. O halde, niçin konuşmadınız?"

Buna cevap vermek kolay olmuyordu.

Hususi bir maksad

İşin doğrusunu anlatmak kabil olsaydı, Hür. P. li milletvekilleri meş hur muhtıralarının C.H.P. üzerinde bir umumî efkâr baskısı yaratmak gayesini güttüğünü açıklarlardı. Hakikaten bir çok Hür. P. ileri gelenine göre C.H.P. ile görüşmeler partinin gelişmesine mani oluyordu. Bu bakımdan Hür. P. fikirlerini bir muhtıra ile bildirmeliydi. Muhtırada ancak Hür. P. ne mahsus çok parlak buluşlar bulunacağından umumî efkâr bunu tutardı. C.H.P. bunları kabul ederse, mesele kalmazdı. Yok, reddederse umumî efkâr Hür. P. ni haklı, bulurdu. Ama evdeki pazarlık çarşıya uymamıştı. C.H.P. "oturup konuşalım" demişti. Hakikaten Hür. P. nin tekliflerini hadis niyetine almak hiç kimsenin aklına gelmezdi. Bunun üzerine Hür. P., kanaatince gelişmesini önleyen -herkes her kabahati bir sebebe bağlar- İşbirliği lâfından kurtulma zamanının geldiği kanaatiyle Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun didinmelerine rağmen o meşhur mukabelede bulunmuştu. İşte hata, oydu. Nitekim büyük kısmı Ekrem Alican tarafından hazırlanan esaslar hafızalardan çoktan silinmiş, onun yerine Hür. P. nin menfi ve haksız tutumu kalmıştı.

Hür. P. mensuplarının büyük kısmını bugün üzen buydu. İşbirliğinin zarureti ortadaydı. Fakat köprüler yeniden nasıl kurulmalıydı? Böyle bir cereyanı Hür. P. içinde geçen hafta sezmemek imkânsızdı. Hür. Partililerin vatanperver ve idealist olduklarında şüphe yoktu. Ama bir yandan tecrübesizlikleri, diğer taraftan en müşkül meseleleri dahi bir kalem darbesile halledebilecekleri yolundaki çocukça inançları kendilerini müşkül mevkide bırakmıştı.

"Her şeyden evvel vatan"

Ne var ki Muhalefet partileri arasına hiç yoktan ve sebepsiz -zira aslında hepsi İşbirliğinin zaruretine inanıyordu, hepsi birleşme taraftarıydı- karakedi girmesi topyekûn Mu halefete olduğu kadar memleketin ve rejimin menfaatlerine de aykırıydı. Ortada anlaşmazlık mevzuu olarak ne vardı? Hiç, ama hiç bir şey!. Hangi mesele üzerinde taraflardan biri red cevabı vermişti? Böyle bir şey mevcut değildi. Üstelik hem C H.P. ve hem de Hür. P. iktidarı tek başlarına düşünmediklerini resmen beyan etmişlerdi. Bir çok mevzuda mutabakatın bulunduğu da açıklanmıştı. Geri kalan hususlar için açık kapı bırakılmıştı. Müzakere için masaya oturmak varken, dirsek çevirmenin manası bulunabilir miydi? Aklî selim ve rejimi düzeltmek arzusu niçin ikinci plânda bırakılıyordu? Demokrasiyi kurmak için Hür. P. C.H.P. ye, C H P. Hür. P. ne muhtaçtı. İkisi birlikte, aynı derecede C.M. P. nin -de işbirliğini arzu ediyordu. Bu vaziyette olan siyasî teşekküller, bir masanın, başına geçecek yerde, birbirlerine sırt çeviriyorlardı. Anlaşılır iş değildi.

Zarardan doğan fayda

Bu, geçen haftadan itibaren bir çok Hür. Partiliyi kendi partileri üzerinde düşünceye şevketti. Hür. P. henüz ciddi bir parti manzarası göstermiyordu. Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu lider değil, sadece bir Genel Başkandı. Gara kendisi bunu "Müteşebbis heyet başkam" olmasına bağlıyordu. Hakikaten Hür. P. henüz ilk kongresini bile yapmamıştı. Ama hakiki sebep, partinin dağınık hali ve her bir mensubunun kendisini ayrı bir parti zannetmesiydi. İş başındakilerin işi sıkı tutmaları lâzımdı; bunun için partinin ekseriyeti kendilerini desteklemeğe hazırdı. Hisler disipline hakim oluyordu. Fazla mantık, mantıksızlık haline geliyordu. Kararlar bir "hava"mn doğması neticesi alınıyor, o an karara katılanlar bile sonradan pişmanlık duyuyorlardı.

Hayal ve Hakikat

Hür. P. nin kuruluş günlerinde 19'ların bir tek iftihar vesilesi vardı.

"— Bizim Kasım Güleklerimiz, bizim Osman Bölükbaşılarımız olmayacaktır".

Sayın akademisyenlerin nazarında Kasım Gülekler ve Osman Bölükbaşüar zaman zaman seviye düşüren, zevzeklik eden, gayrıciddi dorumlar yaratan politikacı tipiydi.

Aradan zaman geçti ve bir gün Hasan Kangalın akademik beyanatı gazetelerde intişar etti?

"— D.P. 1950'deki vaadlerini yapsın, size söz veriyorum kendimi Meclis kapısında astırırım".

Hasan Kangal Hür. P. nin muteber milletvekillerinden, dinamik sözcülerinden ve halen Prof. Fethi Çelikbaşın ideal arkadaşlarındandır. Bari üstad da, eli değmişken ilâve etseydi:

"— İpini de ben çekerim".

Hür.P.. nin önüne bir fırsat çıkmışta, kendisine çeki düzen vermeli, hakikaten ciddi bir siyasî teşekkül haline gelmeliydi. Mazbut, politikası belli, dört bir tarafa çekilmeyen bir parti.. Kurucular memlekete yayılmışlardı, çalışıyorlardı. Bu, iyi bir hareketti. Bunda AKİS'in her zaman belirttiği gibi- geç bile kalmışlardı. Ama bu dahi, gelişi güzel yapılmamalıydı. Herkes ne söyleyeceğini, ne söylemeyeceğini bilmeli, ona göre konuşmalıydı. Zaptı rapt altına giremeyenler ise, müstakil kalırlardı. Her halde parti demenin, demokratik manasıyla disiplin demek olduğu hatırda, tutulmalı, kimin sözünün Hür. P. ni ilzam ettiği ortaya konmalıydı.

Bu haftama basında bir çok Hür. Partili Meclisin açılması dolayısıyla başkente dönüldüğünde bu işin her şeyden evvel görüşülmesini, karara varılmasını istiyordu ve cereyan gittikçe kuvvet kazanıyordu. Hür. Partililer artık İşbirliğinden bahsetmemeliydiler. Buna mukabil öteki muhalefet partilerine, onların mensupları na hücumdan vaz geçilmeliydi. Millet bunu tutmuyordu, işte. Üstelik bugün uykuya yatması gereken İşbirliğinin Muhalefet çalışmaları esnasında kendiliğinden tahakkuk edeceği, bir gün de seçimlere mutlaka ve mutlaka, müsavi şahsiyetler halinde, hiç kimsenin hiç kimseye peykliği 'bahis mevzuu olmaksızın, realist bir eşitlik içinde elele girileceği o kadar aşikârdı ki partilerin birbirini kırmaları sadece müşterek hedefe varılmasını güçleştirirdi.

Hür. P. bu fırsattan istifade ile kendi kendisi üzerine eğilir ve partililer şimdiden koydukları teşhisten sonra tedavi yoluna da saparlarsa serden kayır gelirdi ve Hür.. P. memleket bakımından son derece mühim olan, hayati olan fonksiyonunu ifa edecek durumu alırdı.

C. M. P.

Karar peşinde

Geçen haftanın sonunda cumartesi günü, Ankarada bir gazinoda "Arna.. Arna.." diye sesler yükseliyordu. Arna, Fuad Arnaydı, Bu satırları okuyanların C.M.P. Genel Başkan vekilinin bir rövüde göründüğünü sanmaları, mümkündür.. Ama o gün gazinoda rövü yoktu. C.M.P. nin Ankara İl Kongresi vardı. Fuad Arna, beraberinde Parti lideri Osman Bölükbaşı olduğu halde bir ara Esen Park gazinosuna uğramıştı. Delegeler Fuad Amanın konuşmasını istiyorlardı. Genel Başkan vekili söz alarak bir kaç cümle söyledi. Özür diliyordu, çok meşguldü. Genel İdare Kurulu toplantı halindeydi ve Büyük Kongreye sunulacak raporu hazırlıyordu. Bu bakımdan, konuşmasını kısa kesmek zorundaydı. Fuad Amayı, meşhur Osman Bölükbaşı kürsüde yâlnız bırakmadı. Ama

Kapaktaki politikacı

Fuad Arna

Okuyucularımızın çoğu AKİS'in bu sayısının sayfalarını çevirmekle meşgul oldukları bir sırada, memleketin dörtbir bucağından gelen 2 bin kadar delege Ankarada, Cumhuriyetçi Millet Partisinin İkinci Büyük Kongresinin aktolunacağı Cebeci Sineması salonunda toplanmış olacaktır. Kendisini "istikbalin iktidar partisi" olarak gören bir siyasî teşekkül mensuplarının kalplerinde yatanın nasıl bir arslan olduğunu ortaya çıkarması bakımından, C.M.P. Büyük Kongresinin merak ve alâka uyandıracağı muhakkaktı. İktidar partisinin tutumunun ve Muhalefet partileri arasındaki işbirliğinin günün meselesi olduğu bir sırada bu kongre bir başka alâka ve merakın da mihrakını teşkil edecektir. Bu kongrede muhtelif fikirlerin ortaya atılması, bazı çatışmaların ortaya çıkması ihtimali ve Genel Başkanlık mevkii işin girişilecek mücadele halk efkârının tecessüsüne ayrı bir cazibe ilâve edecektir. Hele C.M.P.'nin hitabet sanatının bütün inceliklerine vakıf ve cidden ateşli politikacılarının, delegeler arasında fikirlerine taraftar toplamak için girişilecek mücadele kongrenin havasına revnak verecektir. liderler arasındaki mücadelenin esas noktasını, kulis faaliyetinden ziyade kürsüden irad edilecek nutuklar teşkil edecektir. Bu bakımdan kongrenin bir hitabet yarışına sahne olması da gayet tabiidir.

Bu hitabet yarışının en alâka çekici simalarından birinin gür sesli, ateşli ve imanlı Fuad Arna olacağından şüphe yoktur. Fuad Arna, C.M.P.'nin program ve tüzüğüne samimiyetle inanmış ve bağlanmış bir politikacıdır. Kongrenin tensip edeceği tarzda hareket etmeyi bir şeref ve memleket borcu olarak telâkki ettiğini çok kimse bilmektedir. Bu sebeple kong rede, Fuad Arna'nın müdafaa ettiği fikirler ekalliyette bile kalsa, bu "mümin" politikacının partisine beslediği bağlılık hislerinde en ufak bir değişiklik olmayacaktır.

Bundan 16 sene önce Bursanın Karacabey ilçesinin Cambaz köyünde dünyaya gelen Fuad Arna, ilk tahsilini Karacabey'de yaptıktan sonra orta tahsilini Bursa Erkek Lisesinde tamamlamış ve Ankaraya gelerek Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur.

Kendisine meslek olarak idareciliği seçen Fuad Arna'yı 1946'nın elektrikli, yılları, Akçakoca kaymakamı olarak koldu.. Ateşli mizacının bütün şevkiyle hürriyet fikirlerine inanan genç kaymakam, o zamanki hükümetin bir kararını vazife ve mesuliyetine bir müdahele sayarak istifa etti. Bu istifa o zamanlar siyasî bir hadise olarak alâkayı çekti ve İstanbul gazetelerinin birinci sayfalarında iri puntolarla gösterildi. İstifa eder etmez issiz kalan Fuad Arna geçimini sağlamak için bir iş tutmak zorundaydı. Çiftçilik ona cazip görünüyordu. Bu maksatla doğum memleketi olan mümbit Karacabey'in yolunu tuttu. 1946 senesi, iç politikada hürriyet ve demokrasi fikirlerinin halk arasında en yaygın olduğu bir yıldı. Bilhassa Karacabey ve havalisinde genç D.P., bütün gönüllerin aslanıydı. Çiftçi olmak için Karacabeye giden Fuad Arna, oradan hemşerilenin zoruyla hararetli bir partici olarak döndü ve D.P. teşkilâtında faal vazifeler aldı. Siyasi mücadele, Fuad Arna'nın mizacına uygun düşmüştü: Mitingler, beyanatlar tam onun işiydi. Kısa zamanda şöhret yaptı. Bu arana gazeteciliğe de atıldı. Bu meslek Fuad Arna'ya da uğur getirmedi, hapishaneye düştü. Fuat Arna bu hadiseyi politikanın bir cilvesi olarak kabul etti. Onun kabul edemediği cilve, fikir arkadaşlarında müşahede ettiği değişme oldu. D.P.'den istifa ederek Millet Partini saflarına katıldı, bu partinin teşkilâtında mühim vazifeler ifa ederek iki yıl kadar da Genel Sekreterlik yaptı.

Millet Partisinin kapatılması üzerine Cumhuriyetçi Millet Partisinin kurucuları arasında yer aldı. Cesareti, tok sözlülüğü ve dürüstlüğü ile sevgi kazandı. Siyasi hayatın bütün güçlüklerinden, meşakkatlarından yılmadı, herşeye göğüs gerdi. Hemşerilerinin ısrarıyla ve biraz da tesadüfün tesiriyle atıldığı politik hayat, artık onun için herşeydi, bir ölüm kalım meselesiydi.

Evli ve bir kız çocuğu babası olan Fuad Arna bir taraftan İstanbul Barosunda avukatlık yaparak ailesinin maişetini temin ederken, diğer taraftan da muhalefette bulunan C.M.P. saflarında çalışıyor, inandığı fikirlerin yayılmasına ve bu suretle partisinin iktidara geçmesine uğraşıyordu.

Bu gayret,belki yeldeğirmenine hücum etmek kadar beyhude sayılabilirdi. Fakat dünyanın daha güzel olmasında Don . Kişot'ların da payı olduğu unutulmamalıydı.

memlekette yaygın halde 'olan "Osman Bölükbaşı efsanesi" ne rağmen Genel Başkanın pek çok delegeden Fuad Arnaya gösterilen alâkayı görmediği açıktı. Bunun bir tek sebebi vardı: Fuad Arna İşbirliğine taraftardı. Genel Başkan ise "müstenkifti. Bir partinin Genel Başkanının İşbirliği gibi hayati bir meselede "müstenkif" kalmış olması gerçi aklın kolay kolay alacağı bir husus değildi. Genel Başkanların "müstenkif" kalması, dünyanın hiç bir yerinde şimdiye kadar görülmemişti. Zira dünyanın her tarafında Genel Başkanlar partilerine istikamet veren şahsiyetler sayılırlardı. Ama Osman Bölükbaşı, "müstenkif" idi. Müstenkif demek ise, fikri olmayan adam demekti.

Hakikaten Osman Bölükbaşı, yaz ortasında, Muhalefet partilerinin Meclis grupları arasında bir işbirliğinin yapılıp yapılmaması gerektiği hususu C.M.P. Genel İdare Kurulunda görüşülürken "müstenkif" olduğunu bildirmişti. Kendisine itiraz edilmiş, Genel Başkanların müstenkif kalamayacakları hatırlatılmıştı. Hatırlatanların başında işbirliği aleyhtarı Abdurrahman Boyacıgiller vardı. Ama Osman Bölükbaşı, ortada vaziyet almayı tercih etmişti. Sonra da, partiler arasında işbirliği lâfının en ziyade hararetli olduğu günlerde C.M.P. Genel Başkam her hangi bir fikir dercinden dikkatle kaçmıştı. C.M.P. liler anlamışlardır ki Osman Bölükbaşı fikir bakımından çok zengin değildir ve tıpkı karikatürlerde olduğu gibi en iyi sembolü bir ses makinesidir. Ses makinelerinin fikre muhtaç bulunmadıkları aşikârdır. Ankara İl Kongresinde delegelerin "Arna.. Arna.." diye tezahürat yapmalarının sebebi buydu. Ankara, münevver muhitlerden biriydi.

Kongre toplanınca

Bu astırlar basıldığı sırada, C.M.P. nin Büyük Kongresi toplanmış olacaktır. C.M.P. yer olarak Cebeci sinemasını bulmuştu. Kongreye sunulacak rapor, bir haftadan beri Genel İdare Kurulu tarafından hazırlanıyordu. Fakat Genel İdare Kurulunun bütün üyeleri Ankaraya zamanında gelmiş değillerdi. Bir mühim meseledeki ihtilâf C.M.P. ileri gelenlerini birbirinden ayırıyordu. Bu mesele. İşbirliği idi. Gerçi ihtilâf, sadece fikir ihtilâfı idi. Böyle bir anlaşmazlık yüzünden parçalanma beklemeye mahal yoktu. C.M.P. nin başındakiler kader birliği yapmışlardı. Değişik görüşlere sahip olabilirlerdi, fakat sonunda kazanan fikir kaybeden fikri yok ediyor, kaybedenler kazananlara uyuyorlardı. Demokrasi de bu değil miydi?

C.M.P. içinde, şimdiye kadar yazılanların aksine, hakiki temayül partiler arasında bir işbirliği yapılması lehindeydi. Ne var ki, bir gürültücü ekalliyet mevcuttu ve sadece onun sesi duyuluyordu. Abdurrahman Boyacıgillerin hayallerine kapılan kimse yoktu ve herkes biliyordu ki -Abdurrahman Boyacıgiller dahil- C.M.P. bu memlekette tek başına seçim kazanamaz, hatta bugünkünden fazla milletvekili dahi çıkaramaz. Ama ne kadar gürültü yapılırsa C.M.P. o kadar süratle taazzuv eder, ne kadar süratte taazzuv ederse C.H.P. den müsavi muamele görmesi ihtimali o kadar artardı. C.M.P. için hakiki ideal, seçimlere C.H.P. ile müsavi şartlar altında girmekti. Hemen bütün C.M.P. liler Hür. P. ni bir nevi "kara kedi" veya "beleşçi" gibi görüyorlardı. CHP. nin bir ara sadece Hür. P. ile işbirliği yapması ihtimali CM. P. illeri endişeye düşürmüştü. Fakat kanaatlerine göre Hür. P. yaptığı muazzam taktik hatası ile kendi dalını kendi kesmişti. Böylece C.H.P. ile C.M.P. başbaşa kalıyorlardı. İşte bu yüzdendir ki Genel İdare Kurulunun son toplantısında Osman Bölükbaşıya, yapacağı konuşmalarda C H.P. ye karşı kapıları kapamaması yolunda talimat verilmişti. Hür. P. aradan çıktıktan sonra, mesele kolaylaşıyordu. C.M.P. ye göre bu şartlar altında Hür P. ancak D.P. nin kolları arasına düşebilirdi, böylece o mesele de ortadan yok olurdu. .

Suphi Batur
Şanssız rakip

İşte Büyük Kongrenin arefesinde C.M.P. deki hakiki manzara buydu.

Fakat İstanbullu parti ileri gelenleri. İşbirliğinin daha müsbet faale getirilmesi taraftarıydılar. C.M.P. muğlak vaziyet takınmakla bir şey kazanmazdı. Belki taktik bakımından faydalar mülâhaza edilebilirdi. Fakat parti, "müstenkif Genel Başkan"ı ile umumî efkâr nezdinde çok şey kaybediyordu. Bu yüzdendir ki Osman Bölükbaşıya karşı Suphi Baturun des teklenmesi, İstanbulda kararlaştırıldı.

Okuyucu mektupları

Politikacılar hakkında

AKİS'in 128 inci sayısında Okuyucu mektupları sütununda Aydından Kemal Batur adındaki şahsın İnönü hakkında kullandığı "sizin bütün gayeniz eski Millî Şefi Cumhurbaşkanı yapmak, ona milleti yeniden köle etmek" tabirini üzülerek, okudum.

Bu" gibi endişeler ancak memleketimizde, vatansever ve milliyetçi olarak geçinen birtakım kendi âleminde mürtecilerin kuruntularının tezahürü olsa gerek. Bence İnönüyü bu şekilde gösterenler, kurtuluş; tarihimizi okumamış ve millî terakkinin ruhuyla hiç bir zaman bağdaşamamış gafillerdir..

Ahmet Karaman - Elâzığ

*

AKİS'i uzun zamandan beri zevkle takib ediyorum. Yalnız zaman zaman benim gibi bir çok okuyucuyu üzüntüye düşüren haller müşahede olunuyor. Meselâ son sayınızdaki -127- kapak resminiz.. Bir ispat hakkı tasarısına tilki kurnazlığı ile imza basmakla idealist, vatanperver olunuyor zannediliyorsa, büyük bir yanlışlık yapılabilinir ve bir yalancı pehlivan ortaya çıkar.

Nevzat Sözen - Münih

*

Partiler hakkında

Rejimin bekası için kendilerine bu kadar güvendiğimiz akademik Hür. P. nin hür düşünceli elemanlarının gazetelerdeki resimlerine bakarken dahi sevinç ve gurur duyuyorduk. Fakat kendisinden şerefli vazifeler beklenen Hür. P. hayati mevzudaki son hareketleriyle bu güveni âdeta zedeliyor.

Yoksa bunun için mi DP. den tarihî ayrılışlarını yaptılar?

Evet, AKİS çok haklı! Bütün kabahat C.H.P. nin 23 senelik iktidarında..

T. Faik Günen - Trabzon

*

Ne mal olduğunuz tamamile ortaya çıktı. Bu memlekette herkes AKİS gibi düşünecek değildir. Sevgili İsmet İnönünüze ağzının payı verildiğinden beri Hür. P. ne ateş püskürüyorsunuz. Ateş olsanız, cürmünüz kadar yer yakarsınız.

Süleyman Çiğdem - Ankara

*

Mecmua hakkında

AKİS idarecileri, mecmuanın hepimize ait olduğunu unutmuşa benziyorlar. Son zamanlarda AKİS'in dâvaları sayfaları doldurmakta. Esasen az olan sayfalar bu suretle okuyucuyu pek alâkadar etmeyen bir mevzu ile büsbütün azaltılıyor. Bu hal mecmuanın kıymetini düşürmektedir. Eğer bunların okuyucuya duyurulması muhakkak lâzım geliyorsa, mecmuaya sayfa ilâve edilmek yoluna gidilmelidir.

Özcan Vural - Erzurum

Fakat Baturun taraftarları bile biliyorlardı ki Bölükbaşıyı bu sefer yenmek ihtimali azdır. Buna rağmen her türlü münakaşanın üstünde, Bölükbaşıya karşı alınacak her rey C.M.P. nin işbirliğine ne kadar taraftar olduğunu gösterecekti. Tahtakılıç, Aldoğan, Arna, Bornovalı ve Kök "Baturcular"ın ve İşbirliğinin- şampiyonlarıydı.

Bu satırların basıldığı sırada, İhtimal ki Cebeci sinemasında delegeler, başta Bölükbaşı, partinin ileri gelenlerini alkışlamaya başlamış olacaklardı bile.. Ama Kongrede her şeyin sükûnet içinde geçmeyeceği muhakkaktı. Zira İşbirliğine aleyhtar gürültücü ekalliyetin karşısına İşbirliğine taraftar uyuşuk ekseriyet bu sefer ağzı bağlı olarak çıkmayacaktı. Elbette ki kopacak gürültü karşısında iktidar organı "C.M.P. dağılıyor, parçalanıyor" diye feryad edecekti. Ama her şey gösteriyordu ki C M.P. liler Hür. P. nin kompleksine kapılmayacaklar, iddialara cevap yetiştirmeye kalkmakla vakit geçirmeye - cekler, bilâkis her Demokraside olduğu gibi birbirlerile mücadele ederek partilerinin resmi görüşünü tesbit odeceklerdi. Hayatiyeti olan ve siyasî parti sıfatını hakeden teşekküllerde işlerin böyle cereyan ettiği aşikârdı.

Şimdilik bir tek tahmin yapılabilirdi: C.H.P. İşbirliği kapılarım aralık tutacaktı. Zira bizzat İşbirliği aleyhtarları bile aslında C.H.P. ile müsavat esası üzerinden işbirliğinin ?n hararetli taraftarıydı.

C. H. P.

Canlanan uyuşuklar

Bu haftanın sonunda, elinizdeki AKİS'in satışa çıkmış olduğu bir saatte İstanbulda, Taksim gazinosunun büyük salonunda İsmet İnönü C.H.P. İl Kongresinin delegelerine ve bırakırlarsa, dinleyicilerine- hitaben son rötuşlarım bir kaç gün evvel yapmış bulunduğu Konuşmasına başlayacaktır. İhtiyar Genel Başkanın yüzünde memnun bir eda görecek kimselerin hayret etmemeleri lâzımdır. Eski parti, görülmemiş bir canlılık içindeydi ve ...İsmet İnönünün Eren adı verilen ikinci bir erkek torunu -Ömer İnönünün oğlu- geçen haftanın sonunda dünyaya gelmişti.

Eski partide hakikaten küllerinden silkinmiş bir hal vardı. Sanki partiye gençlik aşsa yapılmıştı. Başta eski Başbakan Şemseddin Günaltay, acul Kasım Gülekten ağır İsmail Rüştü Aksala kadar herkes kolları sıvamışa benziyordu. Doğrusu istenilirse İktidardan gelen hücumlara Muhalefetten gelen hücumlar eklenince C.H.P. de bir tesanüd havası kendiliğinden doğmuştu. Üstelik umumi efkar, İşbirliği meselesinde. Hür. P. nin yaylım ateşinin havai fişeği olduğuna süratle anlamıştı ve ilk bir kaç gün aleyhte esen rüzgâr şimdi lehe dönmüştü. Bunun bir sebebi eski partinin bu meselede haklı olduğunun anlaşılmış bulunması, bir diğer sebebi Hür. P. nin bilhassa İbrahim Öktem Ve Turan Güneş marifetile tamiri çok güç potlar kırmış olman, Üçüncü sebebi de C.H.P. nin ağırbaşlılık ve olgunluğunu muhafaza etmeyi başarabilmesiydi. Hakikaten Hür. P. nde, C.M.P. yi bile çok geride bırakan bir Şekilde, kelimenin tam manasıyla hor kafadan bir ses çıkarken hücuma uğramasına rağmen C.H.P. saflarında batılı manasıyla bir "parti disiplini" nin büküm sürmesi iyi karşılanmıştı. Gerçi Şemseddin Günaltayı bir kaplan yapan, İsmail Rüştü Aksalı bir seyahatin dönüşünde ayağının tozuyla bir parti kongresine koşturan bizzat P.P. Genel Başkanının büyük taktik ha tasıydı. Ama 'muharrik ne olursa olsun, son hadiselerden faydalanan tek siyasî teşekkül C.H.P. olmuştu.

Hele İstanbul İl Başkanlığı meselesi de hemen bütün partililerin arzuladığı şekilde, yani İlhamı Sancar gibi dinamik bir şahsın iş başına gelmesiyle halledilirse C.H.P. hakikaten dönemeci döndüğünü millete ispat edecekti.

Seçimin manası

İlhami Sancar resmen Parti Meclisi azası kalmayı, İl Başkanlığına tercih ettiğini bildirmişti. Ama bunun altında yatan esrar, oldukça şahsiydi. İlhami Sancar avukattı ve C.H.P. nin bütün genç nesli gibi -Akaldan Dicleliye, Erimden Satıra, Barutçudan, Sirere kadar..- iktidardayken politikayı servet temini vasıtası saymadığından hayatını çalışmakla kazanmak zorundaydı. İlhami Sancar iyi

Kasım Gülek
Acul politikacı

avukattı da. Ama İl Başkanlığı yaptığı sırada bütün gücünü bu vazifesine verdiğinden âdeta iflâs etmişti. Halbuki geçinmeye mecburdur. İl Başkanlığından ayrıldıktan sonradır ki müşterilerile meşgul olmak fırsatını bulmuştu vs böylece yokuş yukarı çıkmaya yem başlamıştı. Şimdi vaziyeti oldukça iyiydi. Tekrar İl Başkanlığını kabul etmesi, sefalet günlerine avdetten başka mana taşımayacaktı. Zira İlhami Sancar gene bütün vaktini partiye hasredecek, müşterileri kapalı buldukları kapıdan gene dönüp, gideceklerdi. Bu bakımdın, mazeret kuvvetliydi.

Ama, eğer C.H.P. nin İstanbul teşkilâtı içinde o çapta bir başka adam bulunsaydı, İlhami Sancarın yakası bırakılabilirdi. Ne var ki kabahati, istenilen başkan olmasıydı ve partinin kendisine ihtiyacı vardı. Cumartesi günü seçilecek ölen başkan, C.H.P. yi İstanbulda fiilen seçimlere götürecek başkandı. İstanbul ise, en mühim merkezdi. Partinin orada göstereceği faaliyet, memleket ölçüsünde ehemmiyet taşıyacaktı. Öteki adayların ekserisi "iyi adam"lardı. Ama İlhami Sancar değillerdi.

İşte bu yüzdendir ki bu haftanın içinde muhtelif hizipler arasında yapılan anlaşmalar hiç kimseyi tatmin etmiyordu. Hatta İlhami Sancann "her türlü yardım" vaad ettiği grup bile delegelere sempatik değildi. Nitekim "Sancara rağmen Sancar" tezi, az zamanda alâka topladı. Parti İlhami Sancara vazifeyi vermeliydi. Sonra isterse, o istifa etsin. -Ki Sancarın, bunu kabul zorunda kalacağı muhakkaktı-. Yalnız genç avukatın mazereti de partililer tarafından göz önünde tutulmalıydı.

İlhami Sancardan başka birini seçecek İstanbul İl Kongresini muvaffak olmuş saymak kolay olmayacaktı. Eski parti öyle bir yoldaydı ki, herkesin kendisine düşen vazifeyi yapması şarttı. Bir çok vatandaş "şu Demokrasi kurulsun" diye parasını değil, canım da değil, hepsinden kıymetli olan hürriyetini tehlikeye koyarken biraz daha alçak geçim seviyesi insanları kendilerinden beklenileni yapmaktan alakoymamalıydı.

Meşhur nutuk

Kongrenin arefesinde, müşkül mevkide bulunan İlhami Sancardan ibaret, değildi. İsmet İnönü de mükellefiyet altındaydı. Zira bu haftanın sonunda bütün bir milletin gözü ihtiyar fakat, meşhur Time mecmuasının tabirile "çakı gibi"- liderin dudaklarındaydı. Konuşmasında, alakaya lâyık olmak mecburiyetindeydi. Fikirlerinin yüksek bir seviyede kalması, buna rağmen C.H.P. nin elle tutulur düşüncelerini bilmek isteyenleri tatmin etmesi lâzımdı. Gürültüsü bu kadar büyük nutukların, nutuk sahipleri için handikap teşkil ettiği muhakkaktı. Ama bütün C.H.P. liler İnönüden, daima normalin üstünde şeyler beklemiyorlar mıydı?

B A S I N

Gazeteler

Tercüman'ın macerası

Geçen haftama sonunda perşembe günü. Demokrat Partinin senelerden beri milyonlar sarfederek hazırladığı "Havadis", Erzurum milletvekili Bahadır Dülgerin hazık ebeliği ile dünyaya gelirken, birbirine bağlı iki hadise de yine İstanbul basınında nazarı dikkatten kaçmıyordu. Tercüman gazetesi birinci sayfasında Cihad Babanın hisselerini diğer şeriklere devrederek gazete ile ilişiğini kesdiğini bildiriyor, aynı gün Tan gazetesinde Başbakan Menderesin İzmire gittiğini gösteren fotoğrafta da Tercümanın başlıca hissedarlarından eski Muğla Milletvekili Cemal Hünal teşyiciler arasında görünüyordu.

Bir iktidar partisi olarak Demokrat Partinin, kendini müdafaa için İstanbulda bir gazete çıkarması kadar tabii bir şey tasavvur edilemezdi. Bu işte, geç bile kalmıştı. Hür ve müstakil gazeteleri kendi terakkisini söylemeğe mecbur etmek gibi garip bir yola girmektense, her medeni demokratik memlekette olduğu gibi, kendi müdafaasını kendisinin yapması elbet daha mantıkî idi. Fakat nedense D.P. bu külfetli dâvaya Ur türlü sokulmak istememişti. Ondan evvel ilân, kâğıt ve ahbablık yollarile diğer gazeteleri çekmek, bu müdafaa işini başkalarının sermayesile ve emeğile halletmek yolunu tercih etmişti. Bir aralık muvaffak da olmamış değildi; fakat, günün birinde bu gazeteler dahi gördükleri bütün iltifatlara rağmen iyi gitmeyen memleket işleri mu vacehesinde hafif tenkitlere baş vurunca, Cağaloğlunda Şeref sokağında milyonluk bir müessese kuruldu ve yüzlerce ton parlak kâğıt tedarik edilerek ucuz kamyonetlerle nakliye işleri tanzim olunarak Havadis gazetesi neşredildi. Yalnız işin garip tarafı şu ki. Partinin gazetesi dahi, ilk nüshasında particilik etmiyeceğini ima eden yazılar yazmağa mecbur olmuştu. Demokrat Parti kendi müdafaasını, magazin gazeteciliğinin geniş tirajından bekliyor ve fikirlerini gizli vasıtalarla yapmak üzere gazeteye dere ettiği hafif tefrikalardan meded umuyordu. Marilyn Monroe, hayatta tesadüf ettiği hovardalardan bahsediyor; Aynaroz papazlarının esrarı bu işlere paravanlık ediyordu. Yani açıkçası, Demokrat Partinin çıkardığı demokrat Havadis gazetesi bile kendi partisinin icraatını açıktan açığa müdafaa etmemeyi tercih ediyordu.

Bu iş bu safhada iken, Cihad Babanın Tercümandan ayrıldığı duyuldu. Tercüman 18 Ekim tarihli nüshasında bu ayrılığı ortaklar arasında hasıl olan bir fikir ihtilâfına atfediyor ye "gazetenin kuruluşunda büyük hizmeti geçen Cihad Babanın gazeteden ayrılışını üzüntü ile karşıladığını" ifade ediyordu. Bu tebliğ hiç şüphe yok bir karışıklığın kısa hikâyesi idi. Acaba isin iç yüzü ne idi?

Cihad Baban
Tehlikeli kalem

Perdenin arkası

Tercümanı Cihad Baban kurmuştu. Kendi sermayesi olmadığı için, bazı sermayedarları da bu işe teşvik etmişti. Sermayedarlardan biri 1950 de Muğladan Demokrat Parti Milletvekili seçilen madenci Cemal Hünal idi. Cemal Hünal 1960 ile 1954 devresindeki milletvekilliği esnasında Ankarada pek görünmemiş. daha ziyade işlerile meşgul olmuştu. 1954'de ise milletvekili adayı olamamıştı..

Ortaklardan diğeri, Zuhuri Danışman idi - İsmet İnönüyü tarihten çıkaran tarih hocası - O da Boluda yoklamayı kaybettiği için milletvekili olamamış, İktisadi ve malî bilgilerinden memleket istifade etsin diye, Milli Reasüransa idare meclisi azası tayin edilmişti.

Üçüncü ortak Semih Tanca idi. Semih Tanca, Beyoğlunda çok işleyen bir kundura mağazasının sahibi bulunuyordu. Cihad Babanın da Galatasaraydan beri çocukluk arkadaşı idi.

Bir diğer ortak İzzet Barazdı. Bir zamanlar Galatasaray Lisesinde Almanca hocası idi. Şimdi ticaretle meşguldü.

Gazeteci olan Cihad Babandı. Gazeteciliği, gazetecilik için yapıyordu. Gazete kurulduğu zaman aralarında hiç bir fikir ihtilâfı yoktu. Fakat o zaman istimlâk işleri ve yeni basın kanunu da yoktu. Cihad Baban gerçi D.P. milletvekiliydi. Fakat dar bir partici olmaktan ziyade kanaatlerine ve fikirlerine inanan ve onları zamanı gelince müdafaa eden bir kalem sahibi olarak tanınmıştı. C.H.P. iktidarının eli sopalı zamanında fikrini açıkça söylemekten çekinmemişti. Demokrasinin Türkiyede yerleşmesini samimi surette isteyenlerden biri idi ve bu uğurda 1945 den beri çetin mücadeleler yapmıştı.

Tercüman bundan bir bucuk sene evvel bir Mayıs günü çıktı. Cihad Baban, gazetenin kuruluşunda büyük bir gayret sarf etti. Buna rağmen çıkışının üçüncü ayında ve gazete yetmiş seksen binlik bir mevcudiyet iken Sıkı Yönetim tarafından kapatıldı. Tasvir gazetesini çıkardığı zaman, gazetesinin belki on beş defa kapatılmasına şahit olan Cihad Baban küs medi, işine yeniden sarıldı, hamle üstüne hamle yaptı ve Tercümanı yine memleketin birinci sınıf gazeteleri arasına sokabildi.

Fakat bu arada da Basın Kanunu çıktı. Bu kanun Cihad Babanın bütün ideallerini yıkıyordu. Kanaatime Demokrat Parti prensiplerinden ayrılıyor, rejim 1945'den daha geriye gidiyordu. Cihad Babana nazaran Basın Kanunu, bir başlangıçtı. İzmir milletvekili, D.P. li olduğu kadar gazeteciydi, o sıfatla mükellefiyetleri vardı. Artık fikrini açıkça beyan etmenin bir memleket borcu olduğunu düşündü. 1945 - 1950 arasındaki mücadeleci insan efkârı umumiye karşısında bu hareketi destekleyemezdi. Şiddetle hücuma geçti. İhtimal ki ortaklarının da tasvibini almıştı. D tarihdeki yazıları hâlâ hatırlardadır. İşte tam bu sıralarda ortaya Cihad Babanın partiden tard edileceği haberleri ile birlikte Tercümanı Demokrat Partinin satın alacağı rivayetleri de çıktı. Bu işte tavassut vazifesini Ankarada ikamet eden ortaklardan Zuhuri Danışmanın yaptığı söylendi. Fakat kendisi haberi teyid etmedi. Buna rağmen dedikodular durmadı. Nihayet Menderesin Cemal Hünalı davet ederek görüştüğü öğrenildi.

Londra dönüşü

İngiliz Hükümeti Eylül ayı zarfında Cihad Babanı Londraya davet etmişti. Cihad Baban her şeyden habersiz, bu davete icabet etti. Avdet ettiği zaman ortaklar normal bir idare meclisi içtimai yaptılar ve orada kendisine Beşiktaşdaki matbaanın istimlâk edileceği, bankalardaki kredilerin kesileceği, hepsinin güç vaziyette kalacağı söylendi. Gazete, politikasını değiştirmeliydi. Cihad Babana ortadan çekilmesi teklif edildi.

Cihad Baban ya şirkette kalarak yazı yazmamak veya şirketten ayrılmak ihtimalleri karşısında bırakılmıştı. Düşünmek için mehil istedi ve şirketten ayrılmağa karar verdi. Hayatta bir çok defalar sıfırdan başlamıştı. Bir kere daha başlayabilirdi. Ortaklar ise o daha kararını vermeden, kadroda tasarruf mülâhazasile bazı kimseleri çıkardılar. Çıkarılmayan Hakkı Devrim, "Cihad Baban'a bu yapılırsa, yarın bana ne yapılmaz"

"Tercüman" gazetesinin başlığı
Yeni yolun başında

endişesile işini terk etti. Ankara Muhabiri Altan Öymen hadiseyi ve gazetenin bu türlü sebeplerle politika değiştirmesini doğru bulmadığı için İstifa etti. Dış politika muharriri Semih Tuğrul, Yakup Kadri Karaosmanoğlu bu vaziyet karşısında gazetede kalamayacaklarını bildirdiler.

Kalan muharrirlerden Kadircan Kaflı ise, Cihad Babanın fiilen ayrıldığı gün şunları yazıyordu:

"1930 senesiydi, İsmet Paşa İstiklâl Savaşının başlıca kahramanlarını bir kenara attırmış, tayin suretiyle teşkil edilen Büyük Millet Meclisine dayanarak Halk Partisinin tek başına hâkimiyetim sağlamış bulunuyordu; İsmet Paşanın partiye, partinin İsmet Paşaya maddî ve mânevi menfaat bağlılıkları o kadar kuvvetliydi ki artık memleket için kötü olan bu neticeyi kendisi de değiştiremezdi. yalnız o değil, Cumhurbaşkanlığı makamında olan Mustafa Kemal Paşa bile hâkim zümrenin tesirinden kurtulamıyordu. Halbuki memleketin hali berbattı, nüfuz ticareti almış yürümüştü, vatandaş ağır yükler altında eziliyordu, iktisadî buhran bütün şiddetiyle hüküm sürüyordu; murakabe edilemiyen Hükümet yanlış üstüne yanlışlar yapıyordu; Hükümet artık devlet olmuştu ve İsmet Paşa ile arkadaşları Hükümet yıkılırsa devletin yıkılacağı kanaatine kendilerini kaptırmışlardı; hakikatte ise büyük korku başka idi: İktidarın kaybedilmesi ve kirli çamaşırların ortaya atılması..

... İsmet. İnönü hâlâ aynı şahsiyettir, yalnız kendi partisinin değil diğer partilerin de ardından bir tabur gibi, gelmesini istiyor; son aylarda o kadar uğraşılan Muhalefetin İşbirliği dâvasının fiyasko vermesi bu yüzden-

Gazetecilik

Hakikat peşinde

Amerikada, Başkanlık seçimlerinin yaklaştığı ve adayların propagandalarına hız verdiği şu sıralarda, Cumhuriyetçi Partinin -Başkan yardımcısı adayı Nixon gazetecilik hakkındaki bir konuşmasıyla nazarı dikkati çekti. Nixon: "Her idare zamanında vazifesini suiistimal ederek rüşvet alan memurlar bulunabilir. Asıl mesele bu yolsuzlukları ortaya çıkarabilecek vatısaları susturmak değil, bilâkis alkışlamaktır" diyordu. Yolsuzlukları ortaya çıkarmak.. Şüphesiz, bu mevzuda basının oynıyacağı rol çok mühimdi. Birleşik Amerika basınının bu vazifeyi muvaffakiyetle ifa ettiği de muhakkaktı. Hakikati, ama sadece hakikati ortaya çıkarmak için gazeteler, bazan bir muhabir ordusunu seferber ediyorlardı. Bu muhabirlerden beklenen şişirme hikâyeler yakmak değil, sadece vakıaları toplamaktı.. Bu gazeteler, bu kadar masraftı ve ekseriya olduğu gibi de tehditlere hangi, sebeple katlanıyorlardı? Bütün bu tehlikeler niçin göze almıyordu? Çünkü Amerikan gazeteleri, gazetecinin vazifesinin hakikati arayıp bulmak ve bunu halka duyurmaktan ibaret olduğuna inanıyorlardı. Üstelik bu inanışta yalnız da değillerdi: Amerikan halkı ve resmî makamlar da basının vazifesinin bu olduğu kanaatını taşıyorlardı. Bu sebepledir ki bir hakikati ortaya atan ve iddialarını ispat eden gazeteciler, dokuz köyden kovulmuyor, bilâkis "iftihara şayan âmme hizmeti" yapanlara verilen Pulitzer Mükâfatına lâyık görülüyorlardı.

Son beş yıl zarfında meselâ, Ohio'da intişar eden "Ledger" rüşvet ve ahlâksızlığa karşı giriştiği mücadele neticesinde, Long Island'da çıkan "Newsday" hakkaniyete uymayan çalışma metodlarını açığa vurması dolayısıyla, Whiteville'de yayınlanan "News Reporter" ve Kuzey Caroline'in "Tribüne" gazeteleri zencileri linç eden Ku-Klux-Klan'a karşı açtıkları cesur kampanya sebebiyle ve St. Louis Post-Dispatch da Truman idaresi zamanında Milletlerarası Gelir Bürosundaki yolsuzlukları meydana çıkarması üzerine bu mükâfatı elde etmişlerdi.

Klâsik bir örnek

St. Louis Post-Dispatch'ın Illinois eyaletinde Cumhuriyetçi Vali Green'in idaresine karşı giriştiği mücadele, basının sosyal vazifesini göstermesi bakımından, en ufak bir izaha ihtiyaç göstermiyecek kadar güzel bir örnek sayılabilirdi.

Hikâye 50 kişinin ölümüyle neticelenen bir maden kazasıyla başlamış-, tı. Dürüst olmıyan bir idarenin iltimasla iş başına getirdiği maden müfettişlerinin, kazaya sebebiyet verdiği söyleniyordu. St. Louis Post-Dispatch'ın o zamanki direktörü Jozeph Pulitzer, hadiseyle hemen alâkalandı ve bütün gazete personeline "bütün enerjileri ve bütün zekalarıyla" Illinois maden ocaklarındaki teftiş sisteminin kusurlarım ortaya dökmek emrini verdi.

Gazeteciler araştırmaları sırasında, Illinois eyaleti idari teşkilâtının daha başka bir sürü yolsuzluklarını ortaya çıkardılar. Böylece girişilen kampanya büyüdü ve kabak Illinois'in Cumhuriyetçi hükümetinin başına patladı. Gazete, parti teşkilâtının nasıl olup ta hususi menfaatların elinde oyuncağa döndüğü bütün açıklığıyla ortaya çıkarmaya muvaffak oklu. Bu arada Illinois hükümeti, kendisiyle uğraşan bir muhabiri "deliğe tıkmak" fırsatını da buldu. Ama daha yüksek bir mahkeme, gazetecinin suçsuz olduğunu,. zira sadece hakikati yazdığım söyleyerek beraat kararı ittihaz etti. Gazete hergün mahkeme safahatını virgülüne varana kadar halk ef-

karına bildiriyordu. Pulitzer, bu uğurda hiç bir şeyden çekinmiyordu. Meseleyi bilmemezlikten gelen gazetelere ilânlar göndererek hakikatin bütün halk efkârına duyurulmasına çalışıyordu. Kolayca tahmin edilebileceği gibi, bu mücadelesinden galip çıktı. Seçimlerde Cumhuriyetçiler hezimete uğradılar, Demokrat Partinin şimdiki başkan adayı Stevenson Illinois valisi oldu.

St. Louis Dispatch, Cumhuriyetçilerle bir ölüm kalım mücadelesine girişmesine rağmen tarafsız bir gazeteydi ve öyle de kaldı. Nitekim .Cumhuriyetçi vali Green'e karşı giriştiği mücadelenin en çetin safhasında, Mis souri'de bir Cumhuriyetçi adayı -Dewey'i- desteklemekte -tereddüt etmedi. Gazetenin mücadelesi sadece vakıalara dayanıyordu. Bir yolsuzluk bahis mevzuu edilince, bu yolsuzluğu ispat için okuyucuların üzerine yağmur gibi, delil yağdırılıyordu. Zira Amerikan okuyucusu reddedilmez debiler gösterilmedikçe, bu çeşit yolsuzluk haberlerine itibar etmiyordu. Bu sebeple bir yolsuzluktan bahsedilince, okuyucunun önüne bıktıracak sayıda delil de getiriliyordu ve gazetecinin vazifesi burada bitiyordu. Ama mesullerin kurtulmasına imkân yoktu. Zira o noktadan sonra ya mahkemeler, ya parlâmento, yahut ta seçmenler harekete geçiyorlardı.

Halkın menfaati ve basın

Basının murakabe vazifesini izah eden ve ehemmiyetini ortaya çıkaran bir hadise de bu yaz Illinois'te cereyan etti. Eyaletin hesap işlerini kontrol etmekle vazifelendirilen E. Hodge, valinin emriyle istifasını verdi ve devlet parasını zimmetine geçirmek sucuyla mahkemeye sevkedildi. "Chicago Daily News" bu hadiseyi parmağına dolamamış olsaydı, Hodge hâlâ bu "kolay ticaret"e devam edecekti.

"Daily News", hâdiseden bir okuyucu mektubu vasıtasıyla haberdar olmuştu. Hodge'un bütün mümanaatına rağmen gazete, tam iki ay Hodge'un bürosunda hesapları tetkik ettirdi. Bundan önce de bir yolsuzluğu meydana çıkardığı için Pulitzer mükâfatı kazanan gazeteci George Thiem bu işe memur edilmişti. George Thiem, meseleyle uğraşıyor ve bulduğu delilleri gazetesine veriyordu. Bu haberler yalnız "Daily News"da değü, Chicago'da çıkan bütün gazetelerin sütunlarında yer alıyordu. Zira bütün Amerikan basını hadiseyi, halkın menfaati arının korunmasında gazetelerin oynadığı büyük rolü gösteren bir misal olarak sevinçle karşılamış ve benimsemişlerdi.

- Bu memlekette Jozeph Pulitzer'in şu sözlerini bütün gazeteciler, kulaklarına küpe etmişlerdi:

"Kendinizi yılmadan iyinin ve terakkinin yoluna koyunuz. Adaletsizliğe, irtica ve irtikâba kafiyen tahammül etmeyiniz. Her cins demagojiyle mücadele ediniz, Hiç bir partiye boyun eğmeyiniz. Kötülüğü ortaya dökmekten korkmayınız".

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Yeni nutuklar

Geçen hafta içinde iktisadi durum, siyasi konuşmaların gene başlıca mevzuu olmakta devam ediyordu. Üç gün içinde yapılan üç ayrı konuşma, birçok bakımlardan dikkat çekici idi.

Konuşanlardan biri Başbakan, biri bakan, diğeri de bir sabık bakandı.

Başbakan İzmirde konuştu. İzmire gidişinin şehrin imarı ile alâkalı olduğunu gazeteler günlerce önceden belirtmişlerdi. Konuşmanın mevzuunun imar çalışmaları olacağı sanılıyordu. Fakat Başbakan imar işine hiç dokunmadan iktisadi ve mali siyasetin savunmasını yaptı. Bu arada da muhaliflere şiddetle hücum etmekten geri kalmadı.

Zeyyad Mandalinci
"Zig zag"

Başbakan kendisini dinlemek için toplanmış olan kalabalığı iktisadî bir müşir olarak kullanmakla söze başladı: "Filhakika iktidarımızın yedinci senesini dolduracağımız tarih yaktaşmaktadır.'Bugün bu noktadan ileriye doğru baktığımız zaman manzara hiçbirimize pişmanlık, emniyetsizlik ve ümitsizlik telkin edecek mahiyette değildir. Aksine olarak, memleketin refah ve saadet ve iktisadi istiklâl yolunda en mühim merhaleleri katetmiş olduğunu görmekle bugün cümlemiz bahtiyarız. İşte bu gördüğüm tezahürleri, bu mânada kıymetlendirmek lâzım gelir".

Bir politikacı olarak başbakanın bu hareketi, üzerinde durulacak bir şey olmayabilirdi. Fakat memleketin bütün iktisadi hayatında -şehircilik dahil- bugün için tek söz ve karar sahibi durumunda olan Başbakanın, şu veya bu sebeble kendisini dinlemeğe gelenlerin çokluğunu, takip etmekte olduğu iktisadî siyasetin doğruluğuna bir delil olarak kıymetlendirmesi hiç de memnunluk, "emniyet" veya "ümit" telkin edecek mahiyette değildi.

Başbakan geçen yıl iktisadî durumumuz hakkında muhalifleree yapılan tenkid ve tahminleri tekrarladı. Sun'i olarak yaratılmış bulunan darlıklara sözü getirdi: "Bu iddialar hakikattan ne kadar uzaksa, o yokluk buhranları da o derece sun'î idi. Köşe köşe, bucak bucak bütün vatan sathında, kafileler halinde dolaştılar. Gazetelerde bu uğurda tonlarca mürekkep sarfedildi. Şu bulunmayacak. bu bulunmayacak, şekere koşunuz, çimentoya, petrole koşunuz, diyerekten vatandaşlar durmadan tahrik edilecek olursa, ayrıca dıştan gelecek tesirlerin de harekete getirilmiş olması bunlara eklenince, o sun'î yokluk buhranları ve geçen seneki teessür verici manzaralar, elbette kaçınılmaz hal alır. Hele memlekette hürriyet nizamının ters anlaşılıp tatbike konulması, büsbütün bir karışıklık havası yaratmış bulunursa, neticenin nasıl vahamete gidebileceği kolayca takdir olunabilir". -

Piyasada hâlâ çok zarurî bir takım ithal malları bulunmadığı, üstelik bazı yerli mahsullerin de Milli Korunma Kanunu sayesinde ortadan çekildiği bir sırada yokluk buhranlarının geçip gitmiş olduğunu göğsünü gere gere söyleyebilmek, sorumlu olması gereken bir hükümet başkam için "ziyadesiyle cesur" bir hareketti.

Muhalifler hükümetin plânsız, programsız gidişinden ötedenberi şikâyetçi idiler. Başbakan bu iddiaya da dokunuyordu. Ama sadece eski iktidarın D.P. ye bir plân ve program devretmemiş olduğunu belirtmekle yetiniyordu. Eskinin bir programı, bir plânı olmaması yeniye ayni yolda yürümek hakkını verir miydi?

Bütün konuşmalarında olduğu gibi bunda da Menderes, bugün hâlâ büyük çoğunluğa mal edilememiş bulunan iyimserliğini ifade etmişti: "Çünkü iktisadî kalkınmanın en çetin safhasını artık geride bırakmış bulunmakta, bu ilk safhadaki gayretlerimizin neticelerini şimdi idrak etmekte ve iktisadi kalkınmanın ikinci ve daha çok verimli safhasına geçmek üzere bulunmaktayız". Başbakanın bu sözlerinin bir gerçeği dile getirmiş olmasını, muhalifler dahil bütün vatandaşlar arzu ederlerdi. Ama Başbakanı bu aşırı iyimserliğinde yalnız bırakmak, pek çok kimse için, çok daha makul bir davranıştı.

Başbakan muhalefette tenkitlerinin her zaman yanlış teşhislere dayandığını büyük bir memnunlukla belirtiyordu: "Görüyorsunuz ki muarızla-

rımızın bütün siyaset mücadeleleri dalma yanlış teşhislere istinat edegelmektedir. Memleketin meknu imkân ve kuvvetlerini teşhiste hata etmişlerdir. Nihayet karşılarındakilerin şahsiyet ve hürriyetlerini ve Demokrat Partinin büyük hamle kudretini teşhiste hata etmişlerdir". İnsanın kendine güvenmesi şüphesiz iyi bir şeydi. Kendine güveni olmayan bir devlet adamı biç bir şey yapamazdı. Ancak iktisat gibi az çok ihtisas isteyen bir sahada sadece bilgisinin, zekâsının imkânlarına inanan bir devlet adamı ise kendine güveni olmayan politikacıdan daha iyi durumda olmayabilirdi. Çünkü bu sahada, bazı adunların atılmaması, yanlış adımlar atılmasına tercih edilirdi. Yanlış adımları da kendine güveni sınırsız olan ve tenkitlere aldırmıyarak bildiği yolda yürümeğe çalışan devlet adamları daha sık, daha kolay atarlardı.

Başbakan muhaliflerini basiretsizlikle itham etmek için şunları söylüyordu: "Teşhiste hata ettikleri, kısır ruhlu oldukları için, memleketin maddi ve manevi imkânlarına inanmadıkları için, bir iktisadi mücadelenin de lüzumuna ve sonra da muvaffakiyetine inanamamışlardır. Bu basiretsizlik, siyasî ve iktisadî konjonktürlerin müşahede ve tetkiki ile neticelere ve kararlara varılmak ve harekete geçilmek hassasından bu şayanı teessüf mahrumiyet onların bahtsızlıkları ve nasipsizlikleridir". Menderes böyle söylemişti ama muhalifler de ayni sözlerle Menderese hücum edebilirler, "siyasi ve iktisadî konjonktürlerin müşahede ve tetkiki ile neticelere ve kararlara varılmak ve harekete geçilmek hassasından bu sayanı teessüf mahrumiyetti memleketi. büyük bahtsızlığı ve nasipsizliği olarak vasıflandırabilirlerdi.

Başbakan uzun konuşmasının iktisadî ve malî siyasetle alâkalı bir başka kısmında kendi inanışına göre müjdeli bir haber veriyordu; Bu yıl devlet bütçesi "4 milyar veya 4 milyara yakın bir miktardan getirilecek" ti. Halbuki geçen yıl muhalifler, bütçenin iki milyara indirilmesini teklif etmişlerdi. Görülüyordu ki muhalefet daima yanılıyordu. Aslında ise yanılanın kim olduğunu anlamak sor değildi. Geçen yıl bütçe görüşmeleri sırasında ve daha sonra yeni bütçenin ne gibi neticeler verebileceği soğukkanlılıkla tahmin edilmiş ve aşağı yukarı bu tahminlerin hepsi hâdiselerin dili ile teyid edilmişlerdi. O tahminlerin ruhu yeni bütçenin şimdiye kadar görmediğimiz bir bayat pahalılığı doğuracağı noktasında toplanıyordu. Bu tahminin gerçekleşmediğini iddia edebilmek için, ihtimal, ucuzluğu sağlamak maksadiyle Millî Korunma Kanunundan medet ummak lâzım geliyordu.

Bir bakan konuşuyor

Başbakan İzmirde konuşmazdan bir gün önce Ekonomi ve Ticaret Bakanı Ankarada bir basın toplantısı yapıyordu. Şüphesiz Vekilin açıklamaları arasında Millî Korunma Kanunu tatbikatı ilk sırayı alacaktı: "Milli Korunma Kanununa taallûk eden hususların tatbikatına ilk günlerde olduğu gibi bugün de büyük bir ciddiyet ve titizlikle devam etmekteyiz. Bu arada, bilhassa son günlerde bazı çevrelerin, Vekâletimizi, aldığı kararları çabuk değiştirdiği töhmeti altında bırakmak istediklerini müşahede ettim. Milli Korunma Kanunu yeni bir esprinin mahsulü, sosyal ve ekonomik bakımdan memlekete yeni bir ruh getirmek gayesine matuf nizamdır. Şüphe yok ki böyle bir yeniliğin tatbikatında da halli icap eden bazı meselelerin zuhurunu tabiî karşılamak icap eder. Esasen devlet idaresinde gaye, zigzag yapmamak değil, gayeyi hedefi kaybetmemek şartıyla, bir suples içerisinde zigzag yapmaktır".

İsmail Rüştü Aksal

Bir "kitabı" daha

Ticaret Bakanlığı kararlarını çabuk değiştirmek töhmeti altında bırakılmıyordu. Çünkü böyle bir töhmet altında bırakılması için kararlarını değiştirmesi gerekirdi. Herkesin gözü önünde olan bir gerçeğin sadece ifadesi, yani Bakanlığın kararlarını çabuk değiştirmesi gerçeğinin belirtilmesi Ticaret Bakanlığını töhmet altında bırakmak demek değildi. Hükümet Millî Korunma Kanunundan çok şey beklemişti. Kanunu bütün sertliği ile tatbik niyetinde olduğunu her fırsatta açıklıyordu. Bugün devlet idaresinde "zigzag"ın lüzumunu belirten Ekonomi ve Ticaret Bakam meşhur Fuar nutkunda: "Memleketin yüksek ve umumi menfaatleri icabı alınan bir karar, münferit olarak bir tüccarın zararına tecelli edebilir. Bu takdirde, bu tüccarın alınan kararın tadilini istemek değil, kendi durumunu revizyona tâbi tutması icap eder" diyordu. Bu sözler o sıralarda bilhassa tüccar arasında başgösteren memnuniyetsizliklere karşı söylendiğine göre yeni hükümlerin mutlaka memleketin menfaatine olduğu kanaatinin ifadesi sayılmak gerekirdi. Hükümet şikâyetlere kulağını tıkayacak, yoluna "zigzag" yapmadan devam edecekti. Olaylar bakanı tekzib ettiği gibi, bugünkü Ekonomi re Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci da birkaç ay önceki Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinciyi tekzib ediyordu. Millî Korunma ile alâkalı hükümler kısa zamanda birkaç defa değişmişti. Daha da değişeceğini Bakan söylüyordu: "1020 sayılı koordinasyon kararını 1038 sayılı kararla değiştirerek kâr hadlerinde de bazı tâdiller yaptık. Bunun tatbikattaki neticelerini, cemiyetteki akislerini müşahede etmekteyiz. Bu sahada icap ederse prensip ve gayeye sadık kalmak şartıyla, yeni tâdiller getirmek de belli başlı vazifelerimiz meyanında olmak gerekir".

Bazı büyük istihsal bölgelerinde gıda maddelerinin alım satımının organizasyonu için 1037 sayılı kararın çıkarıldığını, bu karara göre belediyelerce tesbit edilen narhın Ticaret Bakanlığının tasdikinden geçirilmedikçe hüküm ifade etmeyeceğini söyleyen Bakan, hükümetin esas gayesine geçti: "Hükümet olarak esas gayemiz bütün mahsullerimizi dünya piyasaları ayarına getirmek, onlarla rekabet edebilecek bir seviyeye ulaştırmaktır. Bu gaye ile günün konjonktürü içerisinde bazı maddelerin kıymetlendirilebilmesi için icap ederse prim ihdası yoluna gideceğiz. Ve bu yolda yeni yeni primler tahsisinden çekinmeyeceğiz".

İhraç mallarımızın dünya piyasalarında rekabet edebilir bir seviyeye çıkarılması için düşünülen tedbir sadece prim vermekse bu bahiste pek ümitli olmağa yer yoktu. Çünkü prim bazı mallar için tam tersine bir netice verebilir, rekabet kabiliyetini büsbütün yok edebilirdi. Prim sayesinde malını dünya piyasalarındaki fiattan çok daha yüksek bir fiatla satmak imkânına kavuşan müstahsil, mesuliyet duygusunu kaybedebilir, kaliteye dikkat etmeyebilir, maliyeti düşürmek için gayret göstermeyebilirdi.

Bakan: "Meselâ zeytinyağı birçok memleketlerde lüks sınıfına içirmektedir. Bizde ise harcıâlem bir meta olan zeytinyağının memlekete döviz temini bakımından çok mühim kıymetler getirmesi melhuzdur. Dolayısıyla bu maddeden bir miktar ihraç etmek bizim için bir zarurettir. Bunun için de münasip bir prim ihdas edilecektir" diyordu. Bugünkü fiatı ile bizde de lüks bir meta halinde olan zeytinyağının, bu yani kararın tatbikinden sonra büsbütün yanına yaklaşılmaz bir meta haline geleceğini tahmin etmek kolaydı. Ama hü-

kümet Milli Korunmanın sert hükümlerine güveniyor olmalıydı.

Bundan önceki konuşmalarının birinde bakan bir alım satım kontuarı kurulmasına karar verildiğini bildirmişti. Bu husustaki çalışmalar çok ilerlemiş bulunuyordu. Yakında tasarı hükümete verilecekti.

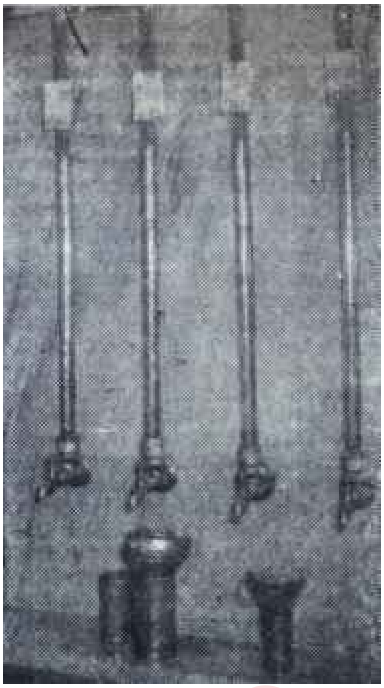
Bazı ithal mallarının ayrı ayrı fiatlarla memlekete girmesinin sun'î olarak bir fiat artışı doğurduğuna işaret ettikten sonra bakan sözü gene Millî Korunmaya getirdi: "Millî Korunma Kanunu piyasada mal darlığı doğuracaktır, şeklindeki avazelerini bu güne kadar fiilen tekzip ettik".

Şaşırmamak imkânsızdı. Ya halk yanlış görüyor, gazeteler yanlış haber veriyorlar ya da sorumluluk yüklenen kimseler hadiseleri tersinden görüyorlardı. -Çünkü bugüne kadar "fiilen tekzip" edilen hükümetti. İthal mallarını bir yana bırakalım, yağ, peynir,' yoğurt, patates, yumurta, hattâ kuru soğan gibi maddelerin yer yer bulunmaz oluşları herhalde artık sesi çıkmayan muhalefetin "meş'um" tahriklerinden ötürü değildi. Bakan devam etti: "Burada ehemmiyetle işaret etmek isterim ki bugün ekonomimiz bir dönüm noktasında bulunmaktadır. Bir çok mahsullerimizin geçen seneki rekoltelere nazaran bu yıl çok daha fazla miktarda olduğu tesbit edilmiştir. Bu bakımdan bilhassa carî ihtiyaç maddelerinin kolaylıkla teminine kavuşmuş bulunuyoruz. İşte bu bizim için bir dönüm noktasıdır". Demek hükümetin başarılı iktisadî ve malî siyasetine rağmen işimiz gene Allaha kalmıştı. Havalar iyi gidip mahsul bol olduğu yıllar başarıyı hükümet benimseyecek, fakat durum tersine döndüğü gün ayni hükümet hemen feryada başlayacaktı. Hattâ ayni mevsim içinde hem kuraklıktan, kıtlıktan şikâyet edildiği, hem de mahsulün bol oluşu sayesinde bir dönüm noktasına geldiğimiz belirtildiği görülecekti. Nitekim bu yıl böyle olmuştu. Daha geçenlerde Başbakan İskenderunda yaptığı- konuşmada bu yıl üçüncü bir kuraklık yılı olduğundan şikâyet etmişti. Hattâ bir kısım buğdayımızı Amerikadan ithal etmek sorunda kalacaktık. Şimdi Ticaret Bakam Mandal inci yukardaki sözleriyle Baş bakan'dan ayrılmış oluyordu.

Aksalın konuşması

Konuşanların üçüncüsü C.H.P. iktidarının son hükümetinin Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal idi. Eski bakan. Ticaret Vekilinin basın toplantısından iki gün önce Antalyada konuştu. Muhalefet hatiplerinin iktisadi mevzulara pek yüzden temas ettikleri, veya zabıta kuvvetleri ile köşe kapmaca oynamaktan iktisadi mevzularda halkı aydınlatmağa, kendi görüşlerini duyurmağa fırsat bulamadıkları bir sırada, eski bir maliye bakanının iktisadî ve mali durum hakkındaki görüşleri elbette alâka çekici olacaktı.

Aksal "iktisadî sahada övünülen

Zeytinyağı ve fiatları
Lüks mü, değil mi?

başarıları, Türk vatandaşı olarak anayasamızda teminat altına alınmış bulunan hak vs hürriyetlerimizin daraltılması ve kısaltılmasının mazereti ve kefareti olarak" kabul edemiyordu. "Kaldı ki iktisadî ve mali sahada çizilen bu parlak tablo hakkında da birkaç söz"ü vardı.

Aksal, Başbakanın son konuşmasından birindeki bir cümleyi ele alarak "bu parlak tablo"nun aslında nasıl renkten, ciladan mahrum olduğunu açıklamağa çalıştı: "Başbakan bir konuşmasında D.P. iktidarının yapmakta olduğu işleri sayıp döktükten sonra takip ettiği iktisadî ve malî politikayı ve hiç şüphesiz muhalefetleri kastederek biz bütün bunları devletin ve hükümetin icra takatinin tükenmiş olduğu ve iflas ettiği iddia olunduğu bir zamanda yapmaktayız, diyordu.. Biz takip edilen iktisadî ve malî politikayı çok şiddetli ve ağır da olsa tenkit eden hiçbir mesul muhalefet liderinin bu politika yüzünden

devletin iflâs ettiği veya edeceğini ileri sürdüğünü hatırlamıyoruz. Hakikatte biz devletin iflâs etmek üzere olduğu iddiasına sadece sayın D.P. kurucularının muhalefet yıllarında söyledikleri, nutuklarda rastlamıştık. Dahildeki ihtiyaçları karşılamak üzere icabında kâğıt para basmak haftanı ortadan kalkmadıkça, milletlerarası infaz kabiliyetini haiz bir icra ve iflâs kanunu bulunmadıkça devletlerin iflâs etmesinin bahis konusu olamıyacağı aşikardır. Yalnız şu var ki her ne kadar devletler hukukî mânada iflâs etmezlerse de hatalı iktisadî ve malî politika neticesi olarak bir memleketin iktisadî ve malî hayatında emniyet ve istikrardan eser kalmayabilir. Fiatlar alabildiğine yükselebilir hayat pahalılığı ve geçim zorluğu geniş vatandaş zümrelerini içtimaî sefalete maruz bırakabilir. Geniş vatandaş kitlelerinin istismarı pahasına servetlere garkolan vurguncular türeyebilir ve sonunda cereyan eden hâdiselere arka çevirmekte inatla ısrar edenler ve hattâ iktisadî hayattaki keşmekeşi ve fiatlardaki devamlı yükselişi bir nevi refah alâmeti gibi göstermeğe gayret edenler çaresiz kalarak bu facialı gidişi zabıta tedbirleri ile önlemeğe çabalıyabilirler. Dışarda ise, bu hatalı mali ve iktisadî politika yüzünden taahhütler zamanında ifa edilmeyebilir, memleketin mali ve ticarî itibarı kökünden sarsılabilir, taahhütler yerine getirilemediği için dış âlemde o memleketi rencide edecek neşriyat yapılabilir. Bu yüzden kalkınma hareketlerinin devamı için zarurî olan kredi imkânları daralabilir, ve bütün bunların sonunda bizzat b memleket ve o memleketin gelecekteki kalkınma hamleleri zaafa uğrar".

Bu cümleleri, ile Aksal, Menderesin itibar etmediği "kitabî"lerden olduğunu ortaya koyuyordu. Söyledikleri hem kitaba uygundu, hem de birkaç senelik tecrübelerimizle teyit edilmişti.

Daha sonra Aksal, Başbakanın mil lî gelir ve bütçe bakımlarından dun ile bugünü karşılaştırmasına dokunarak bu karşılaştırmalarda madalyonun sade bir yüzünün gösterildiğini belirtmiş ve şunları söylemişti: "Fakat millî gelir ve bütçe mevzuunde asıl dikkate şayan olan nokta 1953 yılından itibaren hakikî millî gelirin ve bütçelerin fiili hizmet gücünün artmadığı, aksine azaldığı hakikatidir. İktisadî hayatımız ilk yılları çok müsait şart ve imkânlarının neticesi olarak kaydettiği oldukça ehemmiyetli gelişmeye mukabil takibinde ısrar edilen hatalı malî ve iktisadî politika yüzünden 1953 yılından itibaren nisbî bir duraklama ve hattâ gerileme devresine girmiş bulunmaktadır".

Eski bakam, bu sözlerinden ötürü, aşırı kötümser bulacak kimseler çıkabilirdi. Fakat iktisadî ve mali istatistiklerimizden iktisatçıların çıkardıkları netice de eski bakanın söylediklerinden pek farklı değildi.

Polonya

Yeni ufuklar

Geçen haftanın son günü, Paris'te çıkan tanınmış "Le Monde" gazetesinin Polonya muhabiri Philippe Ben'in bildirdiğine göre, Doğu Almanyada bulunan Rus kuvvetleri Polonya sınırlarını aşarak Varşova üzerine yürümeye başlamış bulunuyorlardı. Gene Philippe Ben'in belirttiğine göre, Rusların bu hareketi, Stalin devrinde komünizm prensiplerinden inhiraf etmiş olmakla suçlandırılarak Partiden ihraç edilen Gomulka'nın şu günlerde tekrar Polonya Komünist Partisi birinci sekreterliğine getirilmesi hadisesiyle yakından alâkalıydı. Ne geçen Cumartesi günü birdenbire girişilen askerî hareket, ne de hareketten bir gün önce Sovyet idarecilerinin Varşova'ya yaptıkları ani yolculuk başka türlü isalı edilemezdi.

Bilindiği gibi, son günlerde, Polonyada olağanüstü bazı olaylar cereyan ediyordu. Bu olağanüstü olaylar zincirinin ilk halkasını Poznan isyanı teşkil ediyordu.

Pozan ayaklanmasının sebepleri görünüşte hayat pahalılığı ve işçi ücretlerinin aslığıydı. Ancak bu görünüşteki sebeplerin arkasında rejim hoşnutsuzluklarının yattığına şüphe yoktu. Tarihin en talihsiz milletlerinden biri ve belki de başlıcası olan Polonya, ötedenberi hürriyet ve bağımsızlığın hasretini çekiyor, bunlara ulaşmak için takib edilmesi gereken en kestirme yolun Rus boyunduruğundan kurtulmak olduğunu biliyordu. İçerde insana hak ve hürriyet tanımayan, dış politikada da kendi çizdiklerinden ayrı bir yol tutulmasına tahammül edemeyen Ruslar Polonyanın hakimi kaldıkça, Polonyalılar birer köleden başka şey olamaz, asırlarca uğrunda didindikleri hükümranlık ve bağımsızlıklarını daha uzun zaman kazanamazlardı. Bu yıl, 28 Haziranda Poznan sokaklarında çınlayan "Kahrolsun Ruslar" sesleri, bu bakımdan, "Ekmek istiyoruz" seslerinden daha kuvvetli çıkıyordu.

Gomulka
Bayrak

İkinci Dünya Harbi sonunda Polonya, asırlarca uğrunda didindiği hedeflere ulaşmak üzere olduğunu sandığı günler görmemiş değildi. Polonya, Demirperde gerisinde kalan devletlerin en ileri ve en medenisiydi. Böyle bir devletin idarecileri de, Rusyaya ne kadar bağlı olursa olsunlar, elbette zaman zaman benliklerini hissedeçekler ve kendi başlarına iş görmek ihtiyacım duyacaklardı. İşte bu ihtiyacı duyan ilk Polonya idarecisi de gecen haftalar içinde tekrar iş başına getirilen sabık komünist lider Gomulka olmuştu ve Gomulka'nın Polonyayı Rusyadan bağımsız olarak idare etmeye kalktığı günler de Yugoslavyada Tito'nun Stalin'e kafa tuttuğu günlere rastlıyordu.

Ancak Gomulka Kremlin'e karşı giriştiği mücadelede Tito kadar şanslı çıkmadı. Tito'nun arkasında, bütün Yugoslav halkı ile beraber, Yugoslav Komünist Partisi idarecileri de bulunuyordu. Halbuki Gomulka'nın arkasında sadece Polonyalılar yer almıştı. Polonya Komünist Partisinin diğer idarecileri ise Stalin'i tutuyorlardı. Bu bakımdan, kısa bir karışıklıktan sonra, Gomulka Partiden atıldı ve Polonya tekrar koyu bir istibdat havası içine girmekte gecikmedi. Polonya tekrar rahat bir nefes almak üzere olduğunu sanmak için Stalin sonrası devlini beklemek sorunda kalacaktı.

Stalin'in ölümü ve Sovyet Komünist Partisinin XX. Kongresinden sonra Demirperde gerisi devletlerinde girişilen yenilik ve serbestlik' hare* keti en çok Polonyada gelişmek istidadını gösteriyordu. İktidarda bulunan Cyrankiewicz hükümeti yaratılan bu yeni havadan faydalanarak bazı liberal hamleler yapmaya ve halkın yeniden itimadını kazanmaya çalışıyordu. Gomulka'nın itibarı iade edilmiş, yazı hürriyetinin sınırları genişletilmiş, işçilere sınırlı da olsa, söz hakkı tanınmış ve Polonya ekonomisinin liberal temeller üzerine 0-turtülmasma göz yumulmuştu. Ancak bu yenilikler hürriyet ve bağımsızlığına susayan Polonya halkım tatmine kâfi gelmiyordu. Halka göre, böyle yarım ve geçici olabilecek tedbirler değil, daha köklü tedbirler, alınmalıydı. Halkın bu düşüncesinin Poznan karışıklıklarındaki payı büyüktü.

O zamana kadar Polonyadaki gelişmeleri memnunlukla seyreden Sovyet idarecilerinin Poznan hadiselerinden sonra işlerin çığrından çıkmasından endişe etmeye başladıklarına şüphe yoktu. Hele Polonyalıların tekrar Gomulka'yi iş başına gelmiş görmek

Mareşal Tito
İlham veriyor

istemeleri, bu endişeyi daha da arttırmış ve Rusları Polonyaya karşı takip ettikleri siyasette yüz seksen derecelik bir dönüş yapmaya zorlamıştı. Geçen cuma günü toplanarak Gomulka'yı yeniden Parti birinci sekreterliğine intihab eden Polonya Komünist Partisi merkez komitesinin sekizinci oturumunun arifesinde Sovyet Komünist Partisi birinci sekreteri Krutçef'in beraberinde Molotof, Kaganoviç ve Mikoyan olduğu halde Varşova'ya yaptığı yolculuk ve bu yolculuğun hemen ertesinde Doğu Almanya'da bulunan Rus kuvvetlerinin giriştiği hareket, Rus endişelerinin büyüklüğünü daha iyi değerlendirmek için bulunmaz kriterlerdir.

İnanmış bir komünist ve herşeye rağmen Rus dostluğuna kıymet veren bir politikacı olmasına rağmen Gomulka'nın iş başına geçmesi Rusları neden dolayı bu kadar endişelendirmektedir? Bu sualin cevabım vermek pek güç olmasa gerektir. Gerçi Sovyet Rusya Demirperde gerisi devletlerine Stalin devrini unutturmak istemektedir ama bu unutma peyklerin elden çıkması bahasına olmamalıdır. Son günlerde peyklerin kendi başlarına hareket sevdasına kapılıp Yugoslavya'yı örnek tuttuklarını gösteren işaretler mevcuttur. Polonyada Gomulka tekrar iş başına çağrılmakta, Macaristanda Nagy'nin Başbakanlığa getirilmesi bahis mevzuu edilmekte, bunlar yetişmiyormuş gibi İtalyan ve Fransız komünist par tilerinde de Rusya yerine Yugoslavya'ya doğru bir yaklaşma görülmektedir. Sözün kısası, komünist dünyasında, Sovyet Rusya yerini Yugoslavya'ya ve Titoculara kaptırmak ü-

zeredir. Gomulka'nın iş başına getirilmesi hürriyet ve bağımsızlık taraftarı Polonyalılar kadar, kalben Gomulka'dan yana olduğuna şüphe bulunmayan Tito'nun da bir zaferi sayılmalıdır.

Fransa

Yeni **bir** parti

Geçen haftanın ortalarına doğru, Millî. Meclis Başkanlığına verilen bir tezkere ile, Fransada yeni bir parlamenter grubun teşekkül ettiği bildirildi. Bu teskereden anlaşıldığına göre, şimdiye kadar Radikal Parti saflarında yer almış bulunan onbeş kadar milletvekili artık bu saflardan ayrılıyor ve "Radikal Sosyalist" diye isimlendirdikleri yeni bir parti kuruyorlardı. Gene aynı tezkerenin altındaki imzalardan, bu yeni partinin mil letvekilleri arasında Andre Morice, Beguin, Moreve ve Queuille gibi önemli politikacıların bulunduğu da anlaşılıyordu.

Radikal Parti Fransız cumhuriyetlerinin en eski ve en köklü partilerinden biriydi. Marksizm'in Fransız parlamentosuna henüz girmediği devirlerde, "cumhuriyetçi ve sosyalist" radikaller Mecliste aşırı solu temsil ediyorlar ve o zamanlar tehlikeli savılan teorileriyle iktidar partilerini dehşete düşürüyorlardı. Ancak, zamanla durum değişmekte gecikmedi. Radikal Partinin öncülüğünü yaptığı prensipler, teker teker, İktidarlar tarafından benimsendi ve kanunlarla yürürlüğe konuldu. Bir zamanlar sadece Radikal Parti tarafından savunulan ve devrin iktidar partileri tarafından dehşetle karşılanan lâiklik, bedava tahsil, müterakki vergi ve emeğe göre ücret prensipleri, Fransanın sosyal seviyesi yükseldikçe olağan kabul ediliyor ve kanunlara geçiyordu. Uğrunda mücadele ettiği prensiplerin herkes tarafından benimsenmesi ve hemen bütün partilerin programlarında yer alması Radikal Partiyi en mühim kozlarından etmiş ve kısa zaman sonra onu da, Fransada pek bol olan küçük ve tesiri sınırlı partiler arasına atmıştı.

Eğer gecen yıllar içinde sinesinde büyük bir politikacı çıkarmasaydı. Radikal Parti daha uzun müddet Fransız siyaset sahnesinin ikinci plânında kalmaya devam eder ve sesini bu kadar kuvvetle duyuramazdı. Radikal Partiyi daldığı derin, uyku ve uyuşukluktan kurtaran bu politikacının adı Mendes-France'dı. Başlangıçta parti saflarında kendi halinde bir iktisat ve maliyeci olarak göze çarpan Mendes-France, bilindiği gibi, Hindicini buhranının en hararetli devrini yaşadığı günlerde iktidarı ele almış ve büyük bir ustalıkla, Fransayı içine düştüğü çıkmazdan kurtarmayı başarmıştı. O günden sonra Mendes-France'la beraber Radikal Partinin de yıldızı parlamaya başlamış ye Parti, Fransız Sosyalist Partisi (S.F.I.O.) ile birlikte katıldığı son seçimlerden eski prestijini kurtarıp büyük kazançlarla çıkmasını becermişti.

1956 Ocak seçimlerinden sonra kurulan koalisyon kabinesinde Radikal Parti en önemli şahsiyetleriyle temsil edilmekteydi. Fransız iç ve dış politikasında kazandığı başarılardan sonra geçen Radikal Parti kongresinde parti başkanlığına getirilen Mendes-France bu kabinede Başbakan yardımcılığını yüklenmiş ve yanına en güvendiği arkadaşlarından birkaçını almayı da unutmamıştı. Ancak eski Başbakanın Guy Mollet kabinesine iştiraki ömürlü olmamıştı. Radikal Parti Başkam Sosyalist liderin Kuzey Afrika politikasını beğenmiyor ve Cezayir meselesinin kuvvet yoluyla değil, küçük menfaatlerin üstüne çıkmasını becerebilen ve karşılıklı itimat havası içinde yürütülecek bir İslâhat programı ile halledilmesini istiyordu. Guy Mollet'nin bu isteğini kabule yanaşmaması üzerine Mendes-France istifasını vermiş ve bu istifayı diğer Radikal bakanlardan bazılarınınki takip etmişti.

Parti başkanının kendilerini istediği gibi, hareket etmekte serbest bırakmasına rağmen diğer bazı Radikal bakanların da onu takip etmesi üzerine, Mendes-France'ın parti içindeki prestij ve nüfuzu bütün açıklığıyla meydana çıkmıştı. İşte parti içindeki bir takım politikacıların Mendes-France'a karşı cephe almaları da aşağı yukarı aynı tarihe isabet etmekteydi. Başlarında Andre Morice'in bulunduğu bu politikacılara göre Mendes-France'ın parti içinde gün geçtikçe artan prestij ve nüfusu parti idaresinin tek elde toplanmasına

Pierre Mendes-France
Temizleyici

yol açmakta ve bu durum partiyi prensiplerinden uzaklaştırmaktaydı. Gene aynı politikacılara göre, partinin geleceği sağlam temellere oturtulmak isteniyorsa, idare, Mendes-France'ın elinden alınarak, başkanlık yetkilerini kullanacak bir heyete verilmeliydi.

Andre Morice ve taraftarları geçen hafta içinde Lyon'da toplanan Radikal Parti kongresinde bu görüşlerini bütün partililere kabul ettireceklerini sanıyorlar ve bu bakımdan, kongreyi büyük bir heyecanla bekliyorlardı. Ancak Lyon kongresi toplantıları sırasında parti içi meselelerden ziyade iç ve dış politika meseleleriyle uğraşmayı tercih etmiş ve kongreyi, parti idaresi problemlerinden ziyade Cezayir ve Süveyş problemleriyle hükümetin genel tutumu ilgilendirmiştir. Andre Morice ve taraftarlarına bu konuda verilen en susturucu cevap da, Mendes-France'ın tekrar ve büyük bir çoğunlukla Radikal Parti başkanlığına getirilmesi olmuştur.

Kongrenin bu oyu üzerine parti saflarında daha fazla kalamayacaklarını anlayan Andre Morice ve 13 arkadaşı geçen haftanın içinde Radikal Partiden ayrılarak yeni bir parti kurmaya karar vermişler ve bu yeni partinin adını da "Radikal Sosyalist" koymuşlardır. Gerçekte, müntesiplerinin siyasî geçmişlerine bakarak yeni partinin Radikallerden daha fazla sola meyyal olduğu söylenebilir. Hatta yeni partinin, bir bakıma, Sosyalist Partisinden de sol bir temayülde olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır.,

"Sosyalist Radikal Parti"nin kurulmasıyla Fransız Meclisindeki muvazene bozulmamıştır ama esasen karışık olan Fransız politika sahnesi işleri büsbütün karıştırabilecek yeni bir eleman daha kazanmıştır. Fransada özlenen istikrar, öyle anlaşılıyor ki, daha uzun bir zaman kurulamayacaktır.

Almanya

Kabinede değişiklik

Almanya'da uzun zamandanberi beklenmekte olan kabine değişikliği nihayet geçen hafta içinde, gerçekleşmiş ve Şansölye Adenauer, kabinesinde önemli değişiklikler yaparak yeni ekibinin bir listesini tasdik etmesi için Cumhurbaşkanı Dr. Heuss'e sunmuştur. Listenin tasdikinden sonra. Batı Almanya Cumhuriyetini, bu yeni ekip idare edecektir..

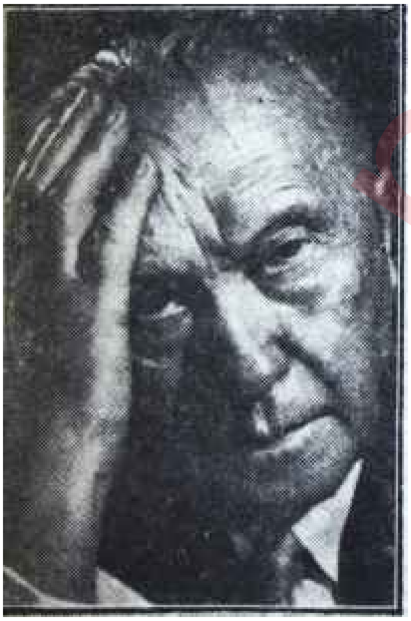
Bilindiği gibi, Batı Almanya Cumhuriyeti, 1948'den bu yana Hristiyan Demokrat Birliği diye isimlendirilen bir koalisyon tarafından idare edilmekteydi. Bu koalisyona dahil partilerin başında Dr, Adenauer'in Hristiyan Demokrat Partisi geliyor, onu da Liberaller, Sosyal Hristiyanlar, Mülteciler ve Almanya Partisi taraftarları takib ediyordu. Ancak son aylar zarfında bu koalisyon partileri a-

asındaki ahenk bozulmuştur ve Mül--eciler ile Liberaller muhalefet saflarına geçmiş bulunmaktadırlar. İşte Batı Almanya kabinesi içinde bazı değişiklikler yapılmasını gerektiren hamillerden biri de koalisyon partileri arasındaki bu çözülmedir.

Partilerinin iktidar koalisyonundan ayrılmasından sonra bu partilere mensup Bakanların elbette ki kabine içindeki koltuklarını muhafaza etmeleri beklenemezdi. Nitekim Mülteciler Partisine menin iki bakan, Kraft ve Oberleander, bu çözülmenin hemen ertesinde istifalarını vermişler, bunların istifasını da bir kısım Liberallerinki takip etmiştir. Ancak Başbakan yardımcısı Blücher'in etrafında toplanan diğer üç Liberal Bakan, Preusker, Schaefer ve Neumayer istifalarını verirken Dr. Adenauer'in politikasına bağlılıklarını bildirmeyi de unutmamışlardır.

Koalisyondan ayrılan bakanların yerini yeni tayinler yaparken, Dr. Adenauer, kendisine bağlılıklarım bildiren bu eski bakanlarım, unutmamıştır. Bunlardan Kraft ve Schaefer eski kabinede sandalyesiz bakanlardı. Dr. Adenauer, yeni kabinede, bunlara aynı ünvanı vermeyi umumi efkârın tepkisini göz önünde tutarak uygun görmemiş, buna mukabil, İmar Bakam Preusker'i koltuğundan ayırmamıştır. Adalet Bakam Neumayer'in yerine ise Dr. Von Merkatz tayin edilmiş bulunmaktadır.

Ancak yeni kabinede en fazla; dikkati çeken iki noktadan biri Başbakan yardımcısı. Blücher'in eski ünvanını koruması, ikincisi de Savunma Bakam Theodor Blank'ın kabine dışında bırakılmasıdır. Gerçekten kabinede değişiklik yapılacağı söylentilerinin çıktığı ilk gündenberi, Başbakan yardımcılığına kimin getirileceği merakla beklenmekteydi. Almanya olaylarını yakından takib eden yorumcularına göre, Başbakan yardımcılığı mevkii müstakbel Başbakanı göstermek bakımından çok önemliydi ve kabinede bir değişiklik yayıldığı takdirde, gün geçtikçe yaşlanan Dr. Adenauer, bu mevkiye Dış İşleri Bakam Dr. Von Brentano'yu getirerek gelecek yıl yapılacak seçimlerde Hristiyan Demokrat Partisini onun ellerine teslim etmek yolundaki isteğini açıklıyacaktı. Ancak işler sanıldığı gibi cereyan etmemiş ve Dr. Adenauer, Başbakan yardımcılığı koltuğuna tekrar Blücher'i -getirerek şimdilik çekilmeyi düşünmediğini ve Partisini 1967 seçimlerine kendi - liderliği altında sokacağım bir kere daha göstermek istemiştir.

Conrad Adenauer
Yeni nizam

Theodor Blank
Politikası beğenilmedi

Theodor Blank meselesine gelince, eski Savunma Bakam yeni kabinenin dışında bırakılmaktadır. Bunun sebeplerini anlamak güç değildir. Bir kere Blank, Alman silâhlanmasına aleyhtar olanların gözünde bu silâhlanmanın öncüsü olarak gözüktüğü için, şu günlerde, başlangıçtaki prestijinden çok kaybetmişti. 1957 seçimlerinde her sınıf halkın oyunu kazanmaya çalışacak olan Hristiyan Demokrat Partisi, Theodor Blank'ı kabine dışı bırakmakla, ilerde ayağına en fazla bağ olabilecek bir safradan kurtulmuş olmaktadır.

Blank'ın yerine yapılan tayin üzerinde dikkatle durmak da yanlış olmayacaktır. Batı Almanya'nın yeni Savunma Bakanı, bundan böyle, eski Atomik Meseleler Bakam Joseph Strauss'dur. Hemen bütün Alman politikacıları gibi Strauss da, Blank'ı ötedenberi yeni savaş metodlarını dikkat nazarına almamakla ve Alman ordusunu eski usûllere göre kurmaya çalışmakla itham ediyordu. Dr. Adenauer'in kabine değişikliğinden sonra yapılan ilk Parlâmento toplantısında da belirttiği gibi, Alman Silâhlanması bundan sonra eski usûller çerçevesi içinde değil, yeni metodlar dairesinde gelişecekti.

Ürdün'de Seçimler

Ürdün'ün genç kralı Hüseyin bu günlerde, Başbakan İbrahim Haşimî'nin İstifanamesini beklemektedir. Zira bu haftanın başında -Pazar günü- Ürdün'de seçimler yapılmış ve 140 aday arasından 40 milletvekili seçilmiştir. Kralın yakın akrabası olan İbrahim Haşimî Ürdün hükümetinin basma seçimleri icra etmek üzere getirildiğinden, resmi neticeler belli olur olmaz istifa edecek ve Kral Hüseyin, Meclis'te ekseriyeti ele geçiren grubun başkanım yeni hükümeti kurmaya memur edecektir.

Ürdün, seçimleri tam zamanında yaparak idarecilerinin demokrasi anlayışı hakkında şüphe ve tereddüde düşenlere fiili bir cevap vermiş oluyordu. Zira seçimlere tekaüdüm eden günlerde Ürdün'ün gerek dahili, gerek .harici manzarası hiç te iç açıcı bir vaziyette değildi. İsrail hududunda gün geçmiyordu. İçerde ilhamı Nasır'dan alâhlar patlıyor, kan dökülüyordu. İçerde İlhami Nasır'dan alan bir genç subaylar grubu her an bir ayaklanma, bir kargaşalık çıkarabilirdi. Diğer taraftan Ürdün hanedanının mensup bulunduğu Haşimî ailesiyle Suudi'ler arasındaki ihtilâf Kral Hüseyin'in tahtım tehdit eder bir hal almıştı. Kral Hüseyin'in tahtını korumak için -kendi talebi üzerine- tepeden tırnağa kadar silâhlı 3 Irak tugayı hudutta İşaret bekliyordu. Kısacası, seçimleri geri bırakmek için bütün "fevkalâde hal" ler mevcuttu. Kral Hüseyin, taht ve tacını tehlikeye maruz bırakmak -tansa bu durumu bahane ederek, seçimleri arzu ettiği kadar geriye atabilirdi. Ama atmadı. Zira Ürdünlüler, Anayasalarının kendilerine verdiği "seçmek hakkı"na müdahaleyi hoş karşılamıyacaklar, hoşnutsuzluklarını izhar edeceklerdi. Kral Hüseyin'in göze alamadığı tehlike buydu: Halkın haklarına tecavüz..

K İ T A P L A R

PSİKOLOJİK YÖNDEN DÜNYA BARIŞI İMKANLARI

(Yazan: Mitat Atakurt. Yeni Matbaa - Ankara 1956. 108 sayfa, 500 kuruş).

Psikolojik Yönden Dünya Barışı İmkânları" adlı kitaba nedense bir de İngilizce ayni manaya gelen "The Possibilities For a World Peace from a psychological Standpoint" adı konmuş.

Hıfzı Oğuz Bekata'nın yazdığı tanıtma yazısı Tolstoy'dan bir cümle ile başlıyor: "Eğer cemiyetin nizamı bozuk ise ve küçük sayıda bir insan zümresi ekseriyete hakim ve bu ekseriyeti tazyik ediyorsa, tabiat kuvvetlerine çalınan* her galebe kaçınılmaz bir şekilde bu hâkimiyet ve tazyiki ancak arttırmaya yarar. Bugün olmakta olan da budur" Bekata, Tolstoy'un bu satırları yazalı yarım yüzyılı geçtiğini belirttikten sonra "ve o gün olmakta olan hâlâ devam etmektedir" hükmüne vararak ilim ve medeniyetle beraber despotizmin de ilerlediğim, geliştiğini belirtiyor ve elimizdeki kitabın bu despotizm. ilerlemesine bir set çekmek için yazıldığını söylüyor.

Kitabın yazarı Mitat Atakurt kitabının başında çerçeve içindeki bir yazıyla kitabı şöyle tanıtıyor: "Bu kitap: İnsanlığın hayırlı evlâtlarından Aziz Atatürk'ün Yurtta sulh, cihanda sulh prensibinden ilham alınarak yazılmıştır.

Gayemiz: Psikolojik yönden ipuçları vermek suretiyle, zihinleri barış yolunda faaliyete sevkederek, hakiki imkânları araştırıp buldurmaktır.

Gayretimiz: Barış yolunun aydınlık ve insan kudretinin bu işe yeter ölçüde olduğunu belirtmektir" diyor.

Dört bölüme ayrılan kitap birinci bölümde: Medeniyet; şimdiye kadarki anlayış ve tefsirler, ne olması gerektiği, mana ve şümulü;

İkinci bölümde: İnsan ve İnsanlığın tarihçesi, Harbin tarihçesi ile Birleşmiş Milletler;

Üçüncü bölümde: Tek insan kudretinin küçüklüğü, Dünya barışı yolunda kimlerin emeğine ihtiyaç olduğu, Harbi doğuran sebepler arasında, iktisadî olduğu kadar psikolojik sebeplerin de bulunduğu. Eğitimin milletlerarası tesanüdü temin bakımından rolü;

Dördüncü bölümde ise yukarıdaki üç bölümün ışığı artında nasıl bir sonuca varılabileceğini inceliyor.

Kitabın arasına serpiştirilen "öz sözler" de gezmekten iyi seçilmiş. Bunlardan da birkaç örnek vermek isteriz:

"İmal edilen her tüfek, inşa edilen her harp gemisi; üşümüş olup da ısıtılamıyanlardan, aç olup da doyurulamıyanlardan çalınmış bir şeydir" D. Eisenhower.

"Güneş yalnız iyi insanlar için değil, aynı zamanda kötü insanlar için de doğar". Hazreti İsa.

"Bir saat adaletle iş görmek, kırk yıllık ibadetten hayırlıdır" Hazreti Muhammed.

"Dünya vatandaşları, haset, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde terbiye edilmelidir" Atatürk.

"Ya devlet adamları mütefekkir, veya mütefekkirler devlet adamı olmalıdır" Eflâtun.

"Hayatı millet tehlikeye mâruz kalmadıkça, harp bir cinnettir". Atatürk.

"Üçüncü bir dünya harbinden sonra insanlık hayata ancak ok ve yayla başlıyabilecektir" Einstein.

İşte Mitat Atakurt'un "Psikolojik Yönden Dünya Barışı, İmkânları" adlı kitabı, fikirlerinin doğru olup olmadığı bir yana, sıkılmadan ve yorulmadan okunabilecek bir kitaptır.

EGE KIYILARINDA

(Müveddet Türkufur'un romanı. Yeni Mersin Matbaası, Mersin 1956. 128 sayfa, 800 kuruş).

Ege Kıyılarında" adı ilk defa duyulan bir kadın romancının eseridir. Kitabın arka kapağındaki tanıtma yazısına göre: "Ege Kıyılarında; İkinci Dünya Harbi sıralarında zeytin ağaçları, çamla kaplı dağları, pamuk tarlalarını, köpük köpük denizi, palmiyelerle süslü yollorda develerin çıngıraklarını, imbat yetiyle sallanan balıkçı ağlarım, küçük adanın karşısında sıralanmış ilçenin damları arasında yüksek iki iki büyük sır gibi duran köşkü ve bu köşklerde geçen romantik aşk, muharririn kendine haa bir buluşla yazdığı, Ege Kıyılarında sizi sonun kadar sürükleyecek aşk romanlarını en kuvvetlisi ve en zevkle okunan olacaktır".

Müveddet Türkuğur
Romantik yazar

Kitabı açınca, kapak resmini sayfada bir ikinci defa daha seyre tikten sonra, bunu takip eden say falarda biri "Çocuklarıma" diğer "Bekleyiş" adını taşıyan iki şiir bu luyoruz. Demek Müveddet Türkuğur yalnız romancı değil ayni zamanda şair de. Zaten romanda da yer yer mevzu ile alâkalı şiirler serpiştin miş.

Roman, bütün kadın romancılar mıza has bir girizgâh ile başlıya Şöyle ki: İlk cümlede "ağustos bö ceklerinin öttüğü" ifade ediliyor. On dan sonra "dimdik göğüsleri, ileri doğru fırlamış, toprağa sereserpe u zanıvermiş, şortlu bir kız" tasvir e diliyor. Biraz sonra anlıyoruz ki b genç kız, bir yargıçtır. Yargıç bira bahçeyi çapalayan bahçıvanla ya renlik eder, sonra denize girer, nen cede de "tatlı ve değişik sesiyle" bu şarkı tuttunarak köşke girer. Köş kün adı Beyaz Köşktür. Eğer anla tısta bir yanlışlık yoksa, bütün bu işler sabanın alaca karanlığında bal lar ye nasıl olur bilinmez Yargı Beyaz köşke girdiğinde her yere ak samın karanlığı çökmüştür. Bu ara da Ege'nin turistik davasının nasıl halledilebileceğini, harbin "bir ik büyük fabrikatörün kâr etme oyu nu" olduğu seklindeki orijinal tarlifini de Müveddet Türkuğur'un kıy metli kaleminden öğreniveriyoruz.

Sonra Beyaz Köşkün tasviri ge liyor. Yargıç'ın dudaklarındaki şarkı ile birlikte 'köşke giriyoruz: "Mer mer merdivenler ve mermer salon si hane idi. Tavanları en güzel renk lerle dekoratöre edilmişti. Fransız stili tafta çiçekli, ipeklilerden ta kımlar, penbe ve beyaz lekelerde salona daha da güzellik veriyordu. Tasvir böylece uzayıp gidiyor.

Burada romandaki hikâyeyi uzu uzun anlatarak romanı okuyacak c tanların keyfini kaçırmak istemiyo ruz. Yalnız yazarın dili ve ifade hu susiyetleri hakkında okuyucuya bir fikir vermek üzere bir pasajı olduğu gibi nakledelim yeter.

"Cumartesi günü toplantıya Lal de çağırılmıştı. Derneğin en büyük yıllık toplantısı idi. İzmir Valisinin hanımı fahri başkan olduğu için on lar da çağırılmıştı.

Dernek üyeleri tamamlanmıştı. Tu rist gazinosunda adım atacak ye: yoktu. Kapıda siyah Kadillak gibi bir araba durdu. İlçe bayın hanım ve peykleri gelenleri karşılamak i çin koştular. Lâle arabanın plâkasın okudu. İzmir, yazıyordu. Kendisini bir yer arıyordu. Omuzundan bir e tuttu."

Sanırız ki bütün bunlar "Ege Kı yılarında" adlı romanın nasıl bir roman olduğu hakkında sizlere şöy lece bir fikir vermiştir. Vaktiniz pek bolsa ve memlekette roman adı al tında neler yazıldığını öğrenmek ve gülmek istiyorsanız bu kitabı alıp o kuyabilirsiniz.

Amerika

da hırsızlığı

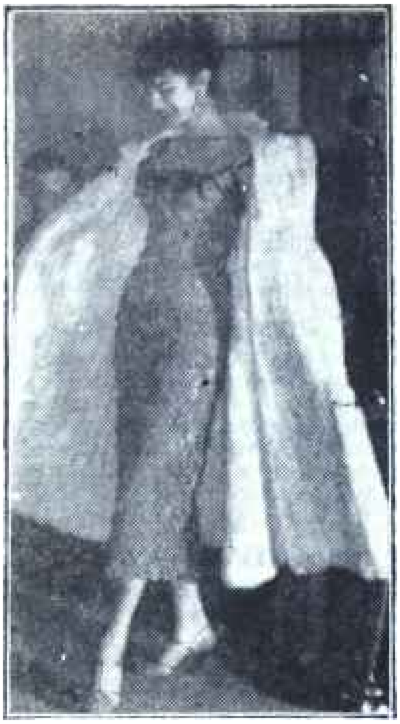
undan bir müddet evvel Milton meselesi namı altında New York sek Mahkemesine intikal eden dava ihtimal henüz hatırlarda- Dört büyük Fransız terzisi tandan Frederich L. Milton isminn amerikalı terzi aleyhine acılan dava, büyük bir alâka uyandır- ve derin akisler meydana getirti. Çünkü bu dava birçok bakımları birçok kimseleri alâkadar e- r ve telif hakkı mevzuunda yepli bir meseleyi ortaya atıyordu. derick L. Milton Parisli büyük silerin yeni modellerim, henüz baverilmeden çalıp, Amerikada ye ettirmekle sulandırılmıştı, kikaten o büyük tersilerin kolekan defilelerine, gizli ajanlar şok- -a muvaffak olmuştu. Bu ajanlı kendisine verdiği detayları malevhalar üzerine tabediyor der- Amerikaya gönderiyordu.

fikir hırsızlığının Fransız yükdikişine muazzam şekilde zarar eceği inkar edilmez bir vakıa idi. nkü böylece Fransız yüksek dikicendisine muazzam kar temin e- kopye hakkı kazanandan mantı ediliyordu. Güzel Fransız molerini çok ucuza temin edebilen ebi firmaların bu şartlar altında, yük Fransız terzilerine müracaat rek ve onlara bazen çok büyük hakları vererek '"patron" saalmalarına mahal kalmıyordu. Bu el hırsızlığının bir büyük mahu daha vardı. Yeni modanın hai kıymetini yapan yeni fikirlerin vsimsiz olarak ortaya atılması ve liri adeta zamanından evvel açan çiçek gibi soldurması!.

ilton bütün bunları bilmez deli. Fakat o böyle hareket edernek hakkına sahip olduğunu zanliyordu. Çünkü resim, müzik, yagibi güzelsanatlar için milletleraıı bir telif hakkı kabul edilmişti a yüksek dikiş gibi daha ehemmisiz addedilen küçük sanatlar için üz böyle bir anlaşma mevcut dedi.

fikrin kıymeti nedir?.

Hilton hadisesi Fransız yüksek dikişinin karşılaştığı ilk hırsızhadisesi değildi. Model hırsızlığı denberi iyiden iyiye almış yürüştü. Bütün bu olaylar küçük salar için de güzelsanatlar gibi ciddi telif hakkı kabul, etmek zamanıçoktan geldiğim ispat ediyordu, insiz yüksek dikişi gibi başlıca seryesi birkaç sanatkârın buluş kayetine, istidadına, zevkine ve külüne dayanan bir teşebbüs muhaksurette hilekârlara ve hırsızlakarşı, kuvvetle korunmalı idi. pak bu taktirde güzelsanatın bir esi olmak istidadını gösteren yükdikiş daha esaslı terakkilere ve

Hakiki bir Paris modeli
Hırsızlık mevzuu

araştırmalara imkân verebilir ve kendilerini bu işe hasreden büyük terzilerin devamlı çalışmalarını tat* min edebilirdi. Zaten bu büyük terziler için yalnız bir şeref, bir kapris veya bir menfaat meselesi olarak düşünülemezdi. Bu bir büyük terzihane için ölüm dirim meselesi idi. Bir mevsim başı koleksiyonu hafızanın kabul edemiyeceği bir çalışma, ihtisas, emek ve zevk mahsulüdür. Yüzlerce insan, aylarca geceyi gündüze katarak çalışırlar. Bir modelin onbeş defa sökülüp tekrar dikilmesi ve gene bir modelin kâğıt üzerinde elli defa değiştirilmesi olağan işlerdendir. Gene bir mevsim koleksiyonunun hazırlanması muazzam bir para yatırımını icab ettiren bir teşebbüstür ve altı ay zarfında amortismanı yapılmazsa dikiş evi iflâsa 'Sürüklenmiştir. . Modanın merkezi Paristir, moda Paristen çıkar. Fakat Fransız halkı bu muazzam moda evlerini besleyecek durumda değildir. Ecnebiler ve bilhassa Amerikalılar olmasa, Fransız yüksek dikişi bugünkü ihtişamından çok şey kaybeder. Bir firmaya ayakta tutabilmek için icat edilen ilâve şubeler arasında lavanta, eldiven, hazırelbisecilik branşları vardır. Fakat bunlardan en mühimi, muhakkak ki fikirlerin satışıdır.

Yüksek dikişin telif hakkı, Fransada dahi yeni yeni korunmağa başlamıştır. 1962 senesine kadar bir modeli çalarak kopye eden bir kimse bu modelde en ufak bir değişiklik yapsa meselâ bir düğme eksik veya bir düğme fazla koysa ceza görmezdi. Halbuki bugün çalındığı iddia edilen model ufak tefek değişikliklere rağmen, orijinal modele bariz şekilde benziyorsa hırsız derhal cezalandırılmaktadır.

Fakat diğer memleketlerde yüksek dikiş aynı titizlikle korunmamaktadır ve Fransadan çalınan bir modeli meselâ Japonyada dava edip kazanmak bir hayli güçtür. Fransız yüksek dikişinin en kıymetli pazar yeri olan Amerikaya gelince, orada serbest ticaret ve teşebbüs öyle almış yürümüştür ki, bu -bazen model hırsızlığını koruyucu bir mahiyet taşımaktadır.

Namuslu rekabet

İşte bunun içindir ki New York Yüksek Mahkemesinde hâkini Greenberg tarafından verilen karar bu hâkimin ismini hafızalardan silemiyecek bir ehemmiyet kazanmış, ve yüksek dikişin hakkı telifi yolunda büyük bir adım olarak alkışlanmıştır. Vakıa bu karar henüz hırsızları cezalandıran hakiki bir mahkûmiyet kararı değildir ve daha ziyade usul üzerindedir. Milton, Fransız terzilerinin dâvasını Amerikan kanunları anlayışı dahilinde görmüyor ve dâvanın reddini talep ediyordu. İşte hâkim Greenberg bu itirazı reddetmiş ve yüksek dikişin' telif hakkı hakkında bazı prepsip kararları ihdas etmiştir.

Bu münakaşa münasebetiyle, hâkim Greenberg serbest ticaretin hudutlarım çizmek durumunda olduklarını bildirmiştir. Hudut diğer bir insanın, bir firmanın haklarım çiğneme sahasına geçmeden hitam bulmaktaydı. Sistematik bir hırsızlık makanizması namuslu bir ticaretle asla kabili telif değildi. Büyük terzilerin gösterdikleri titizliğe rağmen onların koleksiyonuna gelerek modelleri hafızalarına çizen hırsızlar, muhakkak ki sistemli bir şekilde fikir hırsızlığı yapan kimselerdi:

Amerikan kanunlarında kopye etmenin şekilleri sarih surette tasrih edilmemişse de hâkim Greenberg neticeye bakarak karar vermenin pek alâ mümkün olabileceğini izah etmişti.

Namussuz rekabet ve dürüst olmıyan ticaret hakkında, hâkim Greenberg, Amerikan kanunlarınla geniş maddeler bulunduğunu da hatırlatmayı unutmamıştı. Çalınan şeyin cinsinden ziyade çalan inşânın karşı tarafa verdiği zarar mühimdi ve fikir hırsızlığı hırsızlıkların en zararlısından biriydi. Milton'un yaptığı ticaret, muhakkak ki dürüst bir ticaret değildi.

Hâkim Greenberg'in New York'ta verdiği bu karar yalan Fransız yüksek dikişini, korumak bakımından değil "entellektüel buluş" u kıymetlendirebilmek bakımından bütün dünyada müspet akisler bırakmıştır.

K A D I N

Cemiyet

Kadınlığın başındaki dert

Öyle bir devirde yaşıyoruz ki kadınlar erkekler gibi hayatlarını kazanabiliyor, tıpkı erkekler gibi hür ve müstakil bir hayat sürebiliyorlar. Bu gazel ve tabii hakların yalnız kadınları değil erkekleri de memnun ettiği muhakkaktır. Yalnız arada sırada bazı şikâyetler yükseliyor: "Kadın evinden uzaklaşıyor!" Kadınlar erkekleri taklit ederek kadınlıklarını unutuyorlar ve erkekler munis tavırlı tatlı ve itaatkâr kadınların hasretini duyuyorlar. Bu tip kadınlar cemiyette günden güne azalmaktadır. Hele ileri cemiyetlerde bunlara tesadüf etmek cidden imkânsızdır. Üstelik bu eski tipi kurnazlıkla taklit eden bazı maceraperest ruhlu kadınlar, erkeklerin gözüne girmenin bir şeklini bulmuş ve bu şekilde kanlarından şikâyetçi olan birçok erkekleri kolayca ayartabilmişlerdir. Acaba kadınlık yani kadını bir aşk ve ilham perisi yapan, onu sevimli ve mesut bir aile kadını, iyi bir anne olmaya teşvik eden şey hakikaten kaybolmak tehlikesi ile karşı karşıya mıdır? Kadının kafası işledikçe ev işlerinden sevk duymıyacağı, çocuğunu emziremiyeceği, istese dahi sütünün gelmiyeceği, fedakâr ve iyi bir anne obuayı dahi hürriyetine feda edeceği bir hakikat mıdır?.

Çalışan kadın

Saadetini korumalı

Saadetin Kapısında

Jale CANDAN

Kolkola düğün salonuna girdiler. Gene kus beyaz, bembeyaz bir elbise giyinmişti. Mes'ut; neş'eli ve güzeldi. Dans ediyor, masa masa dolaşıyor, büyük bir beyaz pastayı kasmeye uğraşıyordu. Herkes ona bakıyordu. O da herkese.. Ama eminim, kimseyi göremiyordu, salon çok fazla sıcak olmadığı halde kızarmıştı. Heyecanlı idi

Erkek genç bir doktordu. Heyecanı gizli ise de, saadeti apaçıktı. Genç karısı ile "mambo" yapıyor ve iyi çalışanların iyi eğlendiklerini ispat eden kocaları ile "Hoş bilezik"e kalkıyordu. Her iki dansta da aynı muvaffakiyeti kazandığı muhakkaktı: Uçuyordu. Saatler çabuk geçmişti. Gelinle damat, kendilerini birdenbire veda eden davetlilerin karşısında buldular ve yüzlerce defa aynı cümleyi işittiler:

"—Allah mesut etsin!."

*

Davetlilerin arasında idim. Ben de bu sevimli çifte aynı saadet temennisinde bulunmuştum. Fakat tuhaf bir tesadüfle o gece evde kitap karıştırırken, saadetin yepyeni bir formülünü izah eden bir yazı ile karşılaştım. İşte şimdi tanıdığım ve tanımadığım bütün yeni ve... bütün eski evlilere bu yazıdan bahsetmek istiyorum. Çünkü bu yazıda ben, devrimizin en müspet, en güzel taraflarından birini, İrade ve cesaretle mukadderatı yenebilmek azminin bir şeklini görüyorum.

Yazar, saadeti zamanımıza has, hafif ve esprili kelimelerle izaha çalışmış. Gayesi onu küçümsemek veya herşeyin Allahtan geldiğini inkâr etmek değildir. Fakat Allah bize bir takım imkânlar bağışladıktan sonra, bizi su dünya yüzünde .kendimizle baş başa bırakmıştır. Burada mesut olmak istiyen, bazı şeyler yapmak mecburiyetindedir. Saadet hepimizin yanıbaşında, hepimizin içinde ve hepimizin içindedir. Ama o bize gelmez, bizim ona gitmemiz şarttır. Bakın yazar ne diyor:

"Saadet mi? Fakat bu öyle elle tutulamaz, gözle görülemez, izahı güç bir kelime değildir ki! Saadet XX. asırda, imal edilebilen birşey olmuştur. Fabrikası evdir. Ustaları da kadın ile erkek.. Meydana çıkacak olan eser, vakıa büyük bir eserdir ama ne kadar küçük ve ne kadar ehemmiyetsiz gayretlere dayandığını bilseniz onu hiç te böyle gözönünde büyültmezsiniz. Vakıa XX. asırda Teknil Saadet Okulları açmak pekâli mümkündür ve bunda-cidden pek geç kalınmıştır. Ama okula gitmeden de bunu öğrenmek mümkündür. Çünkü saadetin kısa bi formülü vardır: Mesut olmak bedbaht olmak zevkine kendin kaptırmamaktan ibarettir. Eve insanlar kolay kolay bedbaht elurlar. Zira bütün şikâyetlerin rağmen bedbahtlığı severler. Bedbahtlık mekanizması şöyle başhur: Lekesiz bir saadet hayali kuran, herşeyi idealleştiren insan evlilikte ilk hakikatlerle beraber ilk sukutuhayallere de uğrar.. Kendisini bedbaht hisseden kadın veya erkeğin bu bedbahtlığı yüzünde etraftan topladığı alâka kendisine gayet cazip gelir ve mutlabir saadet bulamadığı için mallak bir bedbahtlığa adeta zevki -kendini bırakır. Bedbaht olma mesut olmaktan çok daha kolaydur ve insanlar bedbahtlığı bunun için tercih ederler.. Aslında bunlar arkadaşlarına küserek oyunu terkeden ve böylece onları cezalandıracağını ümit eden çocuklardan farksızdırlar. Hayata küsen bedbaht insan da hayatı terkederek uzaktan onu seyreden insan değil midir?

Yazara göre XX. asırda saadet herşeyden evvel bir fabrikasyon işidir. Onu imal etmek, ombirçok diğer şeyler gibi satan almak mümkündür. Vakıa saade para ile satın alınmaz ama irade ve cesaretle ve bilhassa hakiki bi mesut olma arzusu ve azmi it hepimiz onu elde edebiliriz. Bunun için hadiseleri yenmek, onlar lehimize çevirmek ve insanları anlamaya çalışmak lâzımdır. Bunun için, yazarın dediği gibi, hepimizin en çok kaçınması lâzım gelen şey kadın zaafları yani romantizme, göz yaşlarına, "dram" a karşı olan meyillerimizdir. Yazanı söylemeği İhmal ettiği birsey dalha vardır: Saadet denilen bu yeni fabrikasyon işinde erkekle kaldının dalma beraber çalışma mecburiyeti.. Çünkü bugün dünyamı büyük dertleri ne olursa olsun, evlilik problemleri insanlığın büyük dâvalarından biri olmakta devan etmektedir ve cemiyete faydalı ideal insanı yetiştirecek olan, her şeyden evvel ailedir.

Erkek gibi kadın
Silâhların terki

Evet, ileri memleketlerde kadın erkeğe tamamiyle müsavi olduğunu ispat etmiştir. Zekâsı, entellektüel kabiliyeti erkeğinkinden asla aşağı değildir. Kadın erkeklere mahsus işleri bazan erkekten de daha büyük bir muvaffakiyetle başarabilmiştir. Ha--atını kazanmış, seyahat etmiş, harpte ve sulhta erkeğe müsavi bir fizik kabiliyeti, cesaret ve ifade gösterebilmiştir. Enerjisi bakımından da kadının erkeğe gıpta edecek bir durumu mevzuubahis değildir. Şu halde ? Bu halde bazı kadınlar kendi kendilerine yeter olduklarını düşünmüş ve bu kanaati iyice benimsedikten sonra, erkeğin karşısına onu Ürküten, şaşırtan ve kaçıran yepyeni bir şahsiyetle, "erkek - kadın" pozlarıyla çıkmışlardır. İşte hata buradadır. Çünkü kadın birçok sahalarda erkeğe müsavidir ve bunu ispat etmiştir ama, en katı ve en sert kadın dahi his sahasında gayet zayıftır. Yardıma ve sevgiye, bir erkek himayesine muhtaçtır. Bu sahada erkekle mücadele etmek, ona aşkı ilham edecek yerde onu mağlûp etmeğe çalışmak kadını olsa olsa acı bir yalnızlığa ve bünyesine tamamiyle aykırı bir' yalancı hissizliğe mahkûm edecektir. Kadın birçok sahalarda erkeklerle müsavi şartlar altında çalışabilir. Fakat bu hiçbir zaman bir erkek ve kadın mücadelesi şeklinde olmamalıdır. Erkekle kadını birbirine rakip veya düşman olarak görmek hataların en büyüğü değil midir? Kadınla erkek birbirini tamamlayıcı iki unsurdur. Birbirinin sahasına tecavüz etmeleri, saadetin şartı olan ahengi ortadan kaldıracak ve hisleri daha kuvvetli olan kadın bu vaziyetten en çok zarar görecektir. Kadının insan haklarından tam manan ile istifade etmesi, çalışması sayesinde istiklâlini kazanması onun kadınlığını öldürmesi için bir sebep değildir. Dışarıda çalışan kadının evine daha büyük bir hasretle döndüğü bir hakikattir. Ev işlerinin eski, iptidai seklinden kurtulup yeni ve medeni bir zihniyetle ele alınması, kadının evinden uzaklaştığına bir delil değildir. Bu, kadınlardaki "zamana ayak uydurmak" kabiliyetinin bir tezahürüdür.

Kadın dış hayatta ne. derece muvaffak olursa olsan, onun saadeti evisin içinde, kocasının ve çocuklarının yanındadır. Bunu bildiği müddetçe, "kadın" olarak kaldıkça onu teşdit eden hiçbir tehlike mevcut değildir.

Bir müttefik: Moda

İşte bu sahada kadına kadınlığını hatırlatan en büyük müttefik "moda"dır. Moda her sene değişir. Her sene kadınlara binbir yenilik getirir. Onun tek gayesi vardır: Kadınları güzelleştirmek ve onlara kadınlıklarını unutturmamaya gayret etmek.. En ciddi kıyafetle bile kadın, kadın olduğunu hatırlatacak ufak bir teferruata müracaat etmelidir. Bu teferruat yalnız etraftakiler için değil kendisi için de elzemdir. Çünkü bu teferruatı ararken, kadın olduğunu kendisi de sık sık hatırlıyacaktır.

Buluşlar

İşte bunun içindir ki 1956 - 57 modasında en çok dikkati çeken bir hususiyet te kadınlık ifade eden detaylara verilen ehemmiyettir. Meselâ, bir büro kıyafeti görüyoruz. Bu kıyafet dar bir etek ve uzun kollu, kapalı yakalı yumuşak bir sveter'den ibarettir. Bu Kıyafeti giyinen kadın saçlarını teferruatsız bir topuz halinde ensesinde toplamıştır. Fakat beline doladığı bir püsküllü kuşağı kâlp biçiminde bir iğne ile tutturmuştur. Bu kocaman kalp çok uzaktan görülmektedir, Acaba gayesi, kadının herşeyden fazla kalbine ehemmiyet verdiğini ifade etmek, midir?. Bir başka modelde domuz derisinden yapılmış çok nefis bir klâsik" el çantası görüyoruz. Bu çantayı taşıyacak olan kadının zevkine ve kibarlığına doğrusu diyecek yoktur. Fakat o bu çantaya bir kadın elinin değdiğini de ifade etmek istemiş ve bir sapma anahtarlık şeklinde yaptırdığı bir deniz böceği kabuğunu takmıştır. Bu kabuğu yazı geçirdiği plajdan getirdiği muhakkaktır. Muhakkak olan birşey de onun herkese güzel bir yaz gününü hatırlatacağıdır. Bir başka kadın gece dansa giderken dümdüz siyan bir etek, dümdüz usun kollu ve açık bato yakalı bir sveter seçmiştir. Yalnız sveterin yakasında siyah saten kurdelelerden yapılmış bir süslü kenar vardır ve tam omuzuna eski kamandan kalma incili, yakutlu, kalp biçiminde bir pantantif takılmıştır. Model Christian Dior'undur. Buluş ta bu sade modeli astın alan kadının.. Gene Parisli bir meşhur ayakkabıcı kafiyen kırılmaz topukları bularak kadınlara büyük bir yardımda bulunmuştur. Fakat kadınların bu aşınmaz ve eskimez ayakkabılardan çabuk bıkacağım düşünerek onlara ayakkabılarla beraber sık sık değişebilen tokalar, küçük saten fiyonklar vermeği de ihmal etmemiştir. Bir genç kız düz siyah kumaştan yaptırdığı gece çantasına anneannesinden kalma, taşlı küçük bir saat ilâve etmiştir. Dolapta kapalı duran bu eski saati bir kuyumcu iğne şekline sokmuştur. Böylece genç kız, muayyen bir Saatte evinde bulunmak mecburiyetinde olduğunu kavalyesine sevimli bir şekilde anlatmak imkânını bulmuştur.

Moda

Mantolar

Her kadının kış için bir mantoya ihtiyacı vardır. Isıtıcı, şık ve güzel bir manto kadın gardrobunun temel kıyafetlerinden birisini teşkil eder. Fakat kadınları en çok kararsız bırakan, onları en çok düşündüren şey de bir manto yapmaktır. Kadının yeni bir manto ihtiyacı ev bütçesinden mühim bir paranın ayrılması demektir. Asıl mesele bu da değildir. Kadın bir manto yapacaktır ama bununla her yere gidebilecek midir? Yapılacak şey her yere gidebilen değil, ihtiyaca en çok cevap veren man-

Bir spor manto
Cesaretli hatlar

Bir yalancı redingot
Bolluk arkada toplanıyor

toyu yapmaktır. Her hayatın bir man tosu vardır. Şehirde veya sayfiyede oturan kadının seçeceği manto tipi birbirinden tamamiyle ayrıdır. Bir kadın sokağa en çok ne için çıkmaktadır? Çocuklarım gezdirmek için mi? Akşamları kocası ile sinemaya ve tiyatroya gitmek için mi ? Hayatının büyük bir kısmını seyahatla geçiren kadın ile ekseriya evde oturan Ve ancak zaman zaman geceleri çıkan kadının manto ihtiyacı elbette ki aynı olamaz.

Spor mantolar

Sık sık çocuklarını gezdiren, çarşı pazar dolaşan, seyahat eden, büroya giden, çok yürüyüş yapan dinamik ye faal kadının herşeyden evvel güzel, ısıtıcı, dayanıklı bir spor mantoya ihtiyacı vardır. Spor manto deyince akla derhal çok sade biçimli, dümdüz bir manto gelmemelidir. Bu sene spor mantolar fanteziye çok müsaittir. Onu klâsik bir deve tüyü kumaştan yapmak istediğimiz taktirde kemerli, büyük cepli malûm erkek paltolarına benzetmemeğe çalışmamız şarttır. Bilâkis onun yakasını meselâ "mutondore" bir kürkle yumuşatmanız, aşağıya kadar düğmeli yaparak, ona bir kadınlık havası vermeniz şarttır. Eğer spor mantonuz için daha yumuşak bir kumaş seçmişseniz, onu aşağıya doğru hafifçe kloş kestirebilir, yakasına toplu şekilde rönar koyabilirsiniz. Desenli, kareli spor kumaşlardan "martingal" li, cepli, hafifçe" bol mantolar da bu sene çok modadır. Fakat 1956 - 57 senesinin en cüretkâr spor mantosu büyük kareli bir "prens dögal" den yapılmıştır. Manto düz hatlı, kollar bol ve zengindir. Yaka ucu püsküllü küçük bir eşarpla kapanmaktadır.

Öğleden sonra mantolar

Sık sık ziyaretlere giden, akşam üzeri süslenerek gezmesini seven kadın daha ziyada gri veya siyah renklerde, fantezi kumaşları tercih etmeli ve 1956 modasına uyarak derli toplu, düz hatlı biçimleri seçmelidir. Eğer güzel düşen, supl bir kumaşınız varsa, bunun için belde büzgüleri toplayan yalancı kemerli bir biçimi seçebilir, süs olarak yakanıza güzel bir gül oturtabilirsiniz. Kadife geçirilmiş küçük erkek yakalı, düz hatlı öğleden sonra mantoları da, çok yukardan düğmelenmek şartı ile, fevkalâde modadır. Bu sene moda olan redingotlara gelince, bunların belleri oldukça yukarıdan ve pek az bariz şekilde gösterilmiştir. Redingotların en büyük aksesuarları güllerdir, bir de aynı renkte fötrlerden yapılmış uzun şapkalar. Yukardan bel ve uzun şapka kadına ince uzun bir görünüş, şıklık ve zerafet vermektedir. 1956 modasında yalancı redingot ismini alan mantolar, yüksekte duran bir martingal ile beldeki bolluğu arkada toplıyan mantolardır. Zor kıyafetleri kolaylıkla taşıyabilen şık kadınları ince olmak şartı ile, bu yalancı redin gotlara rağbet edebilirler.

Bir öğleden sonra mantosu
Yakada da bir gül

Makyaj yapan kadın
Bu yıl az boya sarfedilecek

Güzellik

Bu yılın makyajı

Bir kadın elbiseleri ile yeni modayı intibak eder. Fakat ona yeni ha vayı verecek olan şey daha ziyad sacları, makyajı, süs eşyaları ve bütün bunların kombinezonuna bağ lı olan şahsiyetidir. Vakıa hiçbir ka dın makyaj hususunda, bir diğerin aynen kopye edemez ve hiçbir ka dın modadır diye tipine uymıyan bi saç modelini veya allığı kullanamaz Ama her kadın modanın, güzellik sa hasına getirdiği değişiklikleri bir ke re tecrübe edip, bunların içinde ken disine en çok yakışanı bulmak mec buriyetindedir.. Yoksa on sene evve yakışanı aynen tatbik etmekte de vam ederse, bütün cazibesini kaybe der.

Yarım saçlar

1 956-57 kadınının saçları kısa de ğildir. Fakat 1956 kadınının saçlar uzun da değildir. Meşhur berberle bu saçlara "yarı-kısa" veya "yarı-u zun" demektedirler.Saçları arkada en çak ense köküne kadar gelmek tedir. Ön tarafta ise biraz daha la sadır. 1956-57 saç modasının bugüne kadar en çok tutunan şekli alttan şişirilerek kabartılan saçlardır. U mumi manzara geniş bir dalga ha ündedir. Ama şakaklarda kıvrılar birkaç küçük ve yumuşak yana

bukle nazarı dikkati celbetmektedir. Maamafih bu bukleler hem miktar itibariyla azdır, hem de belirli belirsiz şekildedir. Saç güzelliğinin birinci şartı, gene herzamanki gibi, temizlik, sıhhat ve parlaklıktır.

Üst üste sürülen rujlar

1956-57 makyajı sade. ve çekingen bir makyajdır. "Pond de teint" olârak kullanılan krem parlak bir bejdir. Allık katiyetle mevcut değildir. Pudra belirli belirsiz şekilde 'kullanılmaktadır Fakat dudak rujları gayet" lüzumlu addedilmiştir. Her kadının bir değil, düzine ile ruju olmalıdır. Bu rujların bazılarım üst üste sürdüğü taktirde kadın, tamamile şahsına mahsus ve kendisine en çak yakışan rengi bulacaktır. "Dudaklarda şahsiyet" 1956 makyajının başlıca dövizidir. Arden'in "Rosa-Aurora"sı, Revlon'un "Snow Pink"i ve Rubinstein'in "Paris-red"i bu mevsimin en gözde dudak rujlarıdır.

Kalın kaşlar

Makyaj sadedir. Fakat dudaklarla beraber itina icabettiren birşey de gözlerdir. Kirpikler ya koyu *gri,* ya koyu kahverengi rimel ile meydana çıkarılmıştır. Kaşlar kalındır. Onları tabii istikametlerine doğru fırçalamak, icab ettiği taktirde kısa kalem darbeleri ile kalınlaştırmak ve kalemden sonra tekrar fırçalamak lâzımdır. Kalem, tabii yalnız gece için kullanılacaktır. Gene gece için gözlere kalem çekmek te mümkündür. Ama geçen senelerdeki mübalâğalardan çekinmek lâzımdır.

Tek ziynet

Mücevher kutusunda birçok kolyeleri, bilezikleri, küpeleri ve iğneleri olan 1956 kadını, her defasında bunların yalnız bir tanesini takacaktır. Geçen seneler takım halinde takılan kolye ye küpeler bu sene demodedir. Şık olmak istiyen kadın ya kolye, ya da küpe takacaktır. Gece takılan kolyelerin kat kat ve çeşit çeşit olması bilhassa çok modadır. İnci ile renkli taşlar, pırlantalar karıştırılmaktadır. "Beyaz inci ille siyah inci, ametist ile inci ve pırlanta, gri, yeşil ve beyaz topaz ile beyaz inci fevkalâde aranan kombinezonlar meydana getirmektedir. Geceleri saç tuvaletini, başa takılan mücevheratla tamamlamak ta çok modadır.

Gündüz çok az ziynet takmak lâzımdır. Gündüz küpeleri mümkün mertebe klâsik küpeler olmalıdır. En çok kullanılanlar beyaz veya sveterin rengindeki yuvarlak inci küpelerdir.

Yirmi çeşit koku

1956-57 kadını buram buram kokular içinde dolaşmıyacaktır ama, tuvaletinin bir gözü yalnızca "koku" şişelerine tahsis edilecektir.. Küçük küçük, çeşit çeşit kokular.. Bunlar hafif hafif, fakat sık sık değiştirerek kullanılacaktır.

S İ N E M A

Filmler

Kazan'ın realizmi.

Rıhtımlar üzerinde - On the Waterfront" Elia Kazan'ın en ilgi çekici filmlerinden biriydi. Eser çeşitli tepkilerle karşılanmış, ya çok beğenilmiş ya da şiddetli tenkitlere uğramıştı. Film 1954 Venedik Festivali'nde Gümüş Aslan, Sinema Tenkitçileri ve Milletlerarası Katolik Ofisi Mükâfatını kazanırken İngiliz ve Fransız sinema yazarlarının sert' hücumlarına maruz kalıyordu. Lindsay Anderson'un "Sight and Sound"daki etraflı tenkidi İngiliz sinema meraklılarını coşturmuştu. Kazan' ı savunmayı üzerine alanlar çıktığı gibi, L'Anderson'un düşüncelerine katılanlar da az değildi. Fransa'da "Cahiers du Cinema" adlı derginin Hollywood üzerine açtığı ankete cevap veren büyük sinemacı Luis Bunuel Amerikalıların sinema anlayışına ver yansın ederken, bilhassa "On the Waterfront"u sevmediğini belirtmişti.

Film Marlon Brando şöhretinin zirvesindeyken piyasaya çıkarıldığı için Amerikada da popüler olabilmiş, New York Film Tenkitçileri mükâfatiyle Sinema Akademisi en iyi film, mizansen ve oyun oskarlarını kazanmıştı. Lehte yahut aleyhte yarattığı heyecan "Rıhtımlar Üzerinde"nin ne kadar önemli, bir film olduğunu ortaya koymaktadır.

Budd Schulberg'in hikâyesi gerçek olaylara dayanmaktadır. Amerikada liman işçileri sendikaları, umumiyetle zorbalar tarafından idare edilir. İşlerin aksamadan yürümesini sağlıyabilmek için, patronlar idarenin başında gangsterlerin bulunmasına göz yumarlar. Suiistimal, istismarcılık, hakların hiçe sayılması alıp yürümüştür. Sendikacılar için tehlike yaratan işçiler kazaya uğramaktadır.

Amerikada iş, endüstri ve spor hayatında çevrilen kirli işleri kendine konu edinen Budd Schulberğ liman işçilerine dair yazdığı yazılarla da şöhret kazanmıştır. "Rıhtımlar Uzerinde"nin senaryosu, bir liman işçisinin öldürülmesinden sonra yazılmış röportaj serisi üzerine kurulmuştur. Tabii kahramanların adları değiştirilmiş, olaylar romantize edil miştir. Ama dert ayni derttir.

Filmin kahramanı Terri Malloy (Marlon Brando) anlaşmalı maçlar yüzünden şampiyonluktan olmuş eski bir boksördür. Cehaleti ve çevresindekilerin tesiriyle kirli işlere alet olmaktadır. Terri etrafındaki işçilerin ezilmesini, sömürülmesini, hayatlarının hiçbir teminat altına alınmamış olmasını umursamaz. Sendika başkanı Johnny Friendly'nin (Lee J. Cobb) yardakçılığını yapan ağabeyi (Rod steiger) sayesinde çalışmadan (kazanmakta, başkalarının dertlerine gözlerini kapamaktadır. Terry'yi harekete, getiren, işçilerin önderi durumuna sokan şahsî meselelerdir. İşçi davalarıyla hiç de ilgilenmediği halde, ölümüne vasıta olduğu arkadaşının kızkardeşine (Eva Marie Saint) yakınlık duyması ve gözden düşen ağabeyinin de öldürülmesi onu Johnny Friendly'nin amansız düşmanı yapar. Böylece bir sosyal mücadelenin çıkış noktası romantik sebeplere dayanır.

Çarmıha gerilen insan

Rıhtımlar Üzerinde"ki işçiler, Kazan'a göre ancak kendi sıkıntı-

"Rıhtımlar Üzerinde"den bir sahne
Elia Kazan ahlâk dersi veriyor

larını düşünmektedir. Birlikten dolacak kuvvetle kendilerini ezenlere karşı gelip haklarını arayabileceklerini akıllarına getirmezler. Günlük geçim takıntısı gözlerini karartmış, durumlarını, kurtuluş yollarını göremez olmuşlardır. Peki, öyleyse onları kim uyandıracaktır? Aydınlar... Hikâyede bir yama gibi duran, fakat filmin bütün fikrî ağırlığını üzerinde taşıyan rahip (Karl Malden) sosyal dertler üzerine eğilen aydını temsil ediyor. Niçin rahip? Çünkü XX. asırda yaşamamıza rağmen, insanların halâ büyük bir çoğunluğu pozitivist düşüncelere sahip değildir. Halâ sosyal ahlâk yerine dini ahlâk hakimdir. Tan aydınlanmış kütleler din adamlarından daha ümitlerini kesmemişlerdir. Öyleyse din adamları yeçüçleri meçüçleri bırakmalı, cebrail azrail hikâyeleri yerine bu günün insanının trajedisini bütün insanlığa duyurmalıdır. Gemi ambarında öldürülen bir işçinin başında rahibin öbürlerine söyledikleri bu düşünceyi ifade eder. Çarmıha gerilen yalnız İsa değildi. İnsanlar onun için mum yakmaya devam ederken kendi çektiklerini unutuyorlar, bugünün insanının en az onun kadar ıstırap içinde kıvrandığını hatırlarına getirmiyorlar. Vinçten düşen viski sandıkları altında kalan işçi çarmıha gerilen bir İsa'dır. Ezilmiş, sırtından geçinilmiş, haklarım aramaya kalktığı zaman da canım kaybetmiştir.. Din adamları öbür dünya masallarım bırakıp, insanlara bu dünyada sulh, sükûn ve güvenlik içinde yaşamanın yollarım göstermelidir.

Kazan bunu sağlıyabilmek için ahlâk görüşünde bir değişikliğin zorunluluğunu kavramış. Rahibi sigara, içki içiyor; döğüşüyor. Beserî problemler tokat atana öbür yanafim da uzat formülü ile halledilebilecek gibi değil. İçki, tütün yahut dünya zevkleri basit ihtiyaç ve insani haklardandır. Asıl, yaşama hakkım aramayan yahut başkalarının ezilmesine, sindirilmesine göz yuman insanlar ayıplanmalıdır. Sosyal ahlâk teolojik ahlaka tercih edilmelidir.

Büyük armoni

Çok kuvvetli bir ekip sayesinde Elia Kazan "Rıhtımlar Üzerinde" -nin en güzel filmi olmasını başarıyor. En büyük kusuru olan sinemada tiyatro yapmak alışkanlığından, sinematik ifade ve devamlılığı ihmal etmekten- mümkün mertebe kaçınıyor. Film sinematik bir şaheser değilse bite, Terry'nin sevgilisiyle Ur geçitte suikastten kurtulduktan sonra ağabeysinin cesedini bulduğu iki sekans ile sondaki ayaklanma sahnesi gayet ustalıkla tertiplenmiştir. Ayrıca gene Terry'nin sevgilisine kardeşinin ölümünde parmağı olduğunu itiraf ettiği, konuşmaların vapur, düdükleriyle işitilmez hale getirildiği sahne, sesin dramatik unsur olarak kullanılışının güzel bir örneğidir.

"Denizaltında 20,000 fersah"
Yalnız çocuklar seyretmiyor

Kazan, istisnasız olarak bütün oyunculardan mükemmel kompozisyonlar elde ediyor. Marlon Brando kayıtsız bir gencin dünya meselelériyle karşı karşıya gelişini, kendisini bir sosyal davanın önderi durumunda buluşunu en ölçülü, ifadeli ve canlı oyunlarından biriyle yaşatıyor. Lee J. Cobb ve Eva Marie Saint'in başarılarının onunkinden aşağı kalır tarafları yok. Karl Malden adeta gezip dolaşan bir kavram olan rolünü beşerîleştirmek için elinden geleni esirgemiyor. Kazan küçük rollerdeki oyuncuların ve figüranların hepsini ayrı ayrı islemiş, hepsini filmin havasına sokmuş, işyeri önünde bekleşen işçiler, yüzlerindeki zayıflık, zavallılık ifadesi seyircinin hafızasında unutulmaz izler bırakıyor.

Kazan'ın büyüklüğünü şüphesiz atmosfer yaratmaktaki ustalığı temin ediyor. Bunun sırrını da ifade vasıtalarından sağladığı büyük armonide aramak gerekir. Filmi çeken Boris Kaufman "Rıhtımlar Üzerinde"ye yalnız koca bir-gür havası vermekle kalmıyor, dünyanın en iyi sinema fotoğrafçılarından olduğunu bir kere daha ispat ediyor.

Leonard Bernstein'in dramatik fon musikisi genç bestecinin "Age of Anxiety" adlı ikinci senfonisini ya» kından hatırlatıyor. Buna şaşmamak lazım, çünkü "Rıhtımlar Üzerinde"ki insanlar da endişe içindedirler.

"Rıhtımlar Üzerinde"nin ahlakçı yönü. realizminden ağır basıyor. Elia Kazan Boris Kaufman'ın nefis fotoğrafları, Leonard Bernstein'ın tesirli fon musikisi ve kudretli oyuncularla usun zaman hatırdan çıkmayacak güzel bir film seyrettiriyor.

Jules Verne perdede

Walt Disney'in, sadece takdim ettiği bir film olan "Deniz Altında 20.000 Fersah - 20.000 Leagues Under the Sea" "Rıhtımlar Üzerinde"nin yanında çok çocukla kalmakla beraber fenni roman ve filmlerden hoşlananlar için epey eğlencelidir. Kaptan Nemo ve Nautilus'un maceralarını seyredenler bir de ufak ders alıyorlar, dünyaya barış hâkim olmadıkça atom enerjisinin kullanılmaması gerektiğini öğreniyorlar.

Jules Verne'in 1870'de yazdığı fenni fantaziyi filme alan Richard Fleischer uydurma deniz bilgileri Vermekten kendini alakoyamamakla birlikte seyircinin ilgisini uyanık tutmaya muvaffak oluyor. Rejisör Fleischer cinemascop'u da dikkatle kullanmaya çalışıyor. Bu titizlik yanında, koca perdeye göz - detay plânı alacak kadar cüretkâr denemelere giriştiği de kaydedilmelidir. İyi bir ritm duygusu filmi aksatmadan sonuna kadar götürebiliyor.

C E M İ Y E T

Ankaradaki Maarif Kolejinin "Orta-Hazırlık" sınıfı talebeleri Adnan Menderes'ten fena halde şikâyetçidirler. İddia ettiklerine göre Adnan Menderes kendilerine hükmetmek istemektedir. Bu şikâyetlere karşı talebelere:

"— Ne yapalım, Adnan Menderesi siz seçtiniz" diyenlere talebeler şöyle mukabele etmektedirler:

"— Biz, böyle çıkacağını nereden bilebilirdik ?"

Adnan Menderes, Bayındırlık Bakam Ethem Menderesin yeşil gözlü, cin gibi zeki oğludur ve sınıfının mümessili olarak seçilmiştir.

*

Çalışma Bakanının kızı Gülay Tarkan ile Münip Bilgiç'in nikâhlarına davetli olanlar alışılmamış bir davetiye aldılar. Davetiyenin kabının mavi fonunda yıldızlar vardı, iç taraftaki metin de bir eve doğru giden çifti gösteren resim üzerine yazılmıştı. Kapağın öteki tarafında ise bir bebek gülümsüyordu. Cumhurbaşkanı Celâl Bayatın şahid olduğu nikâhı takiben genç evliler Avrupada uzunca sürecek balayı seyahatine çıktılar. Anlaşılan döviz disponibilitelerimiz artık balayı seyahatlarına müsaade edecek hale geldi!

*

Geçen pazar Ankara Hipodromunda hazır bulunanlar bir genç kızı cesaretinden dolayı uzun uzun alkışladılar. Esin Atman centilmen koşusunda erkek rakipleriyle karşılaşmayı göze almıştı. Gönül Esin Atman'ın bu koşuyu kazanmasını isterdi ama, bindiği atın gücü bu ise elvermedi. Buna rağmen Esin Atman, atını bir jokeymiş gibi maharetle sevkü idare etti. Üstelik jokey- kıyafetini kendisine o kadar yakıştırmıştı 'ki, tribünleri dolduran at meraklısı hanımların bir başka bakımdan da gıptasını çekti. Yalnız bir nokta çok kişinin zihnim kurcaladı: Kız jokey acaba nerede soyunup giyinmişti ? Zira Hipodromda jokeylerin giyinmesine mahsus bir tek oda vardı. O da "erkeklere mahsus"tu.

*

Suudi Arabistan Kralı İbni Suudun elliüç yaşındaki amcası Emir Suud'un yirmi üç yaşındaki güzel karısı Nada ile İstanbula gelişi hadise yarattı. Fakat kendilerinden bu derece bahsedilmesinin sebebi ne Hilton'un Karadeniz dairesinde (gündeliği 300 T.L.) yaşamaları ve ne de yeni evlilerin arasındaki muazzam yaş farkıdır. Hadise Emir'in foto muhabirlerine güzel karısının resmini çektirmemek için yaptığı mücadeleden çıktı. "Lâaa" dedi de, başka bir şey demedi. Günlerce kapının önünden ayrılmayan foto muhabirleri boş elle dönerken yegâne teselliyi birbirlerine, "Bu Emir'in Türk erkeklerine yapabileceği en güzel komplimandır" demekte buldular.

Adnan Menderes
Hükmetme meraki

İstanbul bugünlerde asilzadelerin istilâsına uğradı. Önce Malta fahri Baş Konsolosumuz Lord Granchester, ondan sonra da Landon Times gazetesinin sahibinin oğlu Lord Astor geldi. Bu lordların filmlerde gördüğümüz lordlardan zerre kadar farkı yok: Koyu gri elbise, melon şapka, hafif kır saçları ve zerafet Bütün bunlar her ikisinde de bariz bir şekilde göze çarpıyor. Hele genç olan Lord Astor halktan bir Türk kızıyla aniden evlenirse kalkman Türk filmciliğine güzel Ur mevzu kazandıracak. Zira, Lord Astor Divan Otelinde Türk dostlarıyla görülmeğe başladı.

*

Worldwide Press Service'ın Avrupa Müdürü Frank Gevase Akdeniz memleketleri hakkında yazacağı kitabın tetkiklerini yapmak için memleketimize geldi. Türkiyeye ikinci ziyaretini yaptığını söyleyen Frank Gevase, "Hertaraf yıkılıyor, demek inşaat ta yapılacak" kerametini yumurtladı. Kitabında uzun uzun,Türklyeden de bahsedeceğini söyleyen muharrir, "kuzum, burada Pamela diye dört motorlu bir dansöz Varmış, beni bu gece ona götürür müsünüz?" dedi. Anlaşılan Gevase tetkiklerine neşeli bir haleti ruhiyeyle başlamak istiyor.

*

Tanınmış tüccarlarımızdan Behzat Ergüven'in karısı Leyla Ergüven gözlüğünü evde unutmasının cezasını fazlasiyle çekti. Apartmanının asansörüne bindiği zaman Leylâ Ergüven hiç birşeyin farkında değildi. Düğmeye bastıktan sonra omuzuna bir cisim' fırladı, önce bunun ne olduğunu iyi seçemedi. Bir taraftan da gözlüğünü unuttuğu için kendisine söyleniyordu. Dikkatli bakınca bunun bir maymun olduğunu gördü ve yüreği ağzına geldi. Fakat bütün soğukkanlılığını muhafaza ederek asansör duruncaya kadar çıtını çıkarmadı. Kendini oradan dışarıya attıktan sonra olanları anlatmaya lüzum yok. Fakat maymunun nereden geldiğini, söyliyelim: o apartmanda oturan bir kiracının muzip maymunu canı sıkıldığından asansöre saklanmıştı ve Leylâ Ergüvenin omuzuna hüsnü niyetle bir şaka yapmak için atlamıştı.

Esin Atman starta giriyor
Jokeylere taş çıkartan kız!

M U S İ K İ

Konserler

Warfield resitali

Ses ve Tel Birliği yeni mevsimini, Salı akşamı opera salonunda verilen parlak Ur konserle açtı. Günümüzün ünlü ses sanatkarlarından Amerikalı zenci bariton Willam Warfield, çeşitli, karakterde eserlerden müteşekkil usun bir program süresince, dinleyicileri avcunun içinde tuttu. Tabiî zenginliği olan bir sesi, titiz bir çalışma sonunda elde edilmiş icracı vasıflarıyla besleyen şarkıcı, gerçi her noktası aynı tatmin olma duygusu vermeyen, fakat toplu olarak en üstün seviyeye yaklaşan bir şan resitali verdi.

Programdaki ilk iki parçada, Mozart'ın konser aryası "Mentre ti lascio, O figlio!" (K. 513) ve bilhassa Monteverdi'nin "Laudate Dominum"-unda, üslûp kandırıcılığı yoktu. Mr. Warfield,Mo zartta sathî,- Monteverdi'de kudretsizdi. Bu ikinci parçanın melismaları iyi çizilmiş, kesin olarak mafsallanmış hatlara kavuşamadı. Fakat, Lully'nin "Amadis de Gaule" operasından "Bois Epais" aryasıyla başlayarak William Warfield, şöhretinin hiç de mübalâğalı olmadığını, gittikçe artan bir inandırma gücüyle, anlatmağa koyuldu. Konserin en yüksek kısmım teşkil eden lied'lerde sanatkâr, bu çeşit musikinin icracısında aranan samimiyete, duyguya, musiki ve söz ifadelerinin aksettirilmesine hiç bir engel teşkil etmeyecek kadar sağlam bir vokal malzemeye, iyi bir Almancaya, belki hepsinden önemlisi, şumullü bir kültüre malik olduğunu gösterdi. Gerek Karl Loewe'nin parçaları "Susses begraebnis" (Op. 62-No. 4) ve "Hochzeitlied" (Op. 20-No. 1), gerekse Schubert'in "Ene Schöne Müllerin" adlı lied serisinden üç parça (No. 2/5 ve 7), ancak en büyük lied şarkıcılarının verebileceği zevkle dinlendi. Handel'in "Judas Maccabaeus" oratoryosundan resitatif ve arya "The Lord Worketh Wonders", William Warfield'in üslûp ve çağ anlayışının sağlığı için, Monteve'rdi ve Mozart'ın veremediği teminatı sağlıyordu. Üstelik, onaltılık notalar halindeki koloraturanın icrasındaki heyecan verici kesinlik, Mr. Warfield'in aynı zamanda mükemmel bir virtüöz olduğunu da gösteriyordu.

William "Warfield'in nefesi bol ve nefes kontrolü iyi bir bariton olduğu, çeşitli fırsatlarla anlaşıldı. Fakat yer yer, entonasyon kontrolünün aynı mükemmeliyette olmadığı görüldü. Hernekadar "piano" söylediğinde sesi renk bakımından yumuşak ve tatlı idiyse de, "forte" lerinde tonlarını her zaman kudretle tınlatamıyordu. Bundan başka, önemsiz bile sayılsalar, ten sallanmaları Ravel'in "Kaddiseh"inde bilhassa- dikkati çekti. Aynı bestekârla "Don Quichotte â Dulcinee" si, hernekadar üstün bir Fran-

William Warfield
Kara bedende ak ses

sız şarkıcısının verebileceği inceliğe ve şiire ulaşamadıysa da, anlayışla teganni edildi. Almancası gibi, sanatkârın Fransızcası da iyiydi ve telâffuzunda daima vuzuh gardı.

Programın ikinci kısmı, Aaron Copland tarafından düzenlenmiş Amerikan şarkılarından ve Hall Johnson ve Harry Burleigh'in düzenlediği zenci spiritual'lerinden müteşekkildi. Baritona her zamanki piyanisti Otto Herz refakat etti.

Program, Opera salonunu ne yazık ki tamamen dolduranıiyan dinleyicilerin pek az şarkıcıya nasip olan tezahüratıyla sona erdiğinde, Devlet Operası baritonlarından Selim Ünokur, Amerikalı meslekdaşına bir buket takdim etti. Sonra William Warfield, ek olarak, Gershwin'in "Porgy ile Bess" inden iki parça söyledi ve dinleyicilerin bir isteğini yerine getirerek, repertuarındaki en şöhretli parçalardan biri olan, Kern'in "Show Boat" operetinden "Ol'Man River" le konserini bitirdi.

Arkansas eyaletinin West Helena kasabasında doğan,"William Warfield, üç yaşındayken ebeveyniyle beraber New Yorkun Rochester semtine yerleşmiş, ilk olarak kilisede şarkı söylemeğe başlamış, lisedeyken bir ses müsabakasını ve bunun mükâfatı olan bir bursu kazanmış, musiki tahsilini Eastman Rochester Konservatuarında yapmıştır. İlk konserini 1950 yılında New York'ta Town Hall'da vermiş, daha sonra gerek Avrupa ve gerek Amerika'da resital halinde veya orkestra refakatiyle defalarca sahneye çıkmış, "Porgy and Bess" operasında oynamış, filmlerde rol almış, birçok plâk yapmış, kısa zaman dünya çapında büyük bir şöhrete rişmiştir. Son turnesinde Türkiye başka Yakın Doğu ve Afrika'nın çok şehrinde konserler vermiştir. ne programında, istanbul'dan son. birçok Avrupa memleketi vardır.

Kültür

Plâk savaşı

İngiltere'den gelme kokulu sab Fransa'dan gelme esans ve dud boyası vitrinlerde müşteri beklerk Bach'ların, Wagner'lerin, Debussy' rin müziğine, sen lükssün memlek giremezsin, demek biraz tuhaf olu

Siyavuşgil'in bir makalesinden lınmış bu cümleyle, İstanbul'un beş günlük fikir ve sanat gazet "Yeditepe", Türkiye'ye plâk ithali müsaade edilmesini sağlamak için kampanya açıyordu. Gazetenin iki sayısında, plâk ihtiyacı mevzuu da memleketin musiki sahasında t nınmış isimlerinden bazıları arasın açılan anketin cevapları, neşred mişti. İstanbul Konservatuarı İl Kurul Başkam ve Şehir Korosu Ş. Muhiddin Sadak yurda plâk ith hususunda bir yasağın mevcut eki sına ihtimel bile vermek istemiy bunun bir yanlışlık olduğuna ve kında muhakkak düzeleceğine gü niyordu. İstanbul Şehir Orkestr Şefi ve Bestekâr Cemal Reşit R bir memleketin kültür seviyesi] musiki anlayışıyla ölçüldüğünü il sürüyor ve bilhassa genç neslin gör ve bilgisiyle beraber, duygusunu inkişaf ettirebilmemiz için gramof plâğına olan şiddetli ihtiyacımızı lirtiyor, ayrıca bir diskoteğin -tır bir kütüphane gibi- millî bir ser olduğuna işaret ediyordu. İstanl

Radyosu Program Müdürü Faruk ner nikbindi: Plâğın en azından kit ve mecmua kadar ehemmiyetli o ğunu, bugün ise bizlerin, ünlü b tecileri istediğimiz anda dinlem bahtiyarlığından mahrum bulundu muzu ifade ediyor ve "Hükümetin zin bu çok önemli meseleye en ki zamanda çare bulacağına inanıyoru Başımızdaki idarecilerin ruhlarım uzun müddet ışıksız bırakmıyacak rına şüphe yoktur" diyordu. Müne kit İlhan Mimaroğlu, hele memlel timizde, musiki dinlemenin en eli rişli aracı olarak plâktan başka b şey tanımıyordu. İstanbul Filârm Derneği Başkanı Frumet Tektaş, gr mofon plâklarının hayatımızda ki tür ve öğretim bakımından oynadı pek mühim role temas ediyor, Der ğin "Plâk Dinleme Seansları" teri ettiğini, fakat plâksızlık yüzünd bu seansların devamına imkân olm dığını söylüyordu.

Zarardan dönmek kârdır

Yeditepe sanat muhitlerine hit eden bir gazeteydi; okuyucula bu meselenin ele alındığını görmek önce sevinecekler, sonra da dertler çeklerdi. Yıllardır Hükümetin, me lekete plâk ithali işinin kültür k

anmamız bakımından taşıdığı değeri ciddiye almamış olduğunu, bun de bu sahada elle tutulur bir irleme emaresi görmediklerini düşürek dertleneceklerdi. Başka ne yabilirlerdi? Asıl mesele plâk ihtiacını, "suyun başındakilere" anlatamekti.

Nitekim bugünlerde, başlıca şehirrimizdeki plâk satan dükkânların trinlerindeki ve raflarındaki yokluğun, geçmişte bir benzeri yoktu, eş yıl kadar önce -ilk uzun çalan lâklar -Türkiye'ye gelmeye başladığı man- fiatları 16 ilâ 25 lira arasınaydı. Fakat, pek kısa zamanda, bu işit plâklara olan, rağbetin, artmayla bozulan -ve zaten bozulmak iin işaret bekleyen- ticaret ahlâkı bir raftan, dövizin gittikçe kıtlaşması - in sebebiyet verdiği ithalât tahditri diğer taraftan plâk fiatlarını astmomik rakkamlarâ yükseltti. İki v kadar önce bazı dükkânlarda, Türiye'deki Amerikalılardan satın alıan, kullanılmış, hatta çalınmaz hale elmiş plâkların -yeni fiatlarının aşayukarı 8-10 misline- 70-80 liraya atıldığı görülüyordu. Millî Korunma lanunu çıkar çıkmaz, bütün dükkânırdaki uzun çalan plâklar, sırra kaem bastı. Bugün artık plâkçılarda, eki Müren'in bir Demirperde gerisi emleketinde basılmış 76 devir plâkırından ve birkaç yerli -78 devir v turka- plâktan başka bir şey bulak imkânsızdır. Plâk çalma cihazın ve teferruatı da yok gibidir. Gee, aynı Demirperde gerisi memlekeinde yapılmış, düşük kalite bir piaptan başkasına dükkânlarımızda astlanamaz olmuştur.

Musiki kültürümüz bakımından iç - ir acısı bir hal arzeden bu durumu üzeltmek için yetkililerin, bilhassa taliye Bakanlığı yetkililerinin, bu lesele üzerine eğilmelerini sağlamak, eniş ölçüde basına düşen vazifedir; lerçi, adı geçen sanat dergisinin açığı kampanyanın, günlük basında kisleri olmuştur. Fakat, bu dâvayı enimseyişin çok daha yaygın olmaı beklenirdi. Bazı tahditler altında file olsa, yabancı kitap ve dergilerin bu ara basit cinayet romanlarının ve açma aşk hikâyelerinin- ithaline lüsaade eden Maliye Bakanlığı, esliden beri plâk ithali bahsindeki, baıl itikat derecesine varan ve plâk üşmanlığı halinde tecelli eden, davanışım devam ettirmektedir. Öte andan Milli Kütüphanede aynı cepleye katılmakta, her memleket fertrinin kültür ve sanat eşyası -kitap, lergi, nota, plâk, mikrofilm, manyeik şerit, vs.- temin edebilmesi için hdas edilen UNESCO kuponlarını, laksada ve gayeye aykırı hareket derek, plâk getirtmek isteyenlere ermemektedir. Halâ izah bekleyen u tuhaf davranıştan bir an önce vazgeçilmesi ve -döviz durumu tüccarlaa plâk ithal etme müsaadesinin veilmesine şimdilik imkân bırakmıyorıa- hiç olmazsa münferit musikiseerlere plâk getirtme imkânının sağanması lâzımdır. Musiki dinlemenin le, kitap okumak kadar, medeni bir htiyaç olduğu unutulmamalıdır.

T İ Y A T R O

Oda Tiyatrosu

"Bir yastıkta"

5 Ekimde kapısını ve perdesini açarak hizmete giren Oda Tiyatrosu, Ankaralılar için sevimli bir yenilik oldu. Daha ziyade büyük bir sahne ve yeteri kadar para bulamıyan tiyatra heveskârîârımn mecburen başvurdukları bu "cep tiyatrosu" çaresine, kocaman sahneleri ve kabarık bir bütçesi olan Devlet Tiyatrosunun bu teşebbüsündeki maksadı anlamak cidden güçtü. Fakat her "snobizm" gibi Oda Tiyatrosu'nun da rağbet bulacağı, sevileceği muhakkaktı. Nitekim sevildi de. Oda Tiyatrosu'nda yer bulmak için günlerce sıra beklemek icap ediyordu.

Oda Tiyatrosu
Üstadın son eseri

Oda Tiyatrosu, tamamiyle Genel Müdür Muhsin Ertuğrul'un eseriydi. Her şeyi o düşünmüş, o tahakkuk ettirmişti. Tiyatronun perdesini açacağı 5 Ekim akşamına kadar, bütün çalışmalara, uğraşıp didinmelere rağmen hazırlıklar tamamlanamamıştı. O gece Muhsin Ertuğrul 39 derece ateşi olmasına rağmen, sırtında kalın bir yün hırka, elinde fırça uğraşıyordu. Bu azim ve bu enerji Genel Müdüre hayranlık besleyenlerin, bu hislerini bir kat daha kuvvetlendirdi.

Oda Tiyatrosunun girişinde, çeşitli mecmualardan Katilmiş resimlerin yapıştırıldığı sözde bir "aktüalite parayanı" vardı ki daha ziyade leyli mektep lerin meşhur dolap kapaklarına benziyordu. Fuayye - bir vapur olamaz, şünkü çok küçük -, bir kotra kamarasını andırıyordu. Lombuzlardan allı pullu, acayip balıklar görünüyordu. Kösede bir de bar vardı. İçki şişelerinin bazısı boş, bazısı doluydu. Kilimler, bakırlar ve dört beş renkli perde dekoru tamamlıyordu.

Temsil

Oda Tiyatrosu perdesini Hollandalı yazar Jan de Hartog'un "bir Yastıkta - The Pour Poster" isimli Uç perdelik komedisi ile açtı. Jan de Hartog bir kadın ve erkeğin hayatını evlendikleri geceden, çocuklarının evlenmesinden sonra artık kendilerine lüzumundan fazla büyük gelen evi ve döşeklerini genç bir Çifte terkedişleri ne kadar adım adım takib ediyor.

Birinci perdede önce birbirlerinin nefesinden bile heyecan duyan, aynı yatağa girmeden önce çarpıntılar geçiren, ilk beraber yatışı yadırgayan, yekdiğerinin alışkanlıklarına uymak için güçlük çeken, fakat herşeyin üstünde deli gibi sevişen karı-kocayı, sonra doğumu yaklaşan genç kadın ve doğum sancılarını kendi çeken, karısını rahat ettirmek için ne yapacağını şaşıran genç erkeği görüyoruz. İkinci perde evliliğin bir alışkanlık haline gelmesi ile erkeğin hayal kırıklığına - uğraması, karısının artık kendine aşık olmadığına hükmetmesi, ev dışında bir genç kız alâkasına ihtiyaç duymasıdır. Kadın bu itiraf karşısında kocasının varlığını lüzumundan fazla tabii karşıladığının farkına varır. Aşk onun için çıplak bir elektrik teline temas değil de, rahat bir şömine karşısında keyif çat mak haline gelmiştir. Hatası m zamanında farkeder. İkinci perdenin son sahnesinde kızına düşkün baba ile oğlunu sıkı sıkıya koruyan annenin geciken "Küçük Bey"i bekleyişleri görülür. Üçüncü perdede çocuklarım evlendirmiş annebaba düğün dönüşü karışık hisler içindedirler. Kadın yaşlanmağa yüz tuttuğunun farkındadır ve büyükanne olmadan, kadınlığa veda etmeden bir macera yaşama hevesine kapılmıştır. Kocasının talebesi şiir meraklısı bir gence tutkundur. Son sahne artık kendilerine büyük gelen evi genç bir evli çifte terketmeye hazırlanan ihtiyar karı kocayı gösterir.

Jan de Hartog, kadını ve erkeği aynı titizlikle işlemiş, onları her karıkocanın kendilerinden bir parça görebilecekleri şekilde aksettirmiştir. Yazarın gayet realist bir görüşle ele aldığı mevzu, iki kişi arasında geçmesine rağmen seyirciyi sıkmamaktadır. Fazla teferruata kaçılmamış, ele alınan her devrenin en kritik nok tasını yakalamıştı.

Eser, Cüneyt Gökçer tarafından sahneye konulmuştu. Karı-kocanın ikinci perdedeki kavga sahnesi, tempo aksamadan, yeter derecede hareketli ve tabi oldu. Rejide mübalâğaya kaçmayan, isabetli komik unsurlar vardı.

Dekor ve kostüm sanatkâr Eren çiftinin elinden çıkmıştı. Tara ve renkleri modern komedi anlayışına uygundu. Yalnız kostüm ve dekor arasında, daha fazla bir kaynaşma mümkün olabilirdi. Nevit Kodallı'nın sahne müziği gayet iyi idi.

Eserin tercümesi Armağan Sancar tarafından yapılmıştı. Aktör ve Aktrise zorluk çektirmeyen, seyircinin kulağının yadırgamadığı, Türkçenin kötü kullanılışı ile irkildiğimiz düzgün bir tercüme idi. Mütercimin kalemi elinden bırakılmaması, sahnemize daha birçok eserler kazandırması beklenir.

Sanatkârlar

Mediha Gökçer Kadın'ı gayet iyi oynadı. Her. yaştaki haleti ruhiyeyi aynı ustalıkla aksettirmesini bildi. Rahat ve sevimliydi. Daima çocukça yaradılışına sadık kalarak, ayrı ayrı devre ve yaşlarda kocasını seven kadındı. Gittikçe olgunlaşışını adım adım takibettik. Mimik, ses, ve aksiyonla oynadı. Cidden mühim bir muvaffakiyet kazandı.

Cüneyt Gökçer Erkek'te usta bir komedyen olarak karşımıza çıktı. Sahnede heyecandan kabına sığamıyan genç adamın gecelik ve takkeden vazgeçerek, ehlileşişini, kılıbık olmadan sadakatini, saman saman tutan babalık, nöbetlerini, yaşlandıkça uysallaşmasını seyrettik.

Sanatkâr çift muvaffakiyetlerinin karşılığım kahkahalarda ve perdeyi tekrar tekrar açtırtan alkışlarda buldular.

Sanat Kulübünün "Ayyar Hamza "sı
Festivaldeki kozumuz

Festivaller

İstanbulda hazırlık

İstanbulda ilk defa Enternasyonal bir Tiyatro Festivali tertip etmek gibi güç bir işe girişen Türkiye Milli Talebe Federasyonunun Tiyatro kolu başkam, münekkitlerle konuşmak üzere salona geldiği zaman şaşkınlığından söyleyecek söz bulamadı. Şaşırmakta haklıydı, çünkü basının bu teşebbüsü destekliyeceğini umuyordu. Bunun için daha bir hafta evvelinden İstanbulda intişar eden bütün gazetelerin tiyatro münekkitlerini mektupla davet etmişti. Üstelik belki mektuplar ellerine geçmez düşüncesiyle bir çoğunu da telefonla aramıştı. Ama iste karşısında topu topu üç tiyatro münekkidi vardı. Toplantıya başlamak için biraz daha beklediler. Ama gelen giden olmadı. Talebe Federasyonunun öteki "tiyatrolara örnek olacak bu teşebbüsü böyle mi karşılanmalıydı?..

Zaten daha önce Şehir Tiyatrosu ile Belediye ile temas etmişler ve ümit ettikleri alâkayı görememişlerdi. Dram Tiyatrosu'nun bir haftalığına kendilerine tahsisi istenmiş, red cevabı alınmıştı. Bunun üzerine Şan Sinemasının sahibi Turgut Demirağ'la görüşmeler yapılmış ve Demirağ, sinemasını çok mutedil bir fiatla - 9.000 lira - bir haftalığına Federasydna bırakmıştı. Enternasyonal Tiyatro Festivali 12 Kasımada başlayacak, 20 Kasımda sona erecekti. Festivale iştirak edecek olan Üniversiteliler günde İki defa temsil verecekler, ayrıca hergün saat 13 de, birgün önce oynanan piyeslerin münakaşalı tenkitleri yapılacaktı. Davet edilecek olan yabancı münekkitlerle birlikte, yerli münekkitlerin de konferanslar vereceği gündemde yazılı idi ama bizim münekkitler daha başlangıçta bu toplantıya gelmemekle bu çocukları yalnız bırakacaklarını şimdiden belli etmişlerdi. Çağırılan yabancı münekkitlere gelince Avrupanın en değerli isimlerine raslanıyordu: Viyana'dan Helene Thimig, Profesör Kindermann, Dr. Hans Niederführ; Münih'ten Profesör Dr. Hans Braun, Dr. Greuel; Frankfurt'tan Schulz Vellinghaujen..

Federasyon, Festival için 66.3 liralık' bir bütçe hazırlamıştı. Bunun 5.000 lirasını Millî Eğitim Bakanlığı -karşılamıştı. İstanbul Belediyesi ve Vilâyet sesini çıkarmamıştı. Gençlerin bütün ümitleri görüşmelerde bulundukları bir banka daydı. Sözü geçen banka, Festivali finanse edecek olursa hem dünya çapında bir işe önayak olacak hem de Festival münasebetiyle adından bahsettirerek reklâm temin edecekti. Gençlerin üzüldükleri başka bir şeyde, Unesco'nun Türkiyede kurmuş olduğu bir teşekkül olan "Türkiye Unesco Millî Tiyatro Komitesi"ne bu Festivale ilgi göstermemiş olmasıydı. Halbuki bu teşekkülün başlıca gayesi Türkiyede, Enternasyonal mahiyette Festivaller tertip etmekti.

Türkiye Millî Talebe Federasyonun Tiyatro kolu başkanı, har Üniversite Tiyatrolarının Festivali hangi piyeslerle iştirak edeceğini açıkladı: Frankfurt Üniversite Tiyatrosu bir İngiliz yazarı olan Chro topher Fry'ın "Esirlerin Rüyası" Bonn Üniversitesi Tiyatrosu Je Anouilh'un "Medea" sını, Zagrep Üniversitesi Tiyatrosu Marin adında bir Yugoslav yazarının vela od Stanca" ve "Tripçe de Utolg adında iki eserini, Parma Üniversitesi Tiyatrosu Terentiua'ua "Eunu hes", Sorbonne Üniversitesi Tiyatrosu Euripides'in "Les Perses D'E ille", Belgrat Üniversitesi Tiyatrosu "Brânka Krysmanoviç", nedik Üniversitesi Tiyatrosu G doni"nin. "La Finta Ammalata" ya "Le Massere" komedilerini, İs tanbul Teknik Üniversite Sanat K

Küçük Sahne'de "Arsenik"
Allah Münir'i, korusun

"Ayyar Hamza", Akademi "Ti-
rosu - evvelce ilân ettiği "Bizim
nir" yerine - Anouilh'un "Antigo
sini, Gençlik Tiyatrosu Georges
veux'nün "Rüyaların Anahtarı
yet", Robert Kolej Tiyatrosu
amlet" ve Federasyon Tiyatrosu
Orhan Asena'nın "Korku" sunu
nayacaklardı.

Program güzel ve zengindi. Ama
n ve Sanatseverlerin Festivale a-
asız kalacağından endişe ediliyor-

Küçük Sahne
senik

üçük Sahne'nin bu sezon ne işler yapacağını doğrusu herkes me-ediyordu. Çünkü birçok kıymetli atkârın, son olarak rejisör A-Hün'ün ayrılmasıyla bu sevilen atro, değerinden çok şey kaybet-şti. Hele ilk piyes olarak, İstanbu-tanıdığı bir eserin, "Arsenik"in ilmiş olması tiyatro meraklıları rinde bir duş tesiri yapmıştı. Kü-Sahneden neler ummuş, ne bul-ışlardı?..

sene evvel Komedi Tiyatrosun-başarıyla temsil edilen "Ahududu" görmeyenler, belki "Arsenik"i be-ebilirlerdi. Fakat araya bir muka-e girinci Küçük Sahne'nin oyunu zayıf kalıyordu.

ünir Özkul'un Küçük Sahne'nin arılı senelerinde oynadığı "Arpa barı", "Karakolda" ve "Ziyafet" nedilerindeki güzel oyunları hâlâ azalarda.. Ama Münir o zamanlar lece rolünü, oyununu düşünüyor-du. Şimdi Tiyatronun idaresi eline geçince oyunundan çok şeyler kaybet-ti, "Arsenik"in en mühim rolü olan Mortimer Brewster'de durmadan ke-keledi, rolünü unuttuğu sahneleri şahsi sempati sile kurtarmağa çalıştı ve her zaman yaptığı gibi kendini tu-tamayıp bol bol güldü. Nevin Seval ile Şükran Akın ihtiyar teyzeler'de piyesin en sempatik şahıslarıydılar. Uğur Başaran Elaine Harper'de be-ğenildi.

Küçük Sahne "Arsenik" için iki aktörü kadrosuna almış. Mümtaz E-ner Jonathan Brewster rolünde kor-kunç ve başarılı bir kompozisyon yap mış, Kâmran Yüce ile beraber piyesin eh enteresan sahnelerini muvaffaki-yetle canlandırıyorlar. Hayri Esen, Komser Rooney'de başarılıydı. Sadri Alışık, "Çayhane"deki rolünü tekrar-lıyor gibiydi. Suat Taner ve Coşkun Delikan polis rollerinde ellerinden ge-leni yaptılar. Mücap Ofluoğlu, sahne-ye koyuşta gösterdiği zafiyeti Ataç Brewster rolüyle telâfi etti. Fakat seyirciler "Küçük Sahne"den şerefli mazisine lâyık oyunlar bekliyorlardı ve "Arsenik"ten memnun olmadılar. Bu memnuniyetsizliklerini de piyesi fazla alkışlamamakla açıkladılar.

Melih Vassaf
Genç müellif

Aksaray Bölümü
"Sam Rüzgârları"

İstanbul Şehir Tiyatrosunun Aksa-ray'daki sahnesi bu sene mevsime bir telif piyesle girdi. Raşit Rıza'nın sahneye koyduğu "Sam Rüzgârları" genç bir müellif -Melih Vassaf- in ilk eseriydi ve sahneye çıkabilmek için tam altı yıl edebi heyetin dosyaların-da uyuması lâzım gelmişti. "Sam Rüzgârları" tiyatro meraklısı bir gencin ilk denemesiydi ve bu tarz e-serlerde bulunması mutad olan ku-surların hepsini ihtiva ediyordu. A-ma ne var ki, tiyatro sahasında eser verilmesini samimiyetle istiyorsak heveskârlara şans vermeyi ve bunun neticelerine katlanmayı da göze al-malıydık.

"Sam Rüzgârları" realist bir piyes-ti. Ahlaken iflâs etmiş bir aile, pa-rasını sefih âlemlerde tüketen bir tüc-car, basketbolden başka bir şey dü-şünmeyen havai bir delikanlı, mon-den kızlar seyirciye yabancı gelmi-yordu. Eserin kâh komediye, kâh me-lodrama kaçan havası da bir nevi ti-yatro seyircimiz için aranıp ta bulun-mayan bir şeydi. "Sam Rüzgârları"-nın bu bakımdan alâka ve seyirci toplayacağı muhakkaktı. Muhakkak olan diğer bir şey de bu piyeste rol alan sanatkârların rollerini benimsi-yerek muvaffakiyetli kompozisyoraa-ra ulaşmış olmalarıydı. Nezihe Be-cerikli, "hasbelkader" kötü yola sap-mış anneyi. Yaşar Özsoy aciz ve mu-tevekkil büyükbabayı, Abdurrahman Palay neden olduğu anlaşılmadan hi-dayete erişerek annesini doğru yola sevkeden havai genci iyi oynadılar. Halûk Sancı hovarda tüccar rolün-de, Gül Gülgün güzel Rüya'da dik-kati çektiler. Hele Şaduman Ayşın ile Muallâ Kaynak, kolejli züppe kız rollerinde hem sahneyi güzellikleriy-le süslediler, hem de seyircileri gül-mekten kırıp geçtiler.

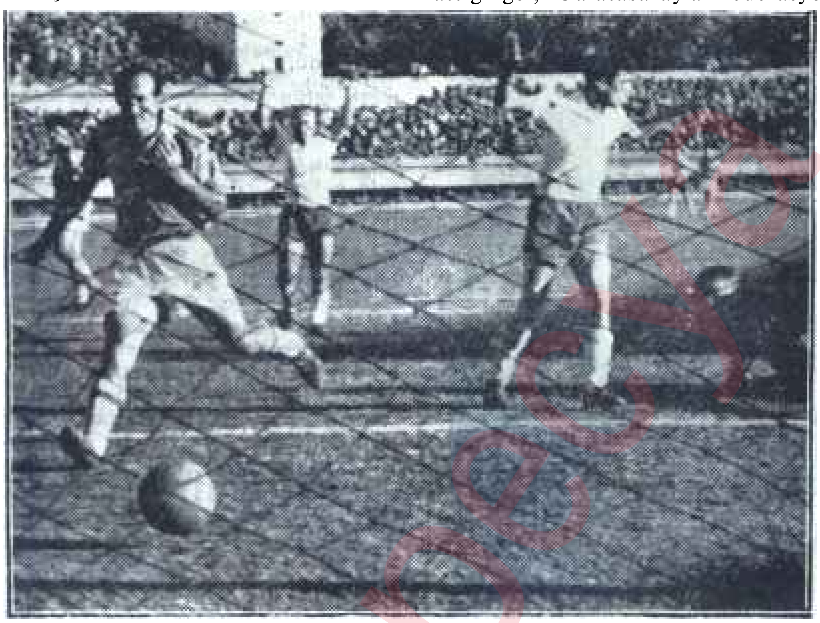
"Sam Rüzgârları"nın genç müellifi bu ilk denemesiyle muvaffakiyete e-rişememekle beraber, istikbal için ü-mitsizliğe uğramamıza da vesile ver-medi.

S P O R

Futbol

İş yumruğa kalınca

Geçen hafta, Pazar günü Şeref stadında oynanan Sarıyer - Beylerbeyi maçında hakem Semih Zoroğlu Sariyerli bir futbolcu tarafından sahanın ortasında dövüldü. Haber spor çevrelerinde bir bomba tesiri yarattı. Hakeme karşı -ne kadar ehliyetsiz olursa olsun- bir sporcunun el kaldırması hoş görülecek neviden bir hareket değildi. Son senelerde sahalarda neler olmamıştı. Ama hakem dövülmemişti. Esasen Semih Zoroğlu spor muhitinde efendiliği ve hakşinaslığı ile tanınan bir şahıstı. Kararları ölçülü idi. Onun büyük iddiaları yoktu. İdare ettiği maçlarda halkın ağır protestolarına hedef olmamıştır. Basın kendisini daima sempatik bulmuş ve teşvik eder mahiyette yazılar yazmıştı.' Böyle bir adama yumruk atmak!. Üzüntü uyandıran cihet buydu. Elbette adlî makamlar ifa müdahele edecek ve bir sporcu olmaktan ziyade alelade bir mütecaviz olan bu ateşli futbolcuya hak ettiği cezayı verecekti. Ama bir de bunun yanında teşkilâtın hâdiseyi nasıl karşılayacağı meselesi vardı ki asıl merak edilen oydu. Ağır hareket etmek ve mevzua lâyık olduğu ehemmiyeti vermemek, ilerde daha nahoş ve üzücü hadiselere yol açabilirdi.

Galatasaray - Vefa maçından görünüş
Gol değil, ofsayt!.

Federasyon Kupası

Gecen hafta yapılan Galatasaray - Vefa maçını seyredenler, "Futbol XIX. asrın sporudur. Zamanımızın insanına heyecan vermekten uzaktır. Çünkü artık sporda da, tıpkı edebiyatta olduğu gibi, ani heyecan ve sürprizlerden hoşlanılmaya başlandı" sözüne hak verdiler. Zira 90 dakikalık mücadele, tam bir kör döğüşü halinde cereyan ederek seyircilere ne zevk verdi, ne de lezzet.. Maç boyunca bir güzel hareket, bir kuvvetli şut boş yere beklenildi. Eğer Vefa'lılar ellerine geçen müteaddit fırsatı heba etmeselerdi, şüphesiz sahadan mağlûp çıkmıyacaklardı. Galatasaray'ın iki yan hafinin iyi günlerinden birinde olmamaları -keza müdafaa datakımın ahergini bozmuş, insicamı kaybettirmişti. Bu durum karşısında hücum hattı ile müdafaa arasında en ufak bir rabıta kalmamıştı. Vefa yarı sahasındaki beş muhacim, bütün oyunca kendilerini muhasara altında hissettiler.

Oyunun bitmesine doğru K. Ali'nin attığı gol, Galatasaray'a Federasyon Kupasında bir tur atlatıyor ve Vefa'yı turnuva dışında bırakıyordu. Doğrusu Yeşil-Beyazlı takım bu akibeti hak etmemişti.

Mevsimin en güzel maçı

Geçen pazar Mithatpaşa stadından çıkan binlerce seyirci şu kanaata varmıştı: "Fenerbahçe Kasımpaşadan üç senelik hıncını bir taksitte aldı". Sayı levhasının 6'yı gösterdiği bu maçta, Sarı-Lâcivertli takım son senelerin en güzel oyununu çıkarmıştı. Taraftarlar memnun, futbolcular memnun, hatta Şeref trübününde maçı heyecanla takip eden lâcivert rölöve şapkalı İkinci Başkan Osman Kavrakoğlu da memnundu. Kavrakoğlu bu memnuniyetini her gol atılışında etrafındakilere tebessümler dağıtmakla ifade ediyordu. Eğer arada bir "kongre ne zaman yapılacak" sözü ortaya atılmasaydı, diğer idareciler de hayatlarından memnun olacaklardı. Lâkin bu düşünce, kazanılan başarıları sindire sindire, övmek ve benimsemek imkânını bırakmıyordu. Antrenör Szekelly'nin meşhur duvar sistemi -İkinci Dinamo maçında bu duvar istimlâke tabi tutulmasına rağmen bu maçta genç ve enerjik Fenerbahçeli gençler tarafından' muvaffakiyetle tatbik edildi. Bu sefer iki orta haf geriye değil, ileriye çalışıyorlardı. Gerek Naci, gerek Necdet bu vazifede muvaffak oluyorlardı. Topu yere indirdikleri vakit Kasımpaşa takımım sahadan siliyorlar ve hemen ceza çizgisi içersine dalı veriyorlardı. Gol adedinin mutat hilâfına 6'ya yükselmesi bu sayede mümkün oldu.

Beşiktaş döndü

Emniyet mağlûbiyetinin akabinde şöyle bir başlarını dinlemek için komşu İsraile kadar uzanan Beşiktaşlılar, maalesef bazı hadiseler yüzünden orada da umduklarım bulamadılar. İlk iki maçın beraberlikle bit mesi, Siyah-Beyazlı idarecilerin can larını sıkmıştı. Hakemin bitaraf hareket etmemesi bu beraberliğe sebep olarak gösteriliyordu. Fakat sonradan bu hadiseleri unutturacak daha mühim bir hadise cereyan etti. Geride bıraktığımız haftanın Cumartesi günü Kudüste oynanması icap eden maçın elçimiz tarafından iptal edilmesi Beşiktaşlıları müşkül durumda bıraktı. Organizatör oynanmayan maçın zararını Beşiktaşa yüklemeye kalkmıştı. Beşiktaşlı idareciler ise bunu kabul etmediler İsrailden ayrılış işte böyle oldu...

Güreş

Mindere çıkmadan önce

Viran bir binadan kurtulup konforlu bir otele yerleşen Güreş Millî Takımımızın kampı nihayet geçen hafta -Mehmet Kartal hariç- kadrosunu tamamlamış bulunuyordu. Mel* burn olimpiyatlarına bir hafta kalıncaya kadar bu 24 kişilik kadro muhafaza edilecek ve bir hafta kala seçmeler yapılarak nihai takım, tesbit edilecekti. Yalnız bu nihaî takımın tesbiti işi, münakaşaya yol açıyordu. Antrenör Celâl Atik'e göre Melburna minderde galip gelen gitmeliydi. Yaşar Doğuya göre ise, gidecek güreşçilerde bir de temsil . kabiliyeti aranmalıydı. Bu iki zıt fikrin hangisinin tercih edileceği henüz belli değildi. Bu mevzuda selâhiyetle konuşması icap eden Vehbi Emre ise uzun müddetten beri susmayı daha iyi buluyordu. Celâl Atik'in evvelâ Hüseyin Erkmen'i yardımcı antrenörlüğe kabul etmiyeceği şeklinde ortaya atılan dedikodular sonradan bizzat Celâl Atik tarafından "Ben Hüseyin Erkmen'i severim müşterek mazimiz var, iyi arkadaşımdır. Onunla beraber çalışmayacağım da kiminle çalışacağını" sözleriyle tekzip edilmiş bulunuyordu.

ATÇILIK

Yarışlar

Bir şampiyon

Geçen pazar Ankara Hipodromunu dolduran binlerce yarış meraklısı, çok Sevdikleri bir atın, bir şampiyonun yeni bir zaferini alkışlamakla bahtiyar oldular. Kudretli arap atı Sezgin, 30 bin lira ikramiyeli Tarım Bakanlığı Kupası koşusunu rakiplerinin önünde bitirmeye muvaffak olmuştu. Bu kıymetli safkanın sahibi Bedri Karabucak, şeref tribününde hakettiği gümüş kupayı alıp "şerefe" kaldırılan kadehinden şampanyasını yudumlarken, halk da bu sevgili atın etrafını çevirmiş onu sevgi ve hayranlıkla seyrediyor, coşkunlukla alkışlıyordu.

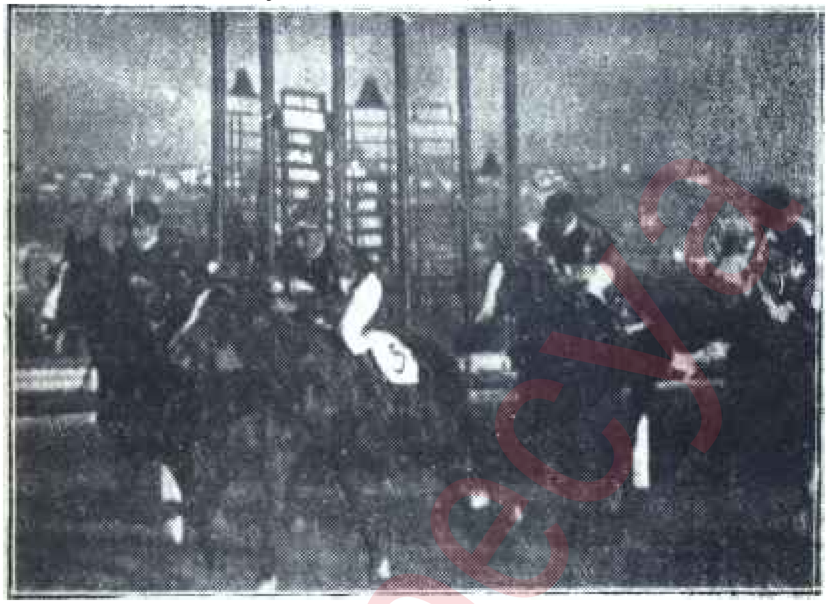
Çifteler harasında yetiştirilen Sezgin, hakiki bir şampiyondu. Geçen sene üç yaşındayken kudretini bütün rakiplerine kabul ettirmiş, girdiği koşuların hemen hemen hepsini kazanmıştı. Bu sene de arap atlarının "baş atı" ünvanını liyakâtla korumayı bilmişti. Hele bu sonbahar'da bir yanlış start neticesinde rakiplerinden 50 metre kadar geç çıkması, bütün seyircilerin yüreklerim ağzına getirmişti. Fakat Sezgin, bu Vesileyle hakiki bir şampiyonun ne demek olduğunu göstermek fırsatını bulmuştu. Yavaş yavaş arayı kapamış ve son anlarda tecrübeli jokeyi Reşat Mergin'in de güzel, idaresi sayesinde rakibi Barbaros'u geçmeye muvaffak olmuştu. Bu sahalarımızda şimdiye kadar görülmemiş ve bundan sonra da görülmesine imkân olmayan bir muvaffakiyetti. Bir atın, yarış meraklıları tarafından bu kadar çok sevilmesinin sırrı da, herhalde nefsinde bu meziyetleri toplamış olmasından ileri, geliyordu.

Sezgin arap atlarının en büyük koşusu olan Tarım Bakanlığa koşusunu kazanmakla sadece sahibini değil, bütün yarış meraklılarım memnun etmiş oluyordu.

Gümüş Kupa

Ankara at yarışlarının cazibesini, programında bulunan yüksek ikramiyen klâsik koşular teşkil ediyordu. Safkan İngilizlerin en büyük ikramiyeli koşusu olan 40 bin liralık Cumhurbaşkanlığı Kupası koşusu da bu meyandaydı ve bu pazar koşulacaktı. Doğrusu, bu yılki Cumhurbaşkanlığı Kupası koşusunun, ikramiyesinden başka cazip tarafı kalmamıştı.

Yetiştiriciliği esasen birkaç kişinin inhisarında bulunan ve sayıları pek mahdut olan İngiliz atları ya pistlerin, yahut ta antrenörlerin kurbanı olarak kısa zamanda yarış sahalarından ayrılmaya mecbur kalıyorlardı. Ayrılmayanların da hali öyle iç açıcı neviden değildi. Yarışın 1 numaralı favorisi olan Simsaroğlu ahırı bu büyük mücadeleye üç atla katılıyordu. Bunlardan Bikini, iki ve üç yaşındayken yaptığı yarışlarla kuvvetini herkese kabul ettirmiş ve Gazi Koşusunu kazanmıştı. Fakat bir ayak arızası, onu pistten ayırmış ve nihayet iki hafta evvel koşulan Ziraat Bankası koşusunda Santulucia'yı mağlûp ederek dikkat nazarlarını üzerine çekmişti. Fakat Bikini parlak performansına rağmen, ne taraftan bakılsa arızalı bir attı. Geçen seneki Cumhurbaşkanlığı Kupasının galibi Asalet'e gelince o da bir arızadan dolayı uzun müddet yarış hayatından uzak kalmıştı. Ayni ekürinin üçüncü atı Yavru'ya gelince hayatında ikinci sınıftan yukarı bir galibiyet göstermeye muvaffak olamamıştı. Meşhur W. Glraud ekürisi ise o kadar fakir kalmıştı ki bu büyük yarışa handikaplarda bile güçlükte kazanabilen bir Manon Lescaut ile âdet yerini bulsun diye katılmak - zorunda kalmıştı. Memleketin bu 1 numaralı yetiştiricisinin ahırının bu günkü hali, yarışçılığımızın içinde bulunduğu meseleleri hiç bir izaha ihtiyaç bırakmıyan bir vuzuhla anlatmaya kâfiydi. Karamehmet ahırı bu yarışa iki atla iştirak edecekti:. Kösemsultan ve Toprak.. Bu iki at da zaman zaman parlamalarına rağmen performansları bakımından büyük bir kıymete sahip bulunmuyorlardı. Ayni renkleri taşıyan kudretli Ocak, maalesef iyi vaziyette bulunmuyordu. Memduh Alan'ın muamma atı Relance'a gelince, doğrusu bu yarış için ona ümit bağlamak sadece hayalperestlik olurdu. Maamafih bu seneki Cumhurbaşkanlığı Sopası yansına, hayalperestlik yarış dense daha doğru olurdu ya.. Zira meydanı boş bulan ne kadar handikap atı varsa, talih denemek için bu yarışı seçmiş bulunuyorlardı. Bu süratle senenin en büyük ikramiyeli yarısı, senenin en zevksiz en heyecansız yarışı olmaya namzetti.

Tarım Bakanlığı Kupası koşusunda start
Sonunda süngüler düştü

Yetiştiricilik

30 bin liraya bir tay

Geçen hafta, pazar sabahı Ankara Hipodromuna yolu düşenler bir rakkam bombardımanına şahit oldular. 5 binleri, 10 binler. 20 binler kovalıyordu. O gün hipodromda mutad ekonomik nutuklardan biri verilmiyor, sadece Çifteler Harası tarafından yetiştirilen 2 yaşlı safkan ar anların müzayede yoluyla satışları yapılıyordu. Çifteler Harasının yetiştirdiği arap tayları cidden büyük bir rağbete mazhar oluyorlardı. Bu rağbet sebepsiz değildi. Çifteler Harası arap atı yetiştiriciliğinde âdeta yeni bir çığır açmıştı. Bu harada yetiştirilen safkan araplar, girdikleri yarışlarda büyük kudret gösteriyorlar ve sahiplerini muvaffakiyetten muvaffakiyete sürüklüyorlardı. Müzayede de rakkamların hemen 10 binlere, 20 binlere çıkmasının sırrı buydu. Hele bu sene rağbet görülmemiş bir dereceye varmış, Acip Minoyan isimli bir meraklının Saad I.'in bir yavrusunu 30.001 liraya almasıyla yeni bir rekor kırılmıştır. Eski rekor, Hacıfışfış isimli tayı 27 bin liraya alan Sadi Eliyeşil'e ait bulunuyordu.

... Matbaası Rüzgârlı Sokak - ANKARA